

Opština Bijelo Polje

LOKALNI PLAN AKCIJE ZA MLADE
(2011 – 2016)
i
PLAN AKCIJE ZA 2011. GODINU

Centar za mlade - Proactive

Organizacija za bezbjednost
i saradnju u Evropi
Misija u Crnoj Gori

Bijelo Polje 2010

SADRŽAJ

Uvod.....	3
Koraci za izradu Lokalnog plana akcije za mlade u Bijelom Polju.....	5
Obrazovanje.....	7
Zapošljavanje.....	21
Zdravlje.....	38
Učešće u životu društva.....	53
Ljudska prava.....	64
Kultura.....	78
Informisanost i mobilnost.....	90
Slobodno vrijeme.....	101
Porodica.....	114
Monitoring i implementacija.....	129
Akteri u procesu razvoja LPAM-a.....	131
Skaćenice.....	134

UVOD

1. Predgovor

Lokalni plan akcije za mlade u Bijelom Polju od 2011. do 2016. godine je dokument, izrađen u partnerstvu Opštine Bijelo Polje, OSCE Misije u Crnoj Gori i nevladine organizacije iz Podgorice Centra za mlade – Proactive, koji definiše:

- Presjek trenutnog stanja kada su u pitanju mladi u Bijelom Polju, uzrasta od 15 do 29 godina, i analizu problema sa kojima se mladi susreću
- Zakonsku regulativu
- Poređenje sa strategijama na nacionalnom i lokalnom nivou
- Strateški plan za pet godina sa strateškim ciljevima, indikatorima, aktivnostima, odgovornim stranama i tijelima za implementaciju i monitoring
- Plan akcije za 2011. godinu koji obuhvata specifične ciljeve, aktivnosti, indikatore, odgovorne strane, vremenski period, partnere i budžet

a u okviru oblasti: obrazovanje, zapošljavanje, zdravlje, učešće u životu društva, ljudska prava, kultura, informisanost i mobilnost, slobodno vrijeme i porodica.

Lokalni plan akcije za mlade predstavlja strateški i koherentan pristup zadovoljavanju prava i potreba i rješavanju problema mladih u ovim oblastima:

- Jasno definiše mjesto i ulogu mladih u datom društvu kao i odgovornost društva za mlade; zasniva se na viziji mladih o sadašnjem i budućem društvu,
- Bavi se potrebama, problemima i težnjama svih mladih uz jednake mogućnosti za sve,
- Zastupa formiranje adekvatnih servisa i struktura za rješavanje i zadovoljavanje potreba i težnji mladih, za mlade i sa mladima,
- Podstiče aktivno učešće mladih u društvu i procesima donošenja odluka.

Među najnaprednijim aspektima Lokalnog plana akcije za mlade u Bijelom Polju jeste aktivnost koju su sve radne grupe izdvojile kao važnu i obuhvata izgradnju Omladinskog centra, a nalazi se u okviru oblasti slobodno vrijeme. Pored toga, potreba zapošljavanja i profesionalne orijentacije mladih je istaknuta kao prioritet, modernizacija biblioteke i otvaranje čitaonice, briga o mladim talentima, veće učešće mladih u odlučivanju i druge planirane aktivnosti.

Opština Bijelo Polje je u 2005. godini usvojila Lokalni plan akcije za djecu, a najveći broj aktivnosti realizovan je u planiranom periodu tačnije od 2005. godine do 2010. godine. Rješenja koja se odnose na osobe sa invaliditetom obuhvaćena su i Lokalnim planom akcije za osobe sa invaliditetom Bijelo Polje koji je usvojen u aprilu 2010. godine. Postojeći lokalni planovi predstavljali su značajnu podlogu prilikom izrade LPAM-a, kao i Nacionalni plan akcije za mlade koji je Vlada Republike Crne Gore usvojila u 2006. godini. Evropska dokumenta koja se direktno odnose na omladinsku politiku, takođe su značajna u određivanju strateških pravaca razvoja mladih u Bijelom Polju.

Centar za mlade – Proactive, nevladina organizacija sa sjedištem u Podgorici, koja se bavi razvojem i sprovođenjem omladinske politike na nacionalnom i lokalnom nivou je koordinirala izradom Nacionalnog plana akcije za mlade - NPAM u Crnoj Gori kao jedan od partnera, uz pružanje značajne ekspertske podrške uključenima u proces. Nakon toga, Centar je u 2007. godini u saradnji sa Opštinom Bijelo Polje i OSCE Misijom u Crnoj Gori započeo aktivnosti na razvoju lokalne omladinske politike u Bijelom Polju (iniciranje izrade LPAM-a, kampanja o važnosti izrade lokalne strategije za mlade, uspostavljanje Kancelarije za mlade i razvoj Opštine Bijelo Polje, izrada LPAM-a), a kao najznačajniji dio saradnje jeste upravo izrada LPAM-a u Bijelom Polju u 2010. godini.

LPAM ima za cilj da Opštini Bijelo Polje i svim akterima iz zajednice bude vodič u njihovim naporima ka zadovoljenju potreba mladih, rješavanju njihovih problema uz poštovanje njihovih prava.

Iznos budžeta Plana akcije za prvu godinu realizacije LPAM-a je 88.000 €.

2. Opština Bijelo Polje

Geografski položaj, stanovništvo prema polu, starosti i nacionalnoj strukturi

Bijelo Polje se nalazi na sjeveroistočnom dijelu Crne Gore, na nadmorskoj visini od 560m (kod mosta na Limu u gradu), a teritorija opštine ima površinu od 924km². Matematičke koordinate su od 42o55' do 43o10' sjeverne geografske širine i od 19o30' do 20o05' istočne geografske dužine. Sa 6,96 procenata površine nalazi se na četvrtom mjestu među crnogorskim opštinama, poslije Nikšića, Podgorice i Pljevalja. Na njenoj teritoriji po popisu od 15. novembra 2003. godine živi 50.284 stanovnika a prema polu ženskog stanovništva ima 25.057, muškog 25.227¹. Grad ima 15.883 stanovnika, a ostali su u 98 naselja na teritoriji Opštine. Prosječna gustina naseljenosti je 54,4 stanovnika na km².

Na teritoriji Opštine ima 17 osnovnih škola (tri u gradu). U gradu su i tri srednje škole kao i Pravni, Ekonomski, Poljoprivredni fakultet i Univerzitet Mediteran sa dvije fakultetske jedinice (Fakultet za turizam i hotelijerstvo i Fakultet za strane jezike).²

Prema podacima stanovništva iz 2003. godine, u Bijelom Polju živi 12.545 mladih uzrasta od 15 do 29 godina. Od tog broja, 6.071 ženskog stanovništva a 6.474 muškog stanovništva.

Nacionalnu strukturu čine:

- Crnogorci 8.936,
- Srbi 20.275,
- Bošnjaci 11.377 i ostali.³

¹ MONSTAT – Zavod za statistiku Republike Crne Gore, SG CG – 2009, Podgorica

² Preuzeto sa sajta Opštine Bijelo Polje

KORACI IZRADE LOKALNOG PLANA AKCIJE ZA MLADE

1. Potpisan Memorandum o saradnji između Opštine Bijelo Polje, OSCE Misije u Crnoj Gori i Centra za mlade – Proactive

Potpisan Memorandum o saradnji, sa utvrđenim odgovornostima i obavezama, između Opštine Bijelo Polje, OSCE Misije u Crnoj Gori i Centra za mlade – Proactive.

2. Provjera podataka iz analize iz 2007. godine

Provjera podataka sprovedena je slijedeći razvijenu strategiju istraživanja od strane predstavnika Centra za mlade - Proactive i koordinisanu i vođenu od strane Centra. Ovaj korak je neophodan da bi proces bio stvarno transparentan i uključiv, a u cilju stvaranja osjećaja vlasništva kod svih aktera a najprije mladih. Analiza dobijenih odgovora sa istraživanja je objedinjena u dokumentu.

3. Formiranje radnih grupa

Radne grupe su formirane javnim konkursom, sa utvrđenim specifikacijama, koji je raspisala lokalna uprava a u izboru članova/ca radnih grupa učestvovali su svi partneri. Formirano je devet radnih grupa koje je činilo devetnaest predstavnika/ca lokalne uprave, institucija, javnih ustanova, nevladinih organizacija i mladih.

4. Orijentacioni seminar za članove/ce radnih grupa

U okviru razvoja Lokalnog plana akcije za mlade, realizovan je jednodnevni orijentacioni seminar za članove/ce radnih grupa na kojem su se detaljno upoznali sa dosadašnjim procesom, narednim koracima, zadacima radnih grupa i načinom njihovog funkcionisanja u periodu koji je planiran za njihov rad.

5. Seminar za izradu ciljeva, aktivnosti i indikatora

Realizovan je seminar za članove/ce radnih grupa u trajanju od dva dana koji je imao za cilj dobijanje prvih inputa u vezi sa ciljevima, aktivnostima i indikatorima i to kroz praktičan rad učesnika/ca.

6. Izrada konačnog nacrti i analize situacije, akcionog plana (aktivnosti, indikatori, odgovorne strane, vremenski rok, budžet)

Svaka radna grupa je, u periodu od četiri mjeseca, uradila konačan nacrt analize situacije, uvid u postojeće strategije, zakonsku regulativu, strateški i akcioni plan. Analiza situacije sastoji se od pregleda stanja po oblastima, strateški i akcioni plan od ciljeva, aktivnosti, pokazivača uspjeha (indikatora), odgovornih strana, vremenskog perioda i budžeta.

7. Konsultacije na materijal koji su uradile radne grupe

Konsultacije su sprovedene slijedeći razvijenu strategiju konsultacija i koordinisane i vođene od strane predstavnika Centra. Na konsultacijama su dobijeni konkretni predlozi za realizaciju i izmjene u okviru akcionog plana. Analiza dobijenih odgovora sa konsultacija je objedinjena u dokumentu.

8. Integrisanje rezultata konsultacija i obrada dokumenta

Integrisanjem rezultata konsultacija bavili su se predstavnici Centra, uz konsultovanje tima projekta i predstavnika/ca radnih grupa, kao i jezičkom i strukturnom obradom dokumenta.

9. Organizovanje promocije dokumenta i javne rasprave

Opština Bijelo Polje organizuje promotivne aktivnosti u cilju podizanja svijesti javnosti o značaju dokumenta i nakon toga javnu raspravu na dokument.

Napomena: Planirano je da dokument usvoji Skupština opštine Bijelo Polje, na sjednici Skupštine u decembru 2010. godine. Ovo je finalni pečat vlasništva lokalne uprave, a i preduslov za održivost i sprovodljivost Lokalnog plana akcije za mlade.

VREMENSKI PERIOD REALIZACIJE AKTIVNOSTI

AKTIVNOSTI	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII								
Potpisivanje memoranduma o saradnji	x																		
Provjera podataka iz analize i analiza materijala		x x																	
Oglas za članove radnih grupa i formiranje radnih grupa			x																
Orijentacioni seminar			x																
Seminar izrade ciljeva, aktivnosti i indikatora				x															
Izrada nacрта			x	x	x	x	x	x	x										
Konsultacije i analiza materijala									x	x	x								
Uključivanje rezultata u dokument											x								
Izrada finalnog dokumenta											x								
Promocija i Javna rasprava											x								
	u	s	v	a	j	a	n	j	e	d	o	k	u	m	e	n	t	a	x

OBRAZOVANJE

Obrazovni sistem Crne Gore se u nekoliko proteklih godina sistemski mijenjao, što predstavlja jedan od odgovora na društvenu stvarnost koja traži promjene u obrazovanju, njegovo prilagođavanje i saradnju sa drugim zemljama u regionu i šire. Reforma obrazovanja se sprovodi od 2004/2005. godine a podloga joj je u zakonskoj regulativi i novim obrazovnim programima za sve nivoe obrazovanja, počev od predškolskog i zaključno sa visokim obrazovanjem. Postavljeni ciljevi se odnose na poboljšanje tehničkih uslova ali i sadržaja.

„Premda su mladi heterogena grupa, glavni problemi mladih su zajednički. Generalno, čini se da mladi ljudi imaju solidan kvalitet života u periodu dok su još dio obrazovnog sistema (srednja škola, fakultet).”⁴

U toku rada na izradi Lokalnog plana akcije za mlade identifikovani su, za oblast obrazovanje i na osnovu istraživanja o potrebama i problemima mladih koje je Centar za mlade – Proactive sproveo u Bijelom Polju u 2010. godini, sljedeći problemi i potrebe mladih:

1. Nedostupnost obrazovnih ustanova mladim osobama sa invaliditetom (OSI)
2. Nedovoljno učešće mladih Roma, Aškelja i Egipćana (RAE) iz Bijelog Polja u procesu obrazovanja
3. Ostvarivanje savremenijih tehničkih uslova za realizaciju kabinetske nastave
4. Kontinuitet saradnje između Zavoda za zapošljavanje Crne Gore - Biroa rada Bijelo Polje sa srednjim školama i fakultetima
5. Slaba zastupljenost vannastavnih aktivnosti u školama
6. Nedovoljno besplatnih kurseva
7. Nedovoljna obaviještenost mladih o radu nevladinog sektora i programima neformalnog obrazovanja
8. Organizovanje ljetnjih i zimskih kampova koji bi podržavali različite oblike vannastavnih obrazovnih programa
9. Mali broj programa obrazovne razmjene za srednjoškolce i studente
10. Razvijanje sistema za brigu i motivisanje talentovanih mladih
11. Ne postoji prostor za mlade i studentski dom
12. Veći broj predavanja i konsultacija sa predavačima na fakultetima u Bijelom Polju (Pravni i Ekonomski fakultet)
13. Potreba čitaonice i savremene biblioteke
14. Nedovoljna saradnja i učešće roditelja u rješavanju aktuelnih problema u školama
15. Nedovoljna organizovanost zajednica učenika u srednjim školama
16. Relevantnost i potreba određenih izbornih predmeta

⁴ Nacionalni izvještaj o razvoju po mjeri čovjeka - 2009. godina

U Bijelom Polju postoje tri srednje škole i pet studijskih programa. Gimnazija „Miloje Dobrašinović” broji 630 upisanih učenika u 2010/2011. godini. Srednja elektro - ekonomska škola 823 upisanih, a Srednja stručna škola 824 upisanih učenika. Broj studenata u 2010/2011. godini na studijskim programima Univerziteta Mediteran - Fakulteta za turizam i hotelijerstvo je 30, Fakulteta za strane jezike 49, Ekonomskog fakulteta u Bijelom Polju je 285, Pravnog fakulteta 475, a na Poljoprivrednom fakultetu je 73 upisanih studenata na osnovnim studijama.⁵ Senat Univerziteta Crne Gore na sjednici održanoj 25. 06. 2009. godine, donio je Odluku o potrebi osnivanja Specijalističkih studija Poljoprivrede za jedan studijski program. Broj upisanih studenata je 30.

Na evidenciji ZZZ CG⁶ - Biroa rada Bijelo Polje, 10. novembra 2010. godine, je 3802 nezapošljena lica. Od ukupnog broja na evidenciji Biroa rada Bijelo Polje je 1367 mladih dobi od 15 do 29 godina. Sa VII stepenom stručne spreme njih je 169, VI stepen 32, V stepen 11, IV stepen 564. Osoba sa invaliditetom od 15 do 29 godina je 21.

Zbog velikog značaja obrazovanja za mogućnost zapošljavanja, uopšte kvalitetnijeg načina života, društvo ima posebnu odgovornost u osiguravanju uslova za podjednaku dostupnost obrazovanja svim mladima. Veoma je važno obezbijediti uslove koji će pružiti priliku svim mladima da se obrazuju.

Analizom situacije uočeno je da nijedna obrazovna ustanova, u kojoj se sprovodi fakultetska nastava, nije tehnički i arhitektonski prilagođena mladima OSI⁷ populacije. Ista situacija je i sa srednjim školama, sem Srednje stručne škole koja posjeduje kosu površinu ali koja ne predstavlja trajno rješenje za potpunu dostupnost škole osobama sa invaliditetom. S druge strane neophodan je i adekvatan program obuke i savlađivanja nastave za mlade OSI koji bi značajno olakšao njihovo uključivanje u proces obrazovanja. *Napomena: Opština Bijelo Polje je u 2010. godini usvojila Lokalni plan za osobe sa invaliditetom i samim tim i mjere za rješavanje pomenutih problema sa kojima se susreću OSI.*

Kada je u pitanju populacija RAE⁸ „nepismenost je u velikoj mjeri prisutna u RAE zajednicama u Crnoj Gori: istraživanje je pokazalo da je 72% populacije RAE nepismeno“.⁹ U Bijelom Polju ih nema u srednjoškolskom obrazovanju, učestvuju kroz obrazovanje u osnovnim školama ali ne nastavljaju dalje školovanje. Neophodno je raditi na posebnom pristupu navedenoj populaciji, ”učiti u naselja Roma” i edukovati ih, a prije svega roditelje mladih Roma. Neophodna je saradnja obrazovnih ustanova, lokalne uprave i NVO¹⁰ koje se bave Romima i to kroz jasnu podjelu uloga. Ovaj podatak je nastao kao rezultat dosadašnjeg rada različitih struktura i sektora sa tom populacijom pa je, u cilju rješavanja problema, neophodna kontinuirana primjena planova i održivih mjera i strategija za integraciju pomenute populacije u proces obrazovanja.

⁵ Podaci za srednje škole dobijeni su od direktora škola na intervjuima u okviru procesa konsultacija na dokument, a za fakultete od studentskih službi navedenih fakulteta.

⁶ ZZZ CG - Zavod za zapošljavanje Crne Gore

⁷ OSI – Osobe sa invaliditetom

⁸ RAE – Romi, Aškelji, Egipćani

⁹ Nacionalni izvještaj o razvoju po mjeri čovjeka- 2009. godina

¹⁰ NVO – Nevladine organizacije

Pored postojeće opremljenosti škola i kabineta potrebna su dodatna sredstva i savremenija oprema kako bi se ispunili postavljeni ciljevi, a edukacije nastavnog kadra već postoje samim programom Ministarstva prosvjete i nauke RCG¹¹, mada pojedini predstavnici škola ističu takođe potrebu planiranih edukacija i da je važno vremenski uskladiti edukacije nastavnika sa početkom školske godine.

Neophodna je kontinuirana saradnja, informaciono-motivacionog karaktera, Zavoda za zapošljavanje Crne Gore - Biroa rada Bijelo Polje sa školama i fakultetima, a u cilju olakšanog odabira zanimanja ili daljeg obrazovanja. Prilikom upisa u škole i fakultete mladima su neophodne informacije o zapošljavanju i mogućnostima nakon srednje škole, pa sprovođenje profesionalne orijentacije treba uspostaviti od osnovne škole. Obuke pedagoga i psihologa su jako važne jer profesionalna obuka doprinosi da se i preko njih mladi upoznaju sa stanjem na tržištu rada i zanimanjima. Neophodno je da se uspostavi saradnja i kontinuitet u zajedničkim aktivnostima Opštine, Biroa rada Bijelo Polje, srednjih škola i fakulteta.¹²

Obrazovni program obuhvata i vannastavne aktivnosti. Vannastavne aktivnosti postoje u školama ali ne u svim oblastima podjednako i učenici/ce srednjih škola ističu da je potrebno više vannastavnih aktivnosti tokom procesa obrazovanja. Napominju da bi organizacijom i sprovođenjem vannastavnih aktivnosti, koje svojim sadržajem i raznolikošću odgovaraju mladima, bili „više aktivni u životu društva i ispunjavali kvalitetnije svoje vrijeme“¹³.

Što se tiče neformalnog obrazovanja i organizovanja obrazovnih aktivnosti koje se dešavaju van sistema formalnog obrazovanja i koje podstiču individualno i društveno učenje, sticanje raznih znanja i vještina realizuju se povremeni projekti ali oni nemaju neophodan kontinuitet. Veoma je bitna sertifikacija neformalnog obrazovanja, a sve u cilju vrednovanja stečenog obrazovanja. Na teritoriji Opštine Bijelo Polje registrovano je oko 200 NVO, 34 NVO su u 2009. godini finansirane od strane Opštine, a u 2010. godini odobrena su sredstva za 47 projekata. Podaci o broju NVO-a u Bijelom Polju dobijeni su od Sekretarijata za opšte upravne poslove i društvene djelatnosti. Preporuka je da se uradi kompletna baza sa podacima o svim NVO koje su registrovane u Bijelom Polju, a na kojoj trenutno radi Sekretarijat za opšte upravne poslove i društvene djelatnosti. Takođe i da se unaprijedi konkurisanje NVO-a kroz formulisanje kriterijuma i postavljanje deskriptora za kvalitet projekata koji konkurišu kod lokalnih vlasti.

Kada su u pitanju dodatne edukacije mala je ponuda kurseva, i ne postoje besplatni kursevi na nivou grada već samo na nivou škola i sekcija. Mladi su iskazali potrebu za kursovima stranih jezika, škole gitare, edukacije na temu komunikacije, konstruktivnog rješavanja konflikata, škole novinarstva, škole ljudskih prava i mnogih drugih tema.

Postoji interesovanje i potreba mladih za ljetnjim i zimskim kampovima koji bi kroz osmišljene obrazovne programe, u kombinaciji sa zabavnim, uticali na lični i društveni razvoj mladih. Međutim, najčešći problem pored malog broja kampova jeste i neinformisanost mladih o postojećim.

¹¹ RCG – Republike Crne Gore

¹² Ovim se bavi oblast zapošljavanja u smislu predloženih rješenja i mjera

¹³ Analiza istraživanja, 2010. godina, Centar za mlade - Proactive

Obrazovna mobilnost znači mobilnost u svrhu obrazovnog usavršavanja mladih. Mobilnost mladih je i preduslov za otvorenost prema drugim društvima i prihvatanje različitosti. O obrazovnoj mobilnosti mladih iz Bijelog Polja teško se može govoriti, a uslovljena je različitim činiocima: programima studija, državnim i privatnim fakultetima, socijalnim uslovima života i slično.

Vanškolska omladina smatra važnim programe obuke i doškolovanja, ali nemaju pravovremen i organizovan pristup informacijama. Jedno od rješenja je u otvaranju sajta koji će se redovno ažurirati od strane srednjih škola, fakulteta, Biroa rada Bijelo Polje, NVO, kao i drugih zainteresovanih, na kome će se naći sveobuhvatna obavještenja o trenutnom stanju i ponudi programa, kao i putem postojećih lokalnih medija.

Potreba mladih je i veća briga i motivisanost talentovanih mladih. Talentovani mladi dobijaju nagrade za luče i takmičenja ali nema utvrđenog programa za talentovane mlade. Ne postoji pregled stanja i baza podataka, kao ni smjernice za nagrađivanje mladih talenata. Mlade treba motivisati i pratiti kroz stipendije za talente i organizovati njihovo zapošljavanje nakon završetka studija.

Sekretarijat za opšte upravne poslove i društvene djelatnosti Opštine Bijelo Polje dodjeljuje redovne godišnje stipendije studentima. Za školsku 2009/2010. godinu odobrene su stipendije za 204 studenta.

Mali broj sredina ima prostore predviđene za aktivnosti mladih, a i kada postoje isti su uglavnom neadekvatni. Stvaranje prostora gdje bi se mladi okupljali, komunicirali, stvarali i realizovali određene sadržaje je takođe jedna od potreba mladih Bijelog Polja. Većina mladih i odraslih koji rade sa mladima i za mlade rješenje vidi u izgradnji Omladinskog centra čije idejno rješenje već postoji (Idejno rješenje je postavila NVO Društvo mladih arhitekata Bijelog Polja). Planirani sadržaji, u okviru Centra, zadovoljili bi potrebu mladih za: studentskom menzom, smještajem za studente, bibliotekom, čitaonicom, sportskim, kulturnim i raznim drugim sadržajima.

Pristup obrazovanju, kada je u pitanju Bijelo Polje, u odnosu na nekoliko godina unazad je unaprijeđen jer je stvorena mogućnost za mlade da studiraju u mjestu stanovanja. Pored toga, uvećana je mogućnost visokoškolskog obrazovanja mladih iz okolnih gradova. Stoga je ulaganje u otvaranje studentskog doma, te njegove smještajne kapacitete, programe otvorenosti i dostupnosti neophodan korak i potreba mladih koji studiraju u Bijelom Polju a stanuju u drugim gradovima.

Problem neredovnih predavanja postoji na Pravnom i Ekonomskom fakultetu, jer iako profesori poštuju raspored, predavanja se ne odvijaju kontinuirano. Na Ekonomskom fakultetu većinom su (na jednom smjeru) u vidu video konferencija, a nedostaje i najveći broj obaveznih udžbenika na datim studijskim programima, dok na Pravnom fakultetu postoji problem ocjenjivanja kolokvijuma i davanja obrazloženja za postignute ocjene studentima. Navedene probleme studenti povezuju sa nepoštovanjem Bolonjske deklaracije pa, uslijed bolje informisanosti i pojašnjenja Bolonjske deklaracije za sve koji učestvuju u procesu, neophodno je upoznavanje, informisanje i prezentacija deklaracije i mogućnosti koje ona donosi, tačnije povećanje svijesti o tome šta je Bolonjski proces, koji su njegovi ciljevi i kakva je uloga njegovih glavnih aktera.

Zajednička potreba kako studenata tako i srednjoškolaca jesu čitaonice i biblioteke opremljene računarima u sklopu škola tj. fakulteta. U tu svrhu postoji mogućnost korišćenja sala na fakultetima ali i problem prilagođavanja vremenu kada su predavanja. Pored toga, potreba mladih jeste savremena biblioteka sa knjižnim fondom koji bi omogućio potrebnu literaturu mladim ljudima u procesu srednjoškolskog i univerzitetskog obrazovanja i van njega.

Srednjoškolci predlažu veće učešće roditelja, posredovano Savjetom roditelja, u rješavanju aktuelnih pitanja u školi. Pravilnik o radu Savjeta roditelja postoji i neophodno je da zajedno rješavaju probleme sa školama i da u skladu sa postojećom zakonskom regulativom ispunjavaju obaveze. Podsticanje rada Savjeta roditelja i povezivanje savjeta svih škola bi ostvarilo kontinuitet u njihovom radu.

U srednjim školama postoje Zakonom o opštem obrazovanju i vaspitanju utvrđene zajednice učenika, a njihov rad i ovlašćenja su određena statutom škole. Učešće kroz ovo tijelo treba da omogući mladima da aktivno učestvuju u radu škole i odlučuju o pitanjima koji se tiču njih. Svako odjeljenje delegira po jednog svog predstavnika i na taj način se formira Zajednica učenika. U cilju efikasnijeg rada i informisanja, predlog je da zajednice učenika kreiraju i zapisnike sa sastanaka, da imaju zaključke rada kako bi svi zainteresovani bili informisani.¹⁴

Izborni predmeti, koji čine okosnicu reforme u školama, imaju svrhu da učenike/ce usmjere prema fakultetima koje žele da upišu. Međutim, mladi smatraju da se izbor predmeta, gledajući dosadašnju praksu, vrši uz veliko učešće škola što im ostavlja malo prostora da odaberu predmete za koje su zainteresovani. S druge strane dosadašnja iskustva pokazuju da se veliki broj mladih u srednjim školama odlučuje za društvenu grupu predmeta a manji broj za prirodno-matematičku grupu, pa je uloga prosvjetnih institucija i u tome da ukažu na korisnost izabranih predmeta.

Uvid u postojeće strategije

- **Nacionalni plan akcije za mlade Crna Gora**
- **Lokalni plan akcije za djecu Bijelo Polje**
- **Lokalni plan akcije u oblasti invalidnosti Bijelo Polje**
- **Lokalni plan akcije za mlade Berane**
- **Lokalni plan akcije za mlade Kotor**
- **Lokalni plan akcije za mlade Budva**

Nacionalni plan akcije za mlade (2007) poslužio je kao krovni instrument za ovaj dokument, a ciljevi za oblast obrazovanja podudaraju se sa jednim dijelom ciljeva u Lokalnom planu akcije za mlade Bijelo Polje: obrazovanje za sve, unapređenje i razvoj vannastavnih aktivnosti zasnovanih na potrebama mladih, podrška i razvoj programa neformalnog obrazovanja, poboljšanje učeničkog i studentskog standarda, obezbjeđivanje učešća mladih u procesu obrazovnog sistema sa EU¹⁵ standardima, obezbjeđivanje uslova za profesionalno usavršavanje.

¹⁴ Rješenja za aktivnosti zajednice učenika su u okviru oblasti učešće u životu društva

¹⁵ EU – Evropska unija

Lokalni plan akcije za djecu Bijelo Polje (2005) bavi se u oblasti obrazovanja djecom do 18 godina i to: dostupnošću vaspitanja i obrazovanja svim ciljnim grupama, poboljšanjem usluga u obrazovanju, demokratizacijom obrazovanja. Opština Bijelo Polje, u okviru implementacije plana, realizovala je veliki broj aktivnosti i ovaj plan je jednim dijelom podloga Lokalnom planu akcije za mlade a oba plana bave se populacijom mladih srednjoškolskog uzrasta.

Lokalni plan akcije u oblasti invalidnosti Bijelo Polje (2010) u pravnom okviru prepoznaje određenu pravnu regulativu i načine uključivanja OSI u sistem obrazovanja. „Shodno Zakonu o vaspitanju i obrazovanju djece sa posebnim potrebama i Strategiji o inkluzivnom obrazovanju u osnovnim školama, djeca sa umjerenim smetnjama su uključena u rad specijalnih odjeljenja (OŠ “Dušan Korač“), a djeca sa lakim smetnjama u inkluzivnu nastavu redovnog obrazovanja.

Za izvođenje inkluzivne nastave a od strane organizacija OSI angažovani su asistenti u nastavi kao vid podrške djeci sa smetnjama.

U skladu sa pomenutim Zakonom i Pravilnikom o kriterijumima za određivanje oblika i stepena nedostataka, smetnje odnosno poremećaja djece i mladih s posebnim potrebama i načinu uključivanja u obrazovne programe radi bližeg regulisanja procesa vaspitanja i obrazovanja djece sa posebnim potrebama, pri opštini je formirana Komisija za usmeravanje djece sa posebnim potrebama u vaspitno-obrazovni sistem.”¹⁶

Lokalni plan akcije za mlade Berane (2008) u oblasti obrazovanja ima postavljene ciljeve kao i Nacionalni plan akcije za mlade. Izbor aktivnosti, iz ovog plana, se jednim dijelom podudaraju sa Lokalnim planom akcije za mlade Bijelo Polje.

Lokalni plan akcije za mlade Kotor (2010) u oblasti obrazovanja bavi se mladima kroz: kontinuiranu brigu o mladima kroz uspostavljanje bolje saradnje obrazovnih ustanova (osnovnih, srednjih škola i fakulteta), postavljanje učenika/ce, studenta/kinje u centar vaspitno-obrazovnog sistema, u skladu sa društveno ekonomskim kontekstom u kojem se mlada osoba razvija, povećanje kvaliteta brige o mladima u obrazovnom sistemu kroz uvezivanje svih relevantnih struktura.

Lokalni plan akcije za mlade Budva (2010) je konsultovan u dijelu definisanih zbirnih odgovora, mišljenja i prijedloga mladih i to u dijelu formalnog, neformalnog i informalnog obrazovanja.

Zakonska regulativa

U dijelu zakonske regulative konsultovani su:

- **Ustav Crne Gore**
- **Osnovni zakon o stručnom obrazovanju**

¹⁶ Lokalni plan iz oblasti invalidnosti Bijelo Polje

- **Opšti zakon o obrazovanju i vaspitanju**
- **Zakon o gimnaziji**
- **Zakon o obrazovanju odraslih**

Ustav Crne Gore (2007)

Članom 68. Ustava Crne Gore jemči se posebna zaštita lica sa invaliditetom. Član 75. bavi se školovanjem i jemči se pravo na školovanje pod jednakim uslovima.

Opšti zakon o obrazovanju i vaspitanju (Službeni list RCG, br. 64/02 od 28. 11. 2002, 49/07 od 10. 08. 2007)

Opšti zakon o obrazovanju i vaspitanju je konsultovan u dijelu učešća roditelja u životu škole i stipendiranja talentovanih učenika. Član 94. bavi se načinom organizovanja savjeta roditelja u školama, a član 133. stipendiranjem i pravom talentovanih učenika na stipendiju.

Osnovni zakon o stručnom obrazovanju (Sl. list RCG, br. 64/02 od 28. 11. 2002, 49/07 od 10. 08. 2007)

Zakon o stručnom obrazovanju kroz član 2. objašnjava ciljeve stručnog obrazovanja i omogućavanje sticanja znanja i razvoj vještina i kompetencija koje odgovaraju zahtjevima savremenog, demokratski i ekonomski razvijenog društva i tržišne privrede, obezbjeđivanje sticanja stručnih kvalifikacija učenicima i odraslima, koje im omogućavaju ravnopravno učešće na tržištu rada, obezbjeđivanje znanja i sposobnosti neophodnih za život i rad, lična interesovanja, profesionalni razvoj ličnosti i za dalje obrazovanje, obezbjeđivanje uslova za proširivanje znanja u okviru zanimanja, kompatibilnost sistema stručnog obrazovanja u Republici Crnoj Gori sa obrazovanjem u razvijenim demokratskim zemljama.

Zakon o gimnaziji (Sl. list RCG, br. 64/02 od 28. 11. 2002, 49/07 od 10. 08. 2007)

Obrazovanje u gimnaziji, kroz član 2. Zakona o gimnaziji, ima za cilj da učenicima omogući sticanje potrebnih znanja, vještina, sposobnosti i navika, zasnovanih na dostignućima nauke, tehnike, kulture i umjetnosti, radi nastavljanja školovanja, postizanje međunarodno uporedivog nivoa znanja, razvijanje kritičkog mišljenja i prosuđivanja, razvijanje sposobnosti komunikacije, razvijanje odgovornog odnosa prema radnoj i životnoj sredini, razvijanje sposobnosti za život u pluralističkom i demokratskom društvu, podsticanje razumijevanja, tolerancije i solidarnosti.

Zakon o obrazovanju odraslih (Sl. list RCG, br. 64/02 od 28. 11. 2002, 49/07 od 10. 08. 2007)

Zakon o obrazovanju odraslih se, članovima 3, 5 i 6, bavi slobodom uključivanja odraslih u obrazovanje ili osposobljavanje, organizatorima obrazovanja i vrstama i načinima obrazovanja.

**PETOGODIŠNJA STRATEGIJA
OBRAZOVANJE**

STRATEŠKI CILJEVI	INDIKATORI	AKTIVNOSTI	VRIJEME SPROVOĐ ENJA	ODGOVORNOST ZA REALIZACIJU I UČEŠĆE U REALIZACIJI	MONITORING I IMPLEMENTA CIJA
<p>Cilj 1: Uključivanje i obezbijevanje jednakih uslova u obrazovanju za sve mlade (pripadnike marginalizovanih i manjinskih grupa, mlade OSI)</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Veće zadovoljstvo mladih RAE i OSI populacije - Broj realizovanih radionica i tribina - Kreiran program neformalnog obrazovanja prilagođen potrebama marginalizovanih grupa mladih - Realizovan program neformalnog obrazovanja prilagođen potrebama marginalizovanih grupa mladih 	<ul style="list-style-type: none"> - Kreiranje mehanizama uticaja na roditelje djece iz RAE populacije o važnosti obrazovanja - Kreiranje i realizacija plana rada lokalne uprave, obrazovnih institucija i nevladinih organizacija na unapređenju obrazovanja pripadnika marginalizovanih grupa, mladih OSI i manjinskih grupa - Kampanja o neophodnosti uključivanja RAE populacije u proces obrazovanja - Organizovanje radionica i tribina za roditelje i mlade na temu neophodnosti uključivanja mladih Roma u proces obrazovanja i mladih OSI - Kreiranje i realizovanje programa neformalnog obrazovanja prilagođenog potrebama marginalizovanih grupa 	<p>2011 - 2016</p>	<p>Opština Bijelo Polje, Kancelarija za mlade i razvoj, srednje škole, fakulteti, Ministarstvo prosvjete i nauke Crne Gore, NVO, mediji, donatori</p>	<p>Kancelarija za mlade i razvoj, Savjet mladih i Tim za praćenje implementacije</p>

<p>Cilj 2: Unapređenje uslova i kvaliteta nastave u srednjim školama i fakultetima</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Povećan broj opremljenih kabineta u srednjim školama za kabinetsku nastavu - Povećanje broja obučanih nastavnika koji organizuju nastavu u kabinetima - Bolje razumijevanje nastavnih sadržaja od strane učenika - Veći nivo zadovoljstva učenika korišćenjem kabineta - Veći nivo zadovoljstva učenika izbornim predmetima - Veći nivo zadovoljstva studenata redovnošću nastave - Veći broj konsultacija sa profesorima - Bolje razumijevanje primjene Bolonjske deklaracije od strane aktera u procesu 	<ul style="list-style-type: none"> - Analiza tehničkih uslova rada u srednjim školama i fakultetima - Opremanje kabineta u srednjim školama i fakultetima - Organizovanje edukacija za nastavnike koji realizuju kabinetsku nastavu - Kampanja o važnosti aktivnijeg učešća učenika u odabiru izbornih predmeta (u skladu sa korisnošću tih predmeta za dalje školovanje) - Kampanja o važnosti aktivnijeg učešća studenata u kreiranju ukupnog života i rada na fakultetu - Organizovanje sastanaka predstavnika studenata sa upravom fakulteta - Kreiranje i realizacija plana redovnije nastave (isti nivo nastave kao na fakultetima u Podgorici) - Organizovanje radionica, prezentacija, tribina o primjeni Bolonjske deklaracije za profesore i studente 	<p>2011 - 2016</p>	<p>Opština Bijelo Polje, Kancelarija za mlade i razvoj, srednje škole, fakulteti, Ministarstvo prosvjete i nauke Crne Gore, NVO, mediji, donatori</p>	<p>Kancelarija za mlade i razvoj, Savjet mladih i Tim za praćenje implementacije</p>
<p>Cilj 3: Razvoj programa za mlade talente</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Kreirana baza podataka i smjernice za izbor i nagrađivanje talentovanih mladih - Povećan broj kulturnih, sportskih manifestacija, takmičenja, kvizova znanja - Zadovoljstvo mladih brigom društvene zajednice za talente 	<ul style="list-style-type: none"> - Kreiranje baze podataka o broju talentovanih mladih i izrada smjernica za nagrađivanje talentovanih mladih - Osnivanje Fonda za stipendiranje talentovanih mladih - Organizovanje kulturnih, sportskih manifestacija, takmičenja, kvizova znanja 	<p>2011 - 2016</p>	<p>Opština Bijelo Polje, Savjet mladih, Kancelarija za mlade i razvoj, Ministarstvo prosvjete i nauke Crne Gore, srednje škole, fakulteti, NVO, mediji, donatori</p>	<p>Kancelarija za mlade i razvoj, Savjet mladih i Tim za praćenje implementacije</p>

<p>Cilj 4: Omogućavanje bolje dostupnosti programa obrazovne razmjene mladima</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Povećan broj razmjena učenika i studenata - Veći nivo zadovoljstva učenika i studenata razmjenama - Povećanje broja stipendija za usavršavanja - Veća motivisanost učenika i studenata za ostvarivanje boljeg uspjeha u učenju 	<ul style="list-style-type: none"> - Kreiranje i realizacija plana razmjena sa učenicima/studentima iz drugih opština, regiona i šire - Izrada i distribucija informatora o mogućnostima obrazovnih razmjena i programa za mlade - Organizovanje info-punktova i distribucija materijala o programima obrazovnih razmjena - Organizovanje Sajma obrazovanja 	<p>2011 - 2016</p>	<p>Opština Bijelo Polje, Kancelarija za mlade i razvoj, srednje škole, fakulteti, Ministarstvo prosvjete i nauke Crne Gore, Savjet mladih, ustanove/institucije na lokalnom i državnom nivou, NVO, mediji, donatori</p>	<p>Kancelarija za mlade i razvoj, Savjet mladih i Tim za praćenje implementacije</p>
<p>Cilj 5: Podrška razvoju neformalnog obrazovanja na lokalnom nivou</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Obezbijedena podloga za razvoj neformalnog obrazovanja - Povećanje broja i raznovrsnosti programa neformalnog obrazovanja - Veći stepen zadovoljstva mladih programima neformalnog obrazovanja 	<ul style="list-style-type: none"> - Analiza potreba mladih za programima neformalnog obrazovanja - Izrađena baza podataka o broju NVO-a i realizovanim projektima i programima NVO-a - Kreiranje programa neformalnog obrazovanja i njegova realizacija 	<p>2011 - 2016</p>	<p>Opština Bijelo Polje, Kancelarija za mlade i razvoj, srednje škole, Ministarstvo prosvjete i nauke Crne Gore, fakulteti, NVO, mediji, donatori</p>	<p>Kancelarija za mlade i razvoj, Savjet mladih i Tim za praćenje implementacije</p>

Cilj 6: Unapređenje rada Savjeta roditelja u srednjim školama	<ul style="list-style-type: none">- Povećanje nivoa informisanosti roditelja o ulozi Savjeta roditelja- Veći stepen zadovoljstva mladih redovnijim radom Savjeta roditelja- Veći stepen zadovoljstva roditelja učešćem u životu škole- Veći broj sastanaka Savjeta roditelja	<ul style="list-style-type: none">- Organizovanje prezentacija za roditelje o ulozi Savjeta roditelja- Organizovanje seminara za roditelje o ulozi Savjeta roditelja- Sastanci predstavnika savjeta roditelja i uprava škola- Kreiranje i realizacija plana rada savjeta roditelja- Istraživanje o doprinosu Savjeta roditelja i zadovoljstvu učenika učešćem Savjeta u životu škole	2011 - 2016	Opština Bijelo Polje, Kancelarija za mlade i razvoj, srednje škole, fakulteti, Savjet mladih, Ministarstvo prosvjete i nauke Crne Gore, Udruženje roditelja Crne Gore, savjeti roditelja srednjih škola u Bijelom Polju, zajednice učenika, NVO, mediji, donatori	Kancelarija za mlade i razvoj, Savjet mladih i Tim za praćenje implementacije
--	---	--	-------------	---	---

PLAN AKCIJE 2011
OBRAZOVANJE – 9 000 €

Strateški cilj 1: Uključivanje i obezbjeđivanje jednakih uslova u obrazovanju za sve mlade (pripadnike marginalizovanih i manjinskih grupa, mlade OSI)

Specifični cilj 1.1: Podizanje nivoa svijesti RAE populacije o važnosti obrazovanja

Aktivnosti	Indikatori	Odgovornost	Kada	Ko treba da bude uključen	Budžet
Organizovanje tribina o važnosti uključivanja RAE populacije u proces obrazovanja	- Broj realizovanih tribina - Broj podijeljenog materijala - Broj učesnika mladih RAE populacije - Broj učesnika roditelja mladih RAE populacije - Broj medija koji su objavili priloge	Opština Bijelo Polje, Kancelarija za mlade i razvoj	2011. godina	NVO, mediji, Ministarstvo prosvjete i nauke Crne Gore, donatori	1500 €

Strateški cilj 2: Unapređenje uslova i kvaliteta nastave u srednjim školama i fakultetima

Specifični cilj 2.1: Poboljšanje uslova kabinetske nastave u svim srednjim školama i fakultetima

Aktivnosti	Indikatori	Odgovornost	Kada	Ko treba da bude uključen	Budžet
Analiza potreba svih srednjih škola i fakulteta za kabinetima i tehničkim pomagalima	- Podaci po školama i fakultetima o potrebama za kabinetima i tehničkim pomagalima	Opština Bijelo Polje, Kancelarija za mlade i razvoj, srednje škole i fakulteti	2011. godina	Ministarstvo prosvjete i nauke, mediji, donatori	1500 €

Strateški cilj 3: Razvoj programa za mlade talente

Specifični cilj 3.1: Podrška kreiranju programa za nagrađivanje mladih talenata

Aktivnosti	Indikatori	Odgovornost	Kada	Ko treba da bude uključen	Budžet
Izrada smjernica za nagrađivanje talentovanih mladih	- Broj sastanaka - Utvrđene smjernice za talentovane mlade	Opština Bijelo Polje, Kancelarija za mlade i razvoj, Savjet mladih	2011. godina	Srednje škole, fakulteti, Ministarstvo prosvjete i nauke	1000 €

				Crne Gore, mediji, donatori	
--	--	--	--	--------------------------------	--

Strateški cilj 4: Omogućavanje bolje dostupnosti programa obrazovne razmjene mladima

Specifični cilj 4.1: Podizanje nivoa svijesti mladih o programima obrazovne razmjene

Aktivnosti	Indikatori	Odgovornost	Kada	Ko treba da bude uključen	Budžet
Organizovanje info-punktova u srednjim školama, na fakultetima i u centru grada o mogućim programima obrazovne razmjene	- Broj podijeljenih brošura i plakata - Broj mladih koji su učestvovali u dijeljenju materijala - Broj medija koji su objavili priloge	Opština Bijelo Polje, Kancelarija za mlade i razvoj, Savjet mladih	2011. godina	Srednje škole, fakulteti, NVO, Ministarstvo prosvjete i nauke Crne Gore, mediji, donatori	1500 €

Strateški cilj 5: Podrška razvoju neformalnog obrazovanja

Specifični cilj 5.1: Obezbjedivanje podloge za razvoj neformalnog obrazovanja

Aktivnosti	Indikatori	Odgovornost	Kada	Ko treba da bude uključen	Budžet
Analiza potreba mladih za programima neformalnog obrazovanja	- Sprovođenje istraživanja - Broj mladih koji su učestvovali u istraživanju - Rezultati istraživanja	Opština Bijelo Polje, Kancelarija za mlade i razvoj, Savjet mladih	2011. godina	Srednje škole, fakulteti, NVO, Ministarstvo prosvjete i nauke Crne Gore, institucije i javne ustanove, mediji, donatori	2500 €

Strateški cilj 6: Unapređenje rada Savjeta roditelja u srednjim školama.

Specifični cilj 6.1: Podizanje nivoa svijesti o važnosti uloge Savjeta roditelja u procesu obrazovanja

Aktivnosti	Indikatori	Odgovornost	Kada	Ko treba da bude uključen	Budžet
Organizovanje prezentacija za roditelje o ulozi Savjeta roditelja	- Broj prezentacija - Broj informisanih roditelja - Broj medijskih priloga	Opština Bijelo Polje, Kancelarija za mlade i razvoj	2011. godina	Srednje škole, Udruženje roditelja Crne Gore, savjeti roditelja srednjih škola u Bijelom Polju, zajednice učenika, Ministarstvo prosvjete i nauke Crne Gore, mediji, donatori	1000 €

ZAPOŠLJAVANJE

Zapošljavanje mladih predstavlja jedno od važnih pitanja Crne Gore, posebno sjevernog dijela.

Problem nezapošljenosti mladih uslovljen je društvenim faktorima koji utiču na pružanje mogućnosti za zapošljavanje mladih, a ujedno uzrokuju njihovu nezapošljenost. Ključni problemi koji se tiču zapošljavanja mladih, a na koje treba da se obrati posebna pažnja su: obrazovanje mladih, neinformisanost, nemogućnost odrađivanja pripravničkog staža u državnim institucijama, samozapošljavanje, predrasude i pasivnost mladih i nepostojanje dugoročne strategije države za smanjenje nezapošljenosti mladih.

Biro rada Bijelo Polje, na dan 10. novembra 2010. godine, imao je na evidenciji 3802 nezapošljena lica.¹⁷ Od ukupnog broja na evidenciji Biroa rada Bijelo Polje je 1367 mladih, dobi od 15 do 29 godina. Sa VII stepenom stručne spreme njih je 169, VI stepen 32, V stepen 11, IV stepen 564, III stepen 374, II stepen 17. Na evidenciji Biroa rada je ukupno 71 kategorisano invalidno lice, a od toga mladih osoba sa invaliditetom od 15 do 29 godine 21. Biro nema podatke o broju mladih Roma, Aškelja i Egipćana.

Nastavljajući tradiciju započetu još 2003. godine, u Birou rada Bijelo Polje urađena je anketa poslodavaca o zapošljenosti i zapošljavanju i to za period 2009/2010. godine. Tačnije, anketiranjem 117 poslodavaca prikupljeni su podaci za dalji razvoj i kreiranje mjera aktivne politike zapošljavanja u ovoj regiji. U strukturi zapošljenih dominiraju zapošljeni sa IV stepenom stručne spreme - 30,52%, zatim slijedi III stepen stručne spreme - 26,02%, dok je učešće VI i VII - 26,75%.

Kada govorimo o deficitarnosti kadrova oko 20% anketiranih poslodavaca izjavilo je da je »imalo slobodnih radnih mjesta na koja nijesu mogli nikoga da zaposle«, a naveli su 32 deficitarna zanimanja i ukupan broj traženih izvršilaca je 73. U deficitarnosti dominiraju građevina 19,17%, zatim slijede prerađivačka industrija 17,80% i aktivnosti u vezi s nekretninama 12, 32%. Najveći deficit je za izvršiocima VII stepena stručne spreme (44,83%), zatim slijedi III stepen (24,65%) i IV stepen (16,43%). Što se tiče starosne strukture u oko 80% slučajeva poslodavce interesuje kadar od 25 do 40 godina.

➤ Doprinosi Zavoda za zapošljavanje

- Posredovanje u zapošljavanju i radnom angažovanju mladih - stručni tretman nezapošljenih, posebno mladih osoba radi pružanja pomoći u izboru, traženju, prihvatanju zapošljenja i samozapošljavanja. Preventivno djelovanje putem profesionalnog informisanja, savjetovanja i usmjeravanja mladih i odraslih na obrazovne programe i područja rada sa realnim izgledima za zapošljenje, zatim stručno osposobljavanje pripravnika za samostalan rad, stručno osposobljavanje/obrazovanje, dokvalifikacija, prekvalifikacija, specijalizacija, stimulisanje otvaranja novih radnih mjesta za

¹⁷ Biro rada Bijelo Polje, Evidencija nezaposlenih lica na dan 10.novembar 2010. godine

lica koja traže zapošljenje putem samozapošljavanja, stvaranje uslova za zapošljavanje invalidnih lica, stipendiranje, odnosno finansiranje školarine za lica koja se pripremaju isključivo za deficitarna zanimanja

- Savjetovanje i informisanje poslodavaca i nezapošljenih lica o mogućnostima zapošljavanja
- Vođenje propisanih evidencija iz oblasti zapošljavanja
- Organizovanje osposobljavanja i obrazovanja nezapošljenih lica
- Profesionalno usmjeravanje, informisanje i savjetovanje stručnih kadrova i razvoj metoda za profesionalno usmjeravanje

➤ **Edukacije**

U Birou rada se organizuju radionice edukativnog karaktera, u kojima se nezapošljeni postepeno uče kako da sigurnije koračaju do zapošljenja. Ovaj koncept edukacije se redovno primjenjuje još od dvije hiljadite godine, uz konstantno usavršavanje i praćenje trendova. Pored učenja kako se piše CV (Curriculum Vitae) tj. biografija, molba, propratno i motivaciono pismo, nezapošljenima se skreće pažnja na one aspekte nezapošljenosti i uopšte traženja zapošljenja na koja oni ponajmanje misle. Karakteristično je da mladi ne prihvataju najbolje pozive za učešće u ovakvim seminarima, ali da već nakon prve radionice ne kriju zadovoljstvo, a već posle trećeg dana kažu da bi opet učestvovali. Ovdje, naravno, predrasude i loša informisanost imaju veliki uticaj na slabiji odaziv.

Kao **posebni programi** izdvajaju se: sezonsko zapošljavanje, javni radovi i stručna usavršavanja - obuke, dokvalifikacije, prekvalifikacije.

Sezonsko zapošljavanje je ponuda koju mladi najčešće prihvataju. Iako ne nudi rješenje na duži period, odlazak na sezonski rad je opcija koju mladi prepoznaju kao dobru. Dobra je prilika za sticanje iskustva i učenje u oblasti ugostiteljstva, turizma ali i usavršavanje komunikacijskih i socijalnih vještina, kao i mogućnost učenja stranih jezika.

ZZZ CG - Biro rada Bijelo Polje tradicionalno organizuje javne radove u kojima se uposli određen broj mladih. Takođe, ovaj projekat upošljava priličan broj populacije Roma, Aškelja i Egipćana. Međutim, i ovo je samo privremeno rješenje.

Zavod za zapošljavanje Crne Gore, kao jednu od mjera aktivne politike zapošljavanja, organizuje programe obuke i stručnog osposobljavanja za nezapošljena lica.

Obuka se organizuje po programima obuke za zanimanja iz oblasti:

- turizam i ugostiteljstvo
- poljoprivreda i prerada hrane
- drvoprerađiva
- lične i druge usluge

- informatika i strani jezici

➤ **Stručna praksa**

Projekat stručne prakse je naišao na interesovanje studenata fakulteta i prepoznat je kao dobra prilika za «kontakt» sa tržištem rada. Praksa bi mogla na neki način pomoći studentima da povećavaju svoju osposobljenost za tržište rada, pogotovo u situaciji kada tražnja premašuje ponudu, jer svako radno iskustvo povećava mogućnost zapošljenja. Studentska praksa s jedne strane studentima pomaže da sebi kasnije obezbijede zapošljenje, a sa druge strane pomaže poslodavcima u pronalasku adekvatnog kadra. Mnogi poslodavci insistiraju na prethodnom iskustvu čak i za pripravničke pozicije.

➤ **Pitanje zapošljavanja OSI**

Problem nezapošljenosti teško zapošljivih kategorija jedan je od težih sistemskih i dugoročnih problema sa kojima se suočava Zavod za zapošljavanje i država Crna Gora, a samim tim i Opština Bijelo Polje. Broj lica sa invaliditetom, koji se zapošljava je još uvijek simboličan. Aktivna politika zapošljavanja predviđa i osmišljava i realizaciju programa za rad sa drugim teško zapošljivim i ranjivim grupama.

Na evidenciji nezapošljenih u Bijelom Polju se nalazi 71 kategorisano invalidno lice. Treba imati u vidu da je priličan broj onih kod kojih su evidentni problemi ali iz različitih razloga nijesu kategorisani, te s tim ovaj broj biva znatno veći.

«Sunčana radionica» je projekat koji organizuje ZZZ CG - Biro rada Bijelo Polje i uposli od 10 do 15 osoba sa invaliditetom. Radionica se već tretira kao tradicija grada i naišla je na veliku podršku kako OSI tako i široke javnosti. Radionica traje od tri do šest mjeseci u godini.

Zavod učestvuje u stvaranju uslova za zapošljavanje invalidnih lica najviše do 50 najnižih cijena rada, po jednom invalidnom licu, prema poznatim podacima na dan zaključenja ugovora. Poslodavac koji zaposli lice sa invaliditetom ima pravo na subvencije. Visina subvencije iznosi: u prvoj godini 80%, u drugoj 60%, u trećoj i svakoj narednoj godini 50% od isplaćene bruto zarade lica sa invaliditetom. Takođe, ZZZ CG daje povoljne kredite za samozapošljavanje OSI.

➤ **Profesionalna orijentacija**

Nazivom profesionalna orijentacija imenuje se niz aktivnosti čiji je cilj pomoć prilikom odlučivanja o kreiranju profesionalnog puta, tj. pomoć mladima i odraslima kod odlučivanja o izboru daljeg obrazovanja, profesije, zapošljenja i drugim pitanjima vezanim za karijeru. Osobe koje se bave ovim pitanjem u okviru Zavoda ukazuju da je profesionalna orijentacija podržavanje pojedinca u: prikupljanju informacija o svijetu rada (informisanje), usvajanju vještina koje su neophodne za donošenje zrelih i racionalnih odluka o nastavku školovanja ili razvoju karijere.

➤ **Aktivnosti NVO, agencija, centara u oblasti zapošljavanja**

NVO koje se bave populacijom OSI putem projekata rade na prekvalifikaciji i dokvalifikaciji svojih članova a u cilju zapošljavanja i samozapošljavanja, na primjer Udruženje paraplegičara je projektom „Škola računara" obučilo 12 polaznika za osnovni kurs i 3 polaznika za napredniji kurs, a takođe je organizovana „Škola grafičkog dizajna" koju je uspješno završilo 5 polaznika i dobilo diplome. Organizovan je i trening za trenere u oblasti invalidnosti i 12 polaznika dobilo diplome.

U Bijelom Polju je organizovan Sajam zapošljavanja u 2010. godini, prvi na sjeveru Crne Gore, na kojem se predstavilo 36 izlagača. Ovaj sajam je organizovala agencija koja se bavi posredovanjem pri zapošljavanju Career team i Opština Bijelo Polje, uz pokroviteljstvo Vlade Crne Gore, a namijenjen je svima, bez obzira na stručnu spremu i radni status.

Sem navedenih, postoji i određeni broj projekata i aktivnosti nevladinih organizacija koji se realizuju sa ciljem rješavanja problema zapošljavanja.

U toku rada na izradi Lokalnog plana akcije za mlade identifikovani su, za oblast zapošljavanja i na osnovu istraživanja koje je Centar za mlade – Proactive sproveo u Bijelom Polju u 2010. godini, sljedeći problemi i potrebe mladih:

1. Nepostojanje kvalitetne stručne prakse
2. Problem odrađivanja pripravničkog staža u državnim institucijama
3. Problem sistematizacije radnih mjesta
4. Nepovoljni krediti
5. Nedostatak plana razvoja profesionalne rehabilitacije i zapošljavanja OSI
6. Neosposobljeni mladi ljudi za poslovnu komunikaciju: pisanje CV, ponašanje tokom intervjua za posao i uopšte na radnom mjestu i van njega, pisanje motivacionog pisma
7. Nedovoljna mobilnost mladih u svrhu zapošljavanja i pasivnost u traženju posla

Neformalno obrazovanje u vidu stručnih praksi ili nekih uskostručnih djelatnosti, koje bi u većoj mjeri osposobilo kandidata za njegovo buduće radno mjesto i olakšalo proces dobijanja posla, nije dovoljno prisutno u našem obrazovnom sistemu. Kako današnji poslodavci u većini slučajeva traže gotov kadar, mnogi se studenti posle završenog fakulteta nađu u problemu tražeći posao a zbog nemanja radnog iskustva. Problem postaje još veći time što mladi ljudi nakon završetka školovanja posao žele odmah, a poslodavci sa druge strane žele gotov kadar, tj. kadar sa radnim iskustvom. Ovaj disbalans očekivanja može se jednim dijelom riješiti omogućavanjem prakse studentima, jer upravo ona predstavlja najpogodniji način pružanja podrške studentima-diplomcima u razvoju znanja i vještina koje im mogu biti od značaja u daljem profesionalnom razvoju, kao i osposobljavanje studenata za savremene tržišne tokove poslovanja putem upoznavanja sa svakodnevnim radom u poslovnom okruženju. Prvi korak u rješavanju ovog problema je već urađen, ali treba se potruditi da zaživi kao praksa i obuhvati što veći broj studenata, pa čak i učenika.

Problem koji se izdvojio a sa kojim se suočavaju mladi Bijelog Polja jeste pitanje odrađivanja pripravničkog staža u državnim institucijama. Državne i javne ustanove su uslijed početka ekonomske krize stopirale primanje svršenih studenata na odrađivanje pripravničkog staža. Osobe koje se nalaze na evidenciji Biroa rada Bijelo Polje uglavnom su bez radnog iskustva, pa je veoma važno pitanje pokretanja stručne prakse koja se poznaje kao dobra prilika za osposobljavanje mladih.

Aktivnostima Biroa rada kroz mjere aktivne politike zapošljavanja u 2009. godini finansirano je zapošljavanje 85 pripravnika sa visokom i višom stručnom spremom. Takođe je kroz program kreditiranja finansirano 7 poslodavaca koji su zaposlili 15 lica sa evidencije nezaposljenih.

Visok je procenat mladih koji dolaze na tržište rada bez kvalifikacija. Najveći broj nezaposljenih osoba mlađih od 30 godina ima srednju stručnu spremu (III i IV). Situacija je nepromijenjena poslednjih nekoliko godina. U cilju stvaranja kvalitetnijeg i konkurentnijeg profila na tržištu rada ZZZ CG organizuje obuke, dokvalifikacije i prekvalifikacije. Ove obuke se izvode periodično i usmjerene su na dobijanje kvalitetnijeg kadra za deficitarna zanimanja.

Postojanje stare sistematizacije takođe onemogućava da se mladi ljudi nakon završenog školovanja zaposle. U pitanju je stara sistematizacija, gdje jedna osoba pokriva dva radna mjesta i „nema mjesta za nove mlade ljude”. Posebno je važno za privatni sektor da imaju sistematizaciju radnih mjesta, jer jedna osoba vrlo često obavlja više poslova. Postoji i problem u privatnom sektoru da se ne uplaćuju doprinosi za mlade i da mladi nemaju zdravstveno osiguranje. Predlog je i da mladi koji rade u privatnom sektoru osnuju sindikat kako bi zaštitili svoja prava.

Na povećanje broja mladih ljudi koji su adekvatno pripremljeni za tržište rada utiču i privatni univerziteti, koji prihvataju najnovije svjetske standarde u obrazovanju i sprovode ih u djelo. Na taj način omogućavaju stvaranje novih mladih kadrova sa potrebnim znanjima, koja će im omogućiti da uspješno otpočnu svoju profesionalnu karijeru.

Nepovoljni krediti uopšte i krediti banaka, utiču na pokretanje sopstvenog biznisa mladih. Predstavnici lokalne uprave navode dobru praksu i primjer poljoprivrednih kredita gdje se za osobe koje su zainteresovane za kredit za zapošljavanje dodjeljuje kredit u iznosu od 2000 €, Opština vraća kamatu a korisnici kredita glavnicu.

Predlog je da se oformi Fond za mlade na selu i da opština i banke osmisle kredite kako bi mladi ostali i radili na selu.

Pitanje profesionalne orijentacije još uvijek nije na zadovoljavajućem nivou. Treba raditi na edukaciji i motivaciji kadra kako u školama tako i u Birou rada. Informisanost mladih o postojanju mogućnosti da se posavjetuju sa nekim o profesionalnoj orijentaciji je na jako niskom nivou.

Nedekvatna informisanost mladih o potencijalnim mogućnostima zapošljavanja, po završetku njihovog školovanja, čini put ka traženju prvog posla znatno težim. Nepostojanje povezanosti između (državnih) institucija sa udruženjima studenata i učenika, kao i sa drugim institucijama od značaja za ovo pitanje u Bijelom Polju, mada i na nivou sjevernog dijela Crne Gore, onemogućava mladima da dobiju adekvatne informacije o budućem zapošljenju. Većinu podataka o mogućem zapošljenju, do kojih studenti i učenici dolaze, su na nivou ličnih kontakata.

Kada je u pitanju zapošljavanje osoba sa invaliditetom, na nivou Opštine Bijelo Polje, radi se niz aktivnosti. Predstavnici lokalne uprave navode primjer OSI koja je zapošljena u Kancelariji za mlade i razvoj.

U poslednjoj deceniji, osim povremenih primjera koji su uspjeli da implementiraju željene ideje, nema ozbiljnijeg uključivanja mladih u proces samozapošljavanja. Opština, a iza opštine država, treba da stane iza ideja mladih o pokretanju sopstvenih poslova i da im pruži neophodnu pomoć kako bi svoje ideje sproveli u djelo.

Uzrok nedovoljnog angažovanja mladih u razvijanju preduzetništva može se naći i u nepostojanju adekvatne obuke ili stečenih znanja iz poslovnih, preduzetničkih i menadžerskih vještina, što opet vraća na pitanje reforme obrazovanja, ali i zbog nepovoljnih kreditnih sredstava. U 2010. godini Opština Bijelo Polje je otvorila Kancelariju za preduzetnike.

Ako bi se kao obavezno za sve učenike/studente, u okviru posebnog predmeta u srednjim stručnim školama i pojedinim fakultetskim jedinicama, usvajala preduzetnička znanja i vještine ili uveo kao obavezan model virtuelnih preduzeća, učenici i studenti bi po završetku srednjih škola i fakulteta mogli da naprave prve samostalne korake na tržištu rada. Kada bi se tome dodalo i poznavanje tržišta rada i vještina aktivnog traženja posla, mladi bi bili u značajnoj mjeri osposobljeni za snalaženje na tržištu rada.

Nedovoljno uključivanje institucija poput srednjih škola i fakulteta, studentskih i učeničkih organizacija u savjetovanju budućih učesnika u procesu zapošljavanja u znatnoj mjeri otežava njihovo snalaženje i preorjentsiranje mladih ljudi sa uloge studenta ili učenika, na ulogu zapošljenog. Mladima su potrebne smjernice koje mogu značajno da im pomognu u snalaženju na tržištu rada. Te smjernice studenti ili učenici mogu da dobiju kroz savjetovanja ili seminare u njihovim obrazovnim ustanovama. Mladi koji ne uspiju da nađu posao po završetku školovanja obično završavaju na evidenciji Zavoda za zapošljavanje sa stavom da je sada sa potragom zapošljenja završeno, jer institucija traži posao umjesto njih, ne shvatajući pri tom da je uloga Zavoda samo posrednička.

Takođe nevladine organizacije treba da se značajnije angažuju u pružanju pomoći mladima oko zapošljavanja, i to ne samo svršenim studenatima ili učenicima već i mladima koji su bez obrazovnih kvalifikacija. Veoma je bitno da postoji povezivanje rada institucija i nevladinih organizacija u pružanju pomoći mladima oko zapošljavanja.

Veliki broj mladih prije nego što stupe na tržište rada su demoralisani i ne očekuju da će uspjeti da nađu zapošljenje. Ovakvo mišljenje mladih proističe iz raznih predrasuda. Posljedice predrasuda mogu da budu takve da budući kandidati odustaju od traženja posla smatrajući da su diskriminirani. Postoje slučajevi gde su ovakvi stavovi opravdani, ali to ne treba da obeshrabruje mlade koji su na početku svojih profesionalnih karijera.

Pasivnost mladih u traženju posla je takođe veliki problem. Ekonomska zavisnost od roditelja utiče da mladi imaju ovakav stav i da često nemaju želju da napuste ustaljen način života. Važno je da roditelji uvide ovaj problem kako bi na vrijeme uticali na osamostaljivanje mladih i na to da mladi finansiraju dio svojih potreba.

Uvid u postojeće strategije

- Nacionalan plan akcije za mlade Crna Gora
- Lokalni plan akcije za djecu Bijelo Polje
- Lokalni plan akcije za mlade Berane
- Lokalni plan akcije u oblasti invalidnosti Bijelo Polje

Nacionalni plan akcije za mlade – NPAM (2007) je poslužio kao uvid u probleme i potrebe mladih na nivou države a posebno za oblast zapošljavanja, jedne od najvažnijih oblasti kada su u pitanju mladi. Ono što je značajno jeste način viđenja problema, ali i predložene aktivnosti za rješenje problema i zadovoljenje potreba mladih u zapošljavanju. Strukturiranost i osmišljene aktivnosti u NPAM-u korisno su polazište za rješenja i mjere u Lokalnom planu akcije za mlade a za oblast zapošljavanja.

Lokalni plan akcije za djecu Bijelo Polje (2005) je dokument koji je poslužio kao dobra osnova za oblast zapošljavanja a bavi se djecom i mladima do 18 godina i time jednim dijelom prožima sa Lokalnim planom akcije za mlade.

Lokalni plan akcije za mlade Berane (2008) je važan dokument s obzirom da je Opština Bijelo Polje teritorijalno veoma bliska sa ovom opštinom, te je vidljivo da se problemi i potrebe mladih jednim dijelom preklapaju sa problemima i potrebama mladih iz ove opštine.

Lokalni plan akcije u oblasti invalidnost Bijelo Polje (2010) daje primjer kako treba da se radi i na koji način da uvrstimo potrebe OSI, a za oblast zapošljavanja. Takođe, i u ovom planu je zapošljavanje istaknuto kao jedan od većih problema ovih osoba.

Zakonska regulativa

U dijelu zakonske regulative konsultovani su:

- **Ustav RCG**
- **Zakon o radu**
- **Zakon o zapošljavanju i osiguranju prava od nezaposlenosti**
- **Zakon o penzijsko invalidskom osiguranju**
- **Zakon o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanje lica sa invaliditetom**

Ustav RCG (2007)

Ustav kroz članove 47, 52, 53. definiše i specifično se usredsređuje na pitanje zapošljenja, rada i preduzetništva. U pomenutim članovima bavi se slobodom preduzetništva, pravom na rad, slobodom izbora zanimanja i zapošljavanja, uslovima rada i zaštitom u vrijeme nezapošljenosti, zabranom prinudnog rada, pravom na zaradu, na plaćeni odmor i ograničeno radno vrijeme, zaštitu na radu, kao i posebnom zaštitom na radu omladine, žena i osoba sa invaliditetom.

Zakon o radu (Sl.list CG, br. 49/08)

Zakon o radu članovima 5, 39. definiše zabranu diskriminacije lica koja traže zapošljenje, kao i zapošljenih, s obzirom na pol, rođenje, jezik, rasu, vjeru, boju kože, starost, trudnoću, zdravstveno stanje, odnosno invalidnost, nacionalnost, bračni status, porodične obaveze, seksualno opredjeljenje, političko ili drugo uvjerenje, socijalno porijeklo, imovno stanje, članstvo u političkim i sindikalnim organizacijama ili neko drugo lično svojstvo; kao i radni odnos u svojstvu pripravnika tj. da sa licem koje prvi put zasniva radni odnos u određenom stepenu školske spreme, odnosno nivou obrazovanja i zanimanja, poslodavac može zaključiti ugovor o radu na određeno vrijeme u svojstvu pripravnika, u skladu sa zakonom i kolektivnim ugovorom (stav 1) i da se pripravnički staž produžava u slučaju odsustva sa rada zbog privremene spriječenosti za rad po propisima o zdravstvenoj zaštiti i zdravstvenom osiguranju i porodiljskog odsustva (stav 2).

Zakon o zapošljavanju i osiguranju prava od nezaposlenosti (Sl. list RCG 14/2010)

Član 2. ovog zakona glasi: Ovaj zakon primjenjuje se na nezapošljeno lice, zapošljeno lice koje traži promjenu zapošljenja, poslodavca i druga lica koja traže informacije i savjete o uslovima i mogućnostima zapošljavanja.

Član 3. ovog zakona kaže:

1) Nezapošljeno lice je lice od 15 do 65 godina života koje je crnogorski državljanin i stranac sa ličnom radnom dozvolom, koje se nalazi na evidenciji Zavoda za zapošljavanje Crne Gore (u daljem tekstu: Zavod), sposobno ili djelimično sposobno za rad, koje nije zasnovalo radni odnos i koje aktivno traži zapošljenje.

2) Nezapošljenim licem ne smatra se redovan učenik, student, zapošljeni kojem miruju prava iz radnog odnosa, penzioner i poljoprivrednik upisan u registar poljoprivrednika kod nadležnog organa.

Član 23. ovog zakona bavi se pravima nezapošljenog lica, dok se član 24. ovog zakona bavi obavezama nezapošljenog lica.

Finansiranje zarade pripravnika definisano je članom 36, a podrška samozapošljavanju članom 37. ovog zakona.

Subvencije za zapošljavanje su definisane članom 38, a članom 40. profesionalna rehabilitacija teže zapošljivih lica.

Zakon o penzijsko invalidskom osiguranju ("Sl. list RCG", br. 54/03, 39/04, 61/04, 79/04, 81/04, 29/05, 14/07, 47/07, i "Sl. list Crne Gore", br. 12/07 od 14. 12. 2007, 13/07 od 18. 12. 2007, 79/08 od 23. 12. 2008)

Član 1. ovog zakona definiše da penzijsko i invalidsko osiguranje obuhvata obavezno i dobrovoljno penzijsko i invalidsko osiguranje. Član 16. stav 4. bavi se licima koja ostvaruju pravo na novčanu nadoknadu za slučaj invalidnosti i tjelesnog oštećenja prouzrokovanih povredom na radu ili profesionalnom bolešću.

Zakon o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanje lica sa invaliditetom (Sl. list RCG 49/08)

Ovim zakonom uređuje se način i postupak ostvarivanja prava na profesionalnu rehabilitaciju lica sa invaliditetom, mjere i podsticaji za njihovo zapošljavanje, način finansiranja i druga pitanja od značaja za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje lica sa invaliditetom.

Lica sa invaliditetom ostvaruju pravo na profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje, na način i pod uslovima propisanim zakonom, kolektivnim ugovorom, potvrđenim i objavljenim međunarodnim ugovorima i opšte prihvaćenim pravilima međunarodnog prava (član 1).

Članom 2. definiše se stvaranje uslova za povećanje zapošljenosti lica sa invaliditetom i njihovo ravnopravno učešće na tržištu rada, uz otklanjanje barijera i stvaranje jednakih mogućnosti.

Član 25. definiše da se za zapošljavanje i radno - terapeutske aktivnosti u okviru rehabilitacije i rehabilitacije lica sa invaliditetom, posebno sa teškim invaliditetom, koja se ne mogu zaposliti niti održati zapošljenje pod opštim niti pod posebnim uslovima, može se osnovati radni centar kao ustanova za zaštitu tih lica.

Član 31. definiše da se za zapošljavanje i rad lica sa invaliditetom može osnovati zaštitna radionica. Zaštitna radionica se može osnovati kao oblik obavljanja privredne djelatnosti, u skladu sa posebnim zakonom, pod uslovom da zapošljava najmanje 51% lica sa invaliditetom od ukupnog broja zapošljenih.

**PETOGODIŠNJA STRATEGIJA
ZAPOŠLJAVANJE**

STRATEŠKI CILJEVI	INDIKATORI	AKTIVNOSTI	VRIJEME SPROVOĐ ENJA	ODGOVORNOST ZA REALIZACIJU I UČEŠĆE U REALIZACIJI	MONITORING I IMPLEMENTA CIJA
<p>Cilj 1: Podsticanje zapošljavanja mladih</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Povećanje broja promotivnih, edukativnih aktivnosti - Povećanje broja emisija u medijima o temi zapošljavanja - Povećanje broja promotivnih aktivnosti o mehanizmima zaštite od diskriminacije prilikom zapošljavanja - Povećanje broja promotivnih aktivnosti o potrebi sistematizacije radnih mjesta - Veći nivo zadovoljstva mladih pruženim informacijama - Broj mladih koji su učestvovali u promotivnim aktivnostima - Broj mladih koji su učestvovali u istraživanju - Broj mladih koji su prošli stručnu praksu - Zadovoljstvo mladih stručnom praksom 	<ul style="list-style-type: none"> - Organizovanje akcije “Dani otvorenih vrata preduzetnika” - Organizovanje radio i TV emisija na lokalnim medijima koje će voditi mladi, a na temu zapošljavanja mladih - Organizovanje seminara za mlade - pisanje molbe, prpratnog/motivacionog pisma, CV-ja, seminar iz lijepog ponašanja (za zapošljene i nezapošljene mlade) - Organizovanje info-punktova, tribina za informisanje mladih na selu o potencijalnim radnim mjestima i zapošljavanju - Organizovanje godišnjih sajмова zapošljavanja - Organizovanje promotivnih aktivnosti o mehanizmima zaštite od diskriminacije pri zapošljavanju - Organizovanje promotivnih aktivnosti o potrebi sistematizacije radnih mjesta sa akcentom na korisnost primanja mladog kadra - Istraživanje stavova studenata o značaju obavljanja stručne prakse i pripravničkog staža - Realizovanje stručne prakse za studente završnih godina 	<p>2011 - 2016</p>	<p>Opština Bijelo Polje, Kancelarija za mlade i razvoj, škole, fakulteti, Savjet mladih, ZZZ CG - Biro rada Bijelo Polje, Ministarstvo rada i socijalnog staranja, preduzetnici, institucije, javne ustanove, NVO, mjesne zajednice, donatori, mediji</p>	<p>Kancelarija za mlade i razvoj, Savjet mladih i Tim za praćenje implementacije</p>

<p>Cilj 2: Stvaranje uslova za samozapošljavanje mladih i razvijanje preduzetničkog duha</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Broj mladih koji su prošli edukaciju za preduzetnike - Stepen zadovoljstva mladih kvalitetom edukacija za preduzetnike - Povećanje broja mladih preduzetnika - Smanjenje broja nezapošljenih putem samozapošljavanja 	<ul style="list-style-type: none"> - Organizovanje sastanaka i konsultacija povodom kreiranja programa za pokretanje spostvenog biznisa mladih - Organizovanje seminara i radionica na temu preduzetništva i pokretanja sopstvenog biznisa i motivacije za pokretanje sopstvenog biznisa - Osmišljavanje novih projekata na temu preduzetništva - Izrada programa podrške preduzetničkoj kulturi kod mladih - Raspisivanje nagradnog konkursa za najuspješnije preduzetničke ideje mladih i realizaciju ideje - Realizacija programa povoljnijih kredita za ostvarivanje preduzetničkih ideja mladih 	<p>2011 - 2016</p>	<p>Opština Bijelo Polje, Kancelarija za mlade i razvoj, Savjet mladih, ZZZCG - Biro rada Bijelo Polje, škole, fakulteti, Ministarstvo rada i socijalnog staranja, preduzetnici, NVO, mjesne zajednice, donatori, mediji</p>	<p>Kancelarija za mlade i razvoj, Savjet mladih i Tim za praćenje implementacije</p>
<p>Cilj 3: Omogućavanje odrađivanja pripravničkog staža u državnim institucijama</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Broj mladih koji su odradili pripravnički staž u državnim institucijama - Stepen zadovoljstva mladih 	<ul style="list-style-type: none"> - Organizovanje sastanaka i konsultacija povodom obavljanja pripravničkog staža u državnim institucijama, javnim ustanovama - Organizovano obavljanje pripravničkog u državnim institucijama prateći redosled uspjeha na studijama i dužinu “čekanja” na evidenciji 	<p>2011 - 2016</p>	<p>Opština Bijelo Polje, Kancelarija za mlade i razvoj, ZZZCG - Biro rada Bijelo Polje, fakulteti, Ministarstvo rada i socijalnog staranja, institucije, javne ustanove, NVO, donatori, mediji</p>	<p>Kancelarija za mlade i razvoj, Savjet mladih i Tim za praćenje implementacije</p>

<p>Cilj 4: Unapređenje programa obuke u skladu sa potrebama tržišta rada</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Povećanje broja nastavnog kadra i stručnjaka koji učestvuju u programu profesionalne orijentacije i karijernog vođenja - Povećanje broja mladih koji učestvuju u programu profesionalne orijentacije i karijernog vođenja - Broj mladih koji su prošli obuke, dokvalifikacije i prekvalifikacije u skladu sa potrebama tržišta rada 	<ul style="list-style-type: none"> - Organizovanje sastanaka svih aktera koji učestvuju u profesionalnoj orijentaciji mladih - Organizovanje obuka za pedagoge i psihologe u školama i nastavni kadar u školama/fakultetima u cilju kvalitetnog pružanja informacija o profesionalnoj orijentaciji - Organizovanje predavanja stručnjaka u cilju predstavljanja "dobrih primjera" - Kreiranje i realizacija novih, savremenih programa obuke, dokvalifikacije i prekvalifikacije u skladu sa potrebama tržišta rada - Promovisanje programa obuke kroz televizijske i radio emisije, tribine, info-punktove uz dijeljenje štampanog materijala 	<p>2011 - 2016</p>	<p>Opština Bijelo Polje, Kancelarija za mlade i razvoj, škole, fakulteti, Savjet mladih, ZZZCG - Biro rada Bijelo Polje, Ministarstvo rada i socijalnog staranja, NVO, mjesne zajednice, donatori, mediji</p>	<p>Kancelarija za mlade i razvoj, Savjet mladih i Tim za praćenje implementacije</p>
<p>Cilj 5: Stimulisanje zapošljavanja mladih OSI i RAE populacije</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Broj mladih OSI i RAE populacije koji su prošli obuku i edukacije - Zadovoljstvo mladih OSI i RAE populacije edukacijama - Broj informisanih preduzetnika o radnim sposobnostima mladih OSI 	<ul style="list-style-type: none"> - Kreiranje programa profesionalne rehabilitacije za mlade OSI - Organizovanje seminara koje će obuhvatiti OSI i marginalizovane grupe mladih - Organizovanje različitih obuka koje će obuhvatiti OSI i marginalizovane grupe - Promocija Zakona o zapošljavanju OSI i distribucija materijala - Organizovanje edukacija za preduzetnike 	<p>2011 - 2016</p>	<p>Opština Bijelo Polje, Kancelarija za mlade i razvoj, Savjet mladih, ZZZCG - Biro rada Bijelo Polje, preduzetnici, NVO, donatori, mediji</p>	<p>Kancelarija za mlade i razvoj, Savjet mladih i Tim za praćenje implementacije</p>

PLAN AKCIJE 2011
ZAPOŠLJAVANJE – 11 000 €

Strateški cilj 1: Podsticanje zapošljavanja mladih

Specifični cilj 1.1: Obezbijediti uslove za bolje informisanje mladih o potencijalnim radnim mjestima, sa posebnim osvrtom na mlade iz ruralnih područja

Aktivnosti	Indikatori	Odgovornost	Kada	Ko treba da bude uključen	Budžet
Organizovanje Dana otvorenih vrata preduzetnika	- Broj preduzetnika koji su učestvovali u akciji - Broj uključenih mladih - Broj medija koji su ispratili dešavanja	ZZZCG - Biro rada Bijelo Polje, Opština Bijelo Polje, Kancelarija za mlade i razvoj, Savjet mladih, preduzetnici	2011. godina	Škole, fakulteti, Ministarstvo rada i socijalnog staranja, NVO, mjesne zajednice, mediji, donatori	1500 €
Organizovanje seminara na mjesečnom nivou za mlade - pisanje molbe, propratnog/motivacionog pisma, CV-ja	- Broj organizovanih informativno-motivacionih seminara - Broj mladih koji su prošli seminar - Stepem zadovoljstva mladih - Broj medija koji su ispratili dešavanja	ZZZCG - Biro rada Bijelo Polje, Opština Bijelo Polje, Kancelarija za mlade i razvoj	2011. godina	Ministarstvo rada i socijalnog staranja, škole, fakulteti, NVO, mediji, donatori	U sklopu redovnih aktivnosti
Organizovanje info-punktova za informisanje mladih na selu o potencijalnim zanimanjima	- Realizovani info-punktovi - Broj podijeljnih brošura - Broj medijskih priloga o dešavanjima	ZZZCG - Biro rada Bijelo Polje, Opština Bijelo Polje, Kancelarija za mlade i razvoj, Savjet mladih	2011. godina	Ministarstvo rada i socijalnog staranja, NVO, mediji, donatori	1500 €
Organizovanje Sajma zapošljavanja	- Realizovan sajam - Broj osoba koje su posjetile sajam	ZZZCG - Biro rada Bijelo Polje	2011. godina	Opština Bijelo Polje,	U sklopu

	- Broj poslodavaca koji se predstavio na sajmu - Broj medija koji su ispratili dešavanja			Kancelarija za mlade i razvoj, Ministarstvo rada i socijalnog staranja, NVO, javne ustanove, institucije, mediji, donatori	redovnih aktivnosti
--	---	--	--	--	---------------------

Specifični cilj 1.2: Promovisanje mehanizama zaštite od diskriminacije pri zapošljavanju u privatnom i državnom sektoru

Aktivnosti	Indikatori	Odgovornost	Kada	Ko treba da bude uključen	Budžet
Organizovanje info-punktova o promociji mehanizama zaštite od diskriminacije pri zapošljavanju	- Broj podijeljenih brošura - Zadovoljstvo mladih informacijama - Broj medijskih priloga o dešavanjima	ZZZCG - Biro rada Bijelo Polje, Opština Bijelo Polje, Kancelarija za mlade i razvoj, Savjet mladih	2011. godina	Ministarstvo rada i socijalnog staranja, NVO, mediji, donatori	1500 €

Strateški cilj 2: Stvaranje uslova za samozapošljavanje mladih i razvijanje preduzetničkog duha

Specifični cilj 2.1: Podrška preduzetničkoj kulturi mladih (obuka mladih za poslovne, preduzetničke i menadžerske vještine)

Aktivnosti	Indikatori	Odgovornost	Kada	Ko treba da bude uključen	Budžet
Organizovanje seminara na temu preduzetništva i pokretanja sopstvenog biznisa	- Realizovan seminar - Broj mladih koji su prošli obuku	ZZZCG - Biro rada Bijelo Polje, Opština Bijelo Polje, Kancelarija za mlade i razvoj	2011. godina	Škole, fakulteti, Ministarstvo rada i socijalnog staranja, NVO, mjesne	1500 €

				zajednice, mediji, donatori	
--	--	--	--	-----------------------------------	--

Specifični cilj 2.2: Obezbjedivanje finansijske podrške za inovativne i kvalitetne programe i projekte mladih

Aktivnosti	Indikatori	Odgovornost	Kada	Ko treba da bude uključen	Budžet
Organizovanje sastanaka ZZZ CG – Biroa rada Bijelo Polje, Opštine Bijelo Polje i Ministarstva rada i socijalnog staranja a povodom obezbjeđivanja finansijske podrške za inovativne i kvalitetne programe i projekte mladih koji se tiču samozapošljavanja i zapošljavanja mladih	- Broj sastanaka - Rezultati sastanaka - Zadovoljstvo učesnika sastanaka postignutim - Broj medija koji su ispratili dešavanje	ZZZCG - Biro rada Bijelo Polje, Opština Bijelo Polje, Ministarstvo rada i socijalnog staranja	2011. godina	Kancelarija za mlade i razvoj, mediji, donatori	1000 €

Strateški cilj 3: Omogućavanje odrađivanja pripravničkog staža u državnim institucijama

Specifični cilj 3.1: Obezbjedivanje uslova za odrađivanje pripravničkog staža u državnim institucijama

Aktivnosti	Indikatori	Odgovornost	Kada	Ko treba da bude uključen	Budžet
Organizovanje sastanaka ZZZ CG – Biroa rada Bijelo Polje, Opštine Bijelo Polje i Ministarstva rada i socijalnog staranja a povodom uspostavljanja kriterijuma na osnovu kojih bi se stvorili povoljniji uslovi za odrađivanje pripravničkog staža	- Broj sastanaka - Rezultati sastanaka - Zadovoljstvo učesnika sastanaka postignutim - Broj medija koji su ispratili dešavanje	ZZZCG - Biro rada Bijelo Polje, Opština Bijelo Polje, Ministarstvo rada i socijalnog staranja	2011. godina	Kancelarija za mlade i razvoj, mediji, donatori	1000 €

Strateški cilj 4: Unapređenje programa obuke u skladu sa potrebama tržišta rada

Specifični cilj 4.1: Informisanje mladih o programima obuke i prekvalifikacije

Aktivnosti	Indikatori	Odgovornost	Kada	Ko treba da bude uključen	Budžet
Organizovanje promocije programa obuke i prekvalifikacije	- Broj podijeljenih brošura - Broj organizovanih info-punktova - Broj medijskih priloga	ZZZCG - Biro rada Bijelo Polje, Opština Bijelo Polje, Kancelarija za mlade i razvoj	2011. godina	Savjet mladih, NVO, mediji, donatori	1500 €

Strateški cilj 5: Stimulisanje zapošljavanja mladih OSI i RAE populacije

Specifični cilj 5.1: Podrška unapređenju znanja i vještina mladih OSI i RAE populacije

Aktivnosti	Indikatori	Odgovornost	Kada	Ko treba da bude uključen	Budžet
Organizovanje seminara koji će obuhvatiti OSI i marginalizovane grupe (funkcionalno opismenjavanje, načini predstavljanja tržištu, pisanje molbi i CV)	- Broj realizovanih seminara - Broj osoba koje su učestvovala u seminarima - Zadovoljstvo učesnika edukacijama - Broj medijskih priloga	ZZZCG - Biro rada Bijelo Polje, NVO koje se bave pitanjima marginalizovanih grupa i pitanjima OSI	2011. godina	Kancelarija za mlade i razvoj, Opština Bijelo Polje, Ministarstvo rada i socijalnog staranja, mediji	U sklopu redovnih aktivnosti

Specifični cilj 5.2: Informisanje o zakonskim okvirima zapošljavanja OSI

Aktivnosti	Indikatori	Odgovornost	Kada	Ko treba da bude uključen	Budžet
Organizovanje promocije Zakona o zapošljavanju OSI	- Broj podijeljenog materijala - Broj učesnika u promocijama - Broj medijskih priloga o dešavanjima	NVO koje se bave pitanjima OSI	2011. godina	ZZZCG - Biro rada Bijelo Polje, Opština Bijelo Polje, Ministarstvo rada i	1500 €

Lokalni plan akcije za mlade (2011 – 2016)
Plan akcije 2011

				socijalnog staranja, Kancelarija za mlade i razvoj, mediji, donatori	
--	--	--	--	---	--

ZDRAVLJE

„Zdravstvo je podsistem društvenog sistema čiju strukturu, organizaciju, ciljeve i funkcionisanje određuje politička i ekonomska struktura države, njen ekonomski potencijal, zatim zdravstveno stanje nacije, zdravstveni problemi, tradicija, kultura, kao i drugi brojni faktori.“¹⁸

Tokom analize stanja i istraživanja potreba i problema mladih u Bijelom Polju, a u oblasti zdravlja izdvojile su se sledeće teme: dostupnost zdravstvenog sistema mladima, zdravi stilovi života, seksualno i reproduktivno zdravlje i problem bolesti zavisnosti. Mladi ljudi danas u Bijelom Polju nijesu dovoljno informisani o svim navedenim temama, i ne postoji adekvatan sistem informisanja koji bi bio svima dostupan.

Prema statističkim podacima u Bijelom Polju ima 12.545 mladih uzrasta 15-29 godina, što čini oko 25 % od ukupnog stanovništva. U tom periodu se dešavaju najvažnije tjelesne, psihičke i socijalne promjene, odnosno fizičko odrastanje, psihičko sazrijevanje, obrazovanje i zapošljavanje i u velikom broju slučajeva brak i roditeljstvo.

U toku rada na izradi Lokalnog plana akcije za mlade identifikovani su, za oblast zdravlje i na osnovu istraživanja koje je Centar za mlade – Proactive sproveo u Bijelom Polju u 2010. godini, sljedeći problemi i potrebe mladih:

1. Problemi sa tjelesnim zdravljem i razumijevanjem promjena u organizmu
2. Funkcionisanje u školi, porodici i socijalnoj sredini
3. Porast broja gojaznih mladih
4. Nedovoljan broj informacija o seksualnom i reproduktivnom zdravlju
5. Upotreba alkohola, droge i duvana
6. Negativni uticaji moderne tehnologije (igrice, internet, tv, virtuelna stvarnost)
7. Problemi sa pravovremenim i adekvatnim uključivanjem u organizovane sportske aktivnosti
8. Nedostatak informisanosti za institucionalna rješenja u zdravstvu
9. Nedovoljan broj promotivnih aktivnosti o zdravim stilovima života

U postojeći zdravstveni sistem mlada osoba ulazi preko sistema izabranog doktora, Savjetovališta za mlade, Centra za mentalno zdravlje, drugih savjetovališta a u hitnim slučajevima hitnu medicinsku pomoć dobija preko Službe hitne pomoći. Za sve je potrebno zdravstveno osiguranje, a osigurana lica ostvaruju zdravstvenu zaštitu kod izabranog doktora ili izabranog tima doktora. Osigurana lica preko 15 godina starosti vrše i izbor izabranog doktora za odrasle. Osiguranik ženskog pola, pored izabranog doktora za odrasle, odnosno za djecu, ima pravo i na izbor izabranog doktora za žene - ginekologa.

¹⁸ Strategija razvoja zdravstva Crne Gore, 2003

U Opštini Bijelo Polje je izabralo svog doktora 12.612 djece i mladih (upisanih kod pedijatarata), od toga djece do 15 godina 10.119 a od 15 do 29 godina 2.493. Kod izabranog doktora za odrasle ukupno je registrovano 5.939 mladih do 29 godina.

Evidentno je da i dio mladih pokazuje maladaptivne obrasce ponašanja što rezultira slabijim uspjehom u školi ili radnom mjestu u značajnoj nesrazmjeri sa ličnim kapacitetima, destruktivnim ponašanjem, permanentnim sukobima sa važećim moralnim i zakonskim normama. Dio mladih pokazuje inertnost i nezainteresovanost za ponuđena rješenja i aktivnosti. Ovim problemom se bavi Savjetovalište za mlade u smislu preventive, a Centar za socijalni rad, policija i sudstvo u slučajevima kršenja zakona.

Istaknut je i problem gojaznosti mladih. Problemu pogoduju nedostatak školskih kantina ili ako ih ima uglavnom je u njima brza hrana, neinformisanost za tu oblast, kao i medijsko promovisanje nezdravih ideala (u slučajevima anoreksije). Za sada se ovim problemom bave pedijatri, psihijatri u slučajevima anoreksije i bulimije, kao i nutricionisti. Savjetovalište za mlade ima program koji se odnosi na usvajanje principa zdrave ishrane mlade osobe i to kroz sistem radionica i predavanja. Važnost problema je velika, jer se reperkutuje na zdravlje u kasnijim godinama i očekivanu dužinu života.

Podaci ukazuju da je nivo znanja mladih iz oblasti reproduktivnog zdravlja nizak što rezultuje visokim nivoom maloljetničkih trudnoća, brojem registrovanih abortusa kod maloljetnica, kao i slabom posjetom mladih osoba zdravstvenim službama za žene. U uzrastu od 15-29 godina u Opštini Bijelo Polje izabralo je svog ginekologa 1306 mladih. Takođe, istraživanja na nacionalnom nivou i u okruženju ukazuju na trend ranijeg stupanja u polne odnose, pri čemu se ne vodi dovoljno računa o kontracepciji i zaštiti od polno prenosivih bolesti.

Pitanjem se bavi zdravstvo u smislu prevencije - Savjetovalište za mlade, Savjetovalište za HIV¹⁹, Savjetovalište za reproduktivno zdravlje, izabrani ginekolog, kao i u smislu liječenja infekcija, vođenja i prekida trudnoća ginekolog u Domu zdravlja i u Opštoj bolnici. Pored navedenih i mediji informišu povremeno, kao i jedan broj NVO.

„Na osnovu nekoliko istraživanja o pušačkim navikama kod mladih stanovnika Crne Gore, primijećeno je da postoji izražena tendencija rasta broja pušača među mladima, a većina njih tu naviku formira još u školskom dobu (3/4 prije 18-te godine). Rezultati istraživanja sprovedenog na uzorku od 4.000 ispitanika (osnovci od 12 do 14 godina i srednjoškolci 15-19 godina) pokazali su da je problem pušenja značajno prisutan u ovom dijelu populacije. Više od polovine učenika srednje škole eksperimentisalo je sa pušenjem i među njima je više od 20% stalnih pušača. Ovi nalazi prate trendove istraživanja iz 1999. godine, u kojem najveći broj učenika navodi da su naviku pušenja stekli sa 15 godina.”²⁰

Prema istraživanju na nivou Crne Gore 54% mladih uzrasta od 13 do 16 godina konzumira prvu cigaretu. Interesantan je i nalaz da je četvrtina anketiranih učenika u Crnoj Gori kada su posljednji put pili alkohol, to činili kod kuće a slijede diskoteke i noćni klubovi gdje je 18% učenika pilo u posljednjoj prilici,

¹⁹ HIV - Virus humane imunodefijencije

²⁰ Nacionalni plan akcije za mlade CG, 2007

“bar ili pab” – 9% ili “kod nekog drugog kući” – 8%. U Crnoj Gori, najveći procenat učenika probao je alkoholna pića na uzrastu od 15 godina: pivo 12%, vino 14% i žestoka pića njih 12%. Takođe se prvo opijanje u najvećem procentu dogodilo na ovom uzrastu (11%). Usljed upotrebe alkohola, 11% učenika je u posljednjih godinu dana učestvovalo u tuči, 6% je doživjelo nezgodu ili povredu, loš uspjeh u školi 10%, probleme sa policijom 4%, dok je 2% bilo primljeno u bolnicu ili hitnu pomoć²¹.

Mladi sve češće i pod pritiskom negativnog vršnjačkog uticaja, probaju droge i alkohol. Prema istraživanju način dolaska mladih do psihoaktivnih supstanci je da je dao/prodao: stariji brat ili sestra 2%, stariji prijatelj, momak/devojka 2%, prijatelj vršnjak ili mlađi 2%, nepoznata osoba 1%, dao jedan od roditelja 1%, u grupi prijatelja koji su je dijelili među sobom 2%, kupio/la od prijatelja 1%, kupio/la od nepoznate osobe 1%, drugo 3%. Neki od razloga zbog kojih se adolescenti odlučuju da probaju psihoaktivne supstance su: željeli su da se “podignu”, nijesu željeli da se izdvajaju iz grupe, nijesu imali šta da rade, željeli su da zaborave na probleme, drugi razlozi, ne sjećaju se²².

U Centar za mentalno zdravlje u Bijelom Polju mladi se javljaju uglavnom kada se razvije zavisnost ili kada su suočeni sa zakonskim sankcijama. Hitna pomoć je u toku prošle godine imala 6 slučajeva predoziranja PAS²³ sa zastojsima disanja i rada srca. Broj mladih sa blažom kliničkom slikom je veći. *Napomena: Opština Bijelo Polje/Kancelarija za prevenciju narkomanije Opštine Bijelo Polje je, u novembru 2010.godine, potpisala protokol o suzbijanju narkomanije u saradnji sa Područnom jedinicom policije, Opštom bolnicom, Domom zdravlja, Centrom za socijalni rad, osnovnim i srednjim školama, a u cilju sveobuhvatnijeg rada i djelovanja na polju prevencije narkomanije i promovisanja zdravih stilova života.*

U Savjetovalištu za mlade postoje programi za odvikavanje od pušenja, programi informisanosti o posljedicama zloupotrebe PAS, kao i programi osnaživanja mlade ličnosti u prepoznavanju i odupiranju uticajima koji ih dovode do zloupotrebe. Neophodno je povezivanje institucija zdravstva, organizacija mladih, socijalnih institucija, policije, sudstva i NVO u rješavanju navedenog.

Svjedoci smo sve većeg otuđivanja, vezanosti za televiziju, komuniciranja preko globalnih internet mreža i posljedično gubitka osjećaja za realnost. Mladi su izloženi neadekvatnom sadržaju na internetu, a prijete im opasnosti od raznih zloupotreba. Problemom se još niko kontinuirano ne bavi u Bijelom Polju, a problem zahtijeva edukaciju mladih i roditelja, pedagoga, zdravstvenih radnika i saradnika i zakonska rješenja.

Broj djece i mladih koji se kontinuirano bave organizovanim sportskim aktivnostima je mali što ukazuje da je potrebno raditi na razvijanju organizovanih sportskih aktivnosti i promociji aktivnosti. Postoji i nedovoljna informisanost mladih, roditelja i šire javnosti o zdravom uticaju sporta na razvoj tijela i duha, zatim nedovoljna informisanost o vremenu optimalnog početka za pojedine sportove.

²¹ Institut za javno zdravlje, Evropsko istraživanje o upotrebi duvana, alkohola i droga među učenicima

²² Institut za javno zdravlje, Evropsko istraživanje o upotrebi duvana, alkohola i droga među učenicima

²³ PAS – Psihoaktivne supstance

Problemi postoje i zbog neadekvatnog medicinskog tretmana koji bi obuhvatio preglede prije početka bavljenja sportom, sistematske preglede u vrijeme intenzivnih sportskih aktivnosti i tretiranje odgovarajućih sportskih povreda. Sve ovo ukazuje da treba promovisati razvoj sporta, naročito pri školama, organizovati posebnu zdravstvenu službu - službu sportske medicine i ponuditi mladima što bolje uslove za sport.

Istraživanja pokazuju da su mladi neinformisani o postojanju i mogućnostima korišćena postojećih zdravstvenih servisa (Savjetovališta za mlade, Savjetovališta za HIV, dostupnost Centra za mentalno zdravlje, usluge psihologa, dermatologa, ginekologa itd.).

Grupnih i individualnih posjeta mladih Savjetovalištu za mlade, u 2009. godini, bilo je 827 a u 2010. godini (13. decembar 2010. godine) do sada 772 posjete.

Povećanjem informisanosti omogućiće se mladom čovjeku da što bezbolnije i efikasnije prođe kroz psihosocijalne stupnjeve razvoja i sazrijevanja (mentalna higijena, problemi identiteta, definisanja životnih ciljeva, kontrolisanja agresije, problemi sa seksualnom orijentacijom), kao i tjelesnih problema koji ga brinu i demorališu.

Kada su u pitanju zdravi stilovi života nedovoljno je promotivnih aktivnosti na ove teme. Neophodan je doprinos svih institucija sistema i nevladinog sektora radi promovisanja zdravih stilova života.

U cilju unapređenja zdravstvene zaštite, pa samim tim i zdravstvene zaštite mladih, u Bijelom Polju je u toku rekonstrukcija Doma zdravlja a rok za realizaciju radova je mart 2012. godine.

Uvid u postojeće strategije

Brojna istraživanja od strane vladinih i nevladinih institucija/organizacija od ogromne su važnosti za analizu postojeće situacije kada su u pitanju mladi u Bijelom Polju, a u vezi predloga mogućih rješenja problema i zadovoljenja potreba mladih.

- **Nacionalni plan akcije za mlade RCG**
- **Akcioni plan za prevenciju narkomanije kod djece i omladine u Crnoj Gori, Vlada RCG**
- **Strategija razvoja zdravstva Crne Gore do 2020. godine**
- **Lokalni plan akcije za djecu Bijelo Polje**
- **Lokalni plan akcije u oblasti invalidnosti Bijelo Polje**

- **Lokalni plan akcije za mlade Berane**
- **Lokalni plan akcije za mlade Kotor**
- **Lokalni plan akcije za mlade Budva**

Nacionalni plan akcije za mlade RCG (2007)

U okviru NPAM-a, za oblast zdravlja, predviđene su sljedeće aktivnosti: podizanje nivoa svijesti mladih o zdravim stilovima života kroz edukaciju vršnjaka kao i kroz postojeće zdravstvene službe i osnivanje savjetovališta, povećanje nivoa informisanosti mladih o bolestima zavisnosti, omogućavanje bolje dostupnosti zdravstvenog sistema mladima gdje se akcentuje rad u prevenciji i liječenju HIV infekcija i rad savjetovališta za brak i porodicu.

Akcionni plan za prevenciju narkomanije kod djece i omladine u Crnoj Gori (2003)

Akcionni plan nastoji da kroz opšte ciljeve postavi rješenja i zaštiti mlade od upotreba i posljedica uzimanja droge, poveća svijest zajednice o problemu i posljedicama narkomanije, zaštiti zajednicu od antisocijalnog i kriminalnog ponašanja vezanih za upotrebu droge, podrži pojedince koji imaju probleme zbog upotrebe droge da prihvate zdrave stilove života i time smanje rizike po zdravlje, smanji dostupnost droge i kontinuirano prati trendove i posljedice upotrebe droga.

Strategija razvoja zdravstva Crne Gore do 2020. godine (2003)

Usvajanjem Strategije zdravstvene politike u Crnoj Gori do 2020. godine, date su osnovne smjernice za reformu zdravstvene djelatnosti radi podizanja kvaliteta zdravlja građana i poboljšanja zdravstvenog sistema.

Zdravstvena politika u Republici Crnoj Gori do 2020. godine predstavlja osnovu za zakonodavne, programske i akcione programe, u cilju da se zdravstvena zaštita učini efikasnijom i kvalitetnijom, a zdravstveni sistem Crne Gore uključi u evropski i svjetski proces zdravstvenog razvoja.

Lokalni plan akcije za djecu Bijelo Polje (2005)

U ovom dokumentu kao strateški cilj 3 navodi se: promocija zdravih stilova života među mladima. A u okviru njega specifični ciljevi: smanjiti broj maloljetničkih trudnoća i namjernih prekida, smanjenje polno prenosivih bolesti među mladima, smanjenje upotrebe duvana, alkohola i psihoaktivnih supstanci među mladima i zaštita mentalnog zdravlja mladih.

Lokalni plan akcije u oblasti invalidnosti Bijelo Polje (2010)

Plan nastoji obezbijediti socijalne, zdravstvene i druge usluge osobama sa invaliditetom u skladu sa njihovim realnim potrebama i u skladu sa propisanim standardima.

Lokalni plan akcije za mlade Berane (2008) i Budva (2010) bave se zdravljem mladih kroz sljedeće ciljeve: podizanje nivoa svijesti mladih o zdravim stilovima života, povećati nivo informisanosti mladih o bolestima zavisnosti, omogućiti bolju dostupnost zdravstvenog sistema mladima.

Lokalni plan akcije za mlade Kotor (2010) bavi se zdravljem mladih kroz oblast bezbjednost i zdravlje mladih. Smanjiti dostupnost PAS supstanci i unaprijediti svijest o faktorima rizika kod mladih je jedan od ciljeva koji se želi postići planom.

Zakonska regulativa

Kada je u pitanju zdravlje mladih sledeći pravni okviri su konsultovani:

- **Ustav Crne Gore**
- **Zakon o zdravstvenoj zaštiti**
- **Zakon o zdravstvenom osiguranju**

Ustav Crne Gore (2007)

Ustav Crne Gore kao najviši pravni akt utvrđuje članom 57. da svako ima pravo na zaštitu zdravlja.

Zakon o zdravstvenoj zaštiti (Sl. list RCG, broj 39/04)

Članom 1. definisano je da zdravstvena zaštita predstavlja skup mjera i aktivnosti na očuvanju, zaštiti i unapređenju zdravlja, sprječavanju i suzbijanju bolesti i povreda, ranom otkrivanju bolesti, pravovremenom liječenju i rehabilitaciji. Članom 3. da građanin ima pravo na zdravstvenu zaštitu, u skladu sa zakonom. Članom 4. definisano je: u ostvarivanju prava na zdravstvenu zaštitu građani su jednaki, bez obzira na nacionalnu pripadnost, rasu, pol, starost, jezik, vjeru, obrazovanje, socijalno porijeklo, imovno stanje i drugo lično svojstvo.

Članom 12. ovog zakona definisan je javni interes u oblasti zdravstvene zaštite i predviđeno da Republika stvara uslove za sprovođenje zdravstvene zaštite, kao i uslove za unapređivanje, zaštitu i očuvanje zdravlja građana i usklađuje djelovanje i razvoj zdravstvenog sistema na teritoriji Republike.

Republika utvrđuje zdravstvenu politiku kojom se definišu ciljevi za očuvanje i unapređenje zdravlja građana u Republici.

Zakon o zdravstvenom osiguranju (Sl. list RCG, broj 39/04)

Osnovnim odredbama ovog zakona a kroz član 3. definisano je: obavezno zdravstveno osiguranje je dio sistema socijalnog osiguranja građana kojim se, na načelima obaveznosti, uzajamnosti i solidarnosti, svim građanima Republike Crne Gore (u daljem tekstu: Republika), kao i drugim licima obezbjeđuje pravo na zdravstvenu zaštitu i druga prava definisana ovim zakonom.

Članom 12. predviđeno je da dijete osiguranika ima prava iz obaveznog zdravstvenog osiguranja, pod uslovima iz ovog zakona, do završetka obaveznog školovanja po propisima iz oblasti obrazovanja, a ako je na redovnom ili vanrednom školovanju, do kraja roka propisanog za redovno školovanje, a najkasnije do navršene 26 godine života.

Član 15. ovog zakona definiše prava iz obaveznog zdravstvenog osiguranja:

- 1) pravo na zdravstvenu zaštitu;
- 2) pravo na naknadu zarade za vrijeme privremene spriječenosti za rad;
- 3) pravo na naknadu putnih troškova u vezi korišćenja zdravstvene zaštite;

Osigurano lice ostvaruje prava iz stava 1. ovog člana na način utvrđen ovim zakonom i zakonom kojim je uređena zdravstvena zaštita.

**PETOGODIŠNJA STRATEGIJA
ZDRAVLJE**

STRATEŠKI CILJEVI	INDIKATORI	AKTIVNOSTI	VRIJEME SPROVO ĐENJA	ODGOVORNOST ZA REALIZACIJU I UČEŠĆE U REALIZACIJI	MONITORING I IMPLEMENTA CIJA
<p>Cilj 1: Unapređenje dostupnosti zdravstvenog sistema mladima</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Povećanje dostupnosti zdravstvenog sistema mladima - Veći nivo zadovoljstva mladih dostupnošću zdravstvenog sistema - Povećanje broja mladih koji su informisani o mogućnostima i potrebi zdravstvenog sistema za mlade 	<ul style="list-style-type: none"> - Promocija o mogućnostima i potrebi zdravstvenog osiguranja mladih - Kampanja za dostupnost i prilagođenost zdravstvenog sistema mladima - Okrugli sto na temu „Zdravstveni sistem i mladi“ - Presentacije, radionice, tribine u školama, na fakultetima, mjesnim centrima na temu „Dostupnost zdravstvenog sistema mladima“ - Istraživanje o stepenu informisanosti mladih o postojanju zdravstvenih servisa - Publikovanje i distribucija istraživanja - Promocija rada postojećih savjetovališta putem tribina i distribucije informativnog materijala u školama, na fakultetima, u mjesnim centrima - Edukacije za zaposlene u Savjetovalištu za mlade - Obuke zdravstvenih radnika o mogućnostima i radu savjetovališta i važnosti upućivanja mladih u njih 	<p>2011 - 2016</p>	<p>Savjetovališta, Dom zdravlja, Opšta bolnica, Kancelarija za mlade i razvoj, Savjet mladih, Opština Bijelo Polje, Fond za zdravstvo, Ministarstvo zdravlja, škole, fakulteti, NVO, mjesne zajednice, mediji, donatori</p>	<p>Kancelarija za mlade, Savjet mladih i Tim za praćenje implementacije</p>

<p>Cilj 2: Unapređenje uslova za pomoć mladima u prevazilaženju problema u kriznim situacijama (u situacijama problema sa učenjem, problema u komunikaciji sa okruženjem, porodičnim problemima)</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Formiran stručni tim za pomoć u kriznim situacijama - Povećan nivo zadovoljstva mladih pruženom pomoći od strane stručnih timova - Povećana dostupnost servisa mladima - Veći nivo zadovoljstva mladih radom savjetovališta 	<ul style="list-style-type: none"> - Formiranje stručnog tima na nivou opštine za pomoć u kriznim situacijama - Izrada i realizacija plana za dodatno unapređenje tehničkih i ljudskih resursa Savjetovališta za mlade - Obuka vršnjačkih edukatora za rad u savjetovalištim i organizovanje vršnjačkih edukacija - Uključivanje stručnjaka svih savjetovališta u rad postojeće SOS linije (u okviru Centra za podršku djeci i porodici) - Istraživanje oblika, obima i uzroka maladaptibilnih ponašanja kod mladih - Publikovanje i distribucija rezultata istraživanja 	<p>2011 - 2016</p>	<p>Savjetovališta, Dom zdravlja, Opšta bolnica, Kancelarija za mlade i razvoj, Savjet mladih, Uprava policije – Područna jedinica Bijelo Polje, Centar za socijalni rad, Centar za podršku djeci i porodici, sudovi, Opština Bijelo Polje, škole, fakulteti, Ministarstvo zdravlja, Fond za zdravstvo, NVO, mediji, donatori</p>	<p>Kancelarija za mlade, Savjet mladih i Tim za praćenje implementacije</p>
---	--	--	--------------------	--	---

<p>Cilj 3: Razvijanje svijesti mladih o zdravim stilovima života</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Smanjen broj mladih koji imaju probleme sa ishranom - Povećan broj mladih koji su informisani o temama iz oblasti seksualnog i reproduktivnog zdravlja - Povećan broj informisanih mladih o važnosti bezbjednosti u saobraćaju - Povećanje broja stručnjaka koji se bave seksualnim i reproduktivnim zdravljem mladih - Smanjenje broja maloljetničkih trudnoća - Broj mladih koji upražnjavaju zdrave stilove života - Broj mladih koji se bave organizovanim sportskim aktivnostima 	<ul style="list-style-type: none"> - Redovni pregledi u Domu zdravlja kroz angažovanje stručnjaka - Pružanje individualne pomoći u rješavanju problema - Kampanja o zdravom načinu ishrane mladih - Kreiranje i distribucija vodiča o zdravoj ishrani, normiranje o vrsti i kvalitetu hrane u školskim kantinama - Predavanja, tribine, radionice sa mladima i mladim roditeljima o zdravoj ishrani i uopšte zdravim stilovima života - Kampanja sa ciljem veće bezbjednosti mladih u saobraćaju - Tribine na temu reproduktivnog zdravlja i smanjenja posljedica rizičnog seksualnog kontakta - Organizovanje redovnih ginekoloških pregleda za mlade u Savjetovalištu za reproduktivno zdravlje - Organizovanje savjetovanja mladih parova na temu kontracepcije - Organizovanje stručne pomoći (ginekološke, psihološke, socijalne) u slučajevima neželjenih trudnoća kod mladih - Predavanja o mogućem negativnom uticaju moderne tehnologije (igrice, internet i dr.) - Trening za vršnjačke edukatore o zdravim stilovima života i organizovanje vršnjačkih edukacija - Javne kampanje, tribine o važnosti sportskih aktivnosti za mlade i potrebi uvođenja mjesta specijaliste sportske medicine - Otvaranje mjesta specijaliste sportske medicine - Redovni sistematski pregledi aktivnih mladih sportista, adekvatna medicinska pomoć i rehabilitacija u slučajevima povređivanja 	<p>2011 - 2016</p>	<p>Savjetovališta, Dom zdravlja, Opšta bolnica, Opština Bijelo Polje, Kancelarija za mlade i razvoj, Savjet mladih, Ministarstvo zdravlja, Fond za zdravstvo, škole, fakulteti, NVO, vjerske zajednice, mjesne zajednice, mediji, donatori</p>	<p>Kancelarija za mlade, Savjet mladih i Tim za praćenje implementacije</p>
---	---	---	--------------------	--	---

<p>Cilj 4: Povećanje informisanosti mladih o problemima bolesti zavisnosti</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Povećanje broja i raznovrsnosti aktivnosti informisanja mladih o problemima bolesti zavisnosti - Veći broj mladih iz rizičnih grupa obuhvaćenih programima - Povećanje broja servisa u cilju informisanja mladih o bolestima zavisnosti 	<ul style="list-style-type: none"> - Radionice sa mladima iz srednjih škola o vrstama droga i njihovim posljedicama - Izrada i distribucija brošura o vrstama droga na info-punktovima u srednjim školama, na fakultetima, mjesnim centrima i u centru grada - Kampanja o borbi protiv bolesti zavisnosti - Obuka vršnjačkih edukatora i organizovanje vršnjačkih edukacija - Kampanja o poštovanju zakonske regulative koja se odnosi na zabranu točenja alkohola maloljetnicima - Obilježavanje Dana borbe protiv HIV-a, Dana borbe protiv pušenja - Potpisivanje memoranduma o saradnji zdravstvenih i socijalnih ustanova - Kreiranje i realizacija plana rada zdravstvenih i socijalnih ustanova 	<p>2011 - 2016</p>	<p>Savjetovališta, Dom zdravlja, Opšta bolnica, Centar za mentalno zdravlje, Uprava policije – Područna jedinica Bijelo Polje, Opština Bijelo Polje, Kancelarija za mlade i razvoj, Savjet mladih, Fond za zdravstvo, Ministarstvo zdravlja, škole, fakulteti, NVO, vjerske zajednice, mjesne zajednice, mediji, donatori</p>	<p>Kancelarija za mlade, Savjet mladih i Tim za praćenje implementacije</p>
---	---	---	--------------------	---	---

PLAN AKCIJE 2011
ZDRAVLJE – 10 500 €

Strateški cilj 1: Unapređenje dostupnosti zdravstvenog sistema mladima

Specifični cilj 1.1: Razvijanje svijesti o mogućnostima i potrebi zdravstvenog osiguranja mladih

Aktivnosti	Indikatori	Odgovornost	Kada	Ko treba da bude uključen	Budžet
Organizovanje promocije o mogućnostima i potrebi zdravstvenog osiguranja mladih (mladi iz srednjih škola, fakulteta, mladi OSI, marginalizovane grupe mladih)	- Broj informativnih emisija - Broj podijeljenog materijala - Broj medija koji su objavili priloge o promotivnim aktivnostima	Savjetovalište za mlade, Informativna služba Doma zdravlja, Kancelarija za mlade i razvoj, Savjet mladih	2011. godina	Ministarstvo zdravlja, Fond za zdravstvo, Opština Bijelo Polje, NVO, mediji, donatori	1500 €

Strateški cilj 2: Unapređenje uslova za pomoć mladima u prevazilaženju problema u kriznim situacijama (u situacijama problema sa učenjem, problema u komunikaciji sa okruženjem, porodičnim problemima i slučajevima delinkvencije)

Specifični cilj 2.1: Razvijanje svijesti mladih o postojanju zdravstvenih servisa za pomoć u kriznim situacijama

Aktivnosti	Indikatori	Odgovornost	Kada	Ko treba da bude uključen	Budžet
Obuka vršnjačkih edukatora za rad u Savjetovalištu za mlade	- Realizovan trening za vršnjačke edukatore - Broj učesnika treninga - Evaluacija treninga	Savjetovalište za mlade, Dom zdravlja Bijelo Polje	2011. godina	Opština Bijelo Polje, Kancelarija za mlade i razvoj, Savjet mladih, škole, fakulteti, NVO, donatori, mediji	1500 €

Specifični cilj 2.2: Ojačati multisektorsku saradnju sa institucijama sistema (sudovi, Uprava policije – Područna jedinica Bijelo Polje, Centar za socijalni rad, Centar za podršku djeci i porodici i to u slučajevima kada su mladi žrtve nasilja ili u slučajevima kada ispoljavaju izrazite probleme u funcionisanju, koji zahtijevaju angažovanje ovih institucija)

Aktivnosti	Indikatori	Odgovornost	Kada	Ko treba da bude uključen	Budžet
Organizovanje sastanka sa stručnjacima savjetovališta povodom uključivanja u rad postojeće SOS linije (u okviru Centra za podršku djeci i porodici)	- Broj kontaktiranih stručnjaka - Definisano učešće stručnjaka	Savjetovališta, Centar za podršku djeci i porodici	2011. godina	Opština Bijelo Polje, Kancelarija za mlade i razvoj, mediji, donatori	500 €

Strateški cilj 3: Razvijanje svijesti o zdravim stilovima života

Specifični cilj 3.1: Stvaranje uslova u Domu zdravlja za otkrivanje i liječenje problema ishrane

Aktivnosti	Indikatori	Odgovornost	Kada	Ko treba da bude uključen	Budžet
Organizovanje redovnih pregleda kroz angažovanje stručnjaka - pedijatra, nutricioniste i izabranog doktora	- Broj mladih obuhvaćenih redovnim pregledima u cilju otkrivanja i liječenja poremećaja ishrane - Broj angažovanih stručnjaka	Savjetovališta, Dom zdravlja Bijelo Polje	2011. godina	Ministarstvo zdravlja, srednje škole, fakulteti, mjesne zajednice, mediji	U sklopu redovnih aktivnosti

Specifični cilj 3.2: Podizanje nivoa znanja o zdravom načinu ishrane kod mladih, kao i kod mladih roditelja

Aktivnosti	Indikatori	Odgovornost	Kada	Ko treba da bude uključen	Budžet
Organizovanje kampanje o zdravom načinu ishrane mladih	- Broj promotivnih aktivnosti - Broj uključenih mladih - Broj angažovanih stručnjaka	Savjetovališta za mlade, Dom zdravlja Bijelo	2011. godina	Opština Bijelo Polje, Kancelarija za	1500 €

	- Broj priloga u medijima	Polje		mlade i razvoj, Savjet mladih, NVO, škole, fakulteti, mjesni centri, mediji, donatori	
--	---------------------------	-------	--	---	--

Strateški cilj 4: Povećanje informisanosti i razumijevanja mladih o problemu bolesti zavisnosti

Specifični cilj 4.1: Povećanje informisanosti mladih o vrstama droga, njihovim efektima, posljedicama

Aktivnosti	Indikatori	Odgovornost	Kada	Ko treba da bude uključen	Budžet
Organizovanje info-punktova u srednjim školama, fakultetima, mjesnim centrima i u centru grada o vrstama i djelovanju droga	- Broj info-punktova - Broj podijeljenog materijala - Broj priloga u medijima	Savjetovalište za mlade, Centar za mentalno zdravlje	2011. godina	Fakulteti, škole, Kancelarija za prevenciju narkomanije, Kancelarija za mlade i razvoj, Uprava policije – Područna jedinica Bijelo Polje, mediji, mjesni centri, donatori	2500 €

Specifični cilj 4. 2: Povećanje informisanosti mladih o problemima konzumiranja duvanskih proizvoda, alkohola i problemima HIV-a

Aktivnosti	Indikatori	Odgovornost	Kada	Ko treba da bude uključen	Budžet
Obilježavanje Dana borbe protiv HIV-a	<ul style="list-style-type: none"> - Broj aktivnosti - Broj podijeljenog materijala - Broj mladih koji su učestvovali - Broj mladih koji su testirani na HIV - Broj priloga u medijima 	Savjetovališta, Centar za mentalno zdravlje	2011. godina	Škole, fakulteti, Kancelarija za mlade i razvoj, Savjet mladih, Ministarstvo zdravlja, NVO, mediji, mjesni centri, donatori	1500 €
Obilježavanje Dana borbe protiv pušenja	<ul style="list-style-type: none"> - Broj aktivnosti - Broj podijeljenog materijala - Broj mladih - Broj priloga u medijima 	Savjetovališta, Centar za mentalno zdravlje	2011. godina	Škole, fakulteti, Kancelarija za mlade i razvoj, Savjet mladih, Ministarstvo zdravlja, NVO, mediji, mjesni centri, donatori	1500 €

UČEŠĆE U ŽIVOTU DRUŠTVA

Učešće, participacija podrazumijeva prava, prostor, mogućnost i sredstva, kao i podršku da se učestvuje u donošenju odluka i aktivnostima koje doprinose izgradnji društva. Da bi učestvovali u zajednici, mladi i uopšte građani moraju osjećati privrženost zajednici, imati osećaj pripadanja i imati na raspolaganju informacije i znanja koja su im potrebna za aktivno učešće.

O načinima uključivanja u društvene tokove, instrumentima i mehanizmima koji su dostupni za njihovo uključivanje, mladi u Bijelom Polju nijesu dovoljno informisani ali prije svega nijesu ni dovoljno zainteresovani da budu aktivni dio lokalne društvene zajednice. Postoji više razloga za to: jednim dijelom mladi smatraju da još uvijek nije kreiran ambijent u kojem se mladi osjećaju kao punopravni članovi zajednice i da ih je zajednica do skora posmatrala prvenstveno kao problem a ne kao resurs, a sa druge strane nije dovoljno razvijena svijest kod mladih o njihovom značaju za ukupni razvitak i mogućnostima doprinosa njih samih za poboljšanje sveukupnih uslova života u zajednici. Kako bi se postiglo stvarno učešće mladih određeni broj instrumenata treba da bude na raspolaganju mladim ljudima, a podrazumijevaju obuke za učešće mladih ljudi, njihovo informisanje i obezbjeđivanje sredstava za održavanje njihovih projekata i ideja, prihvatanje i davanje većeg značaja volonterskom radu i pitanjima koja se odnose na zajednicu.

Kako bi učestvovali u aktivnostima i životu svoje zajednice i imali korist ili uslugu koje se odnosi na njih, mladi ljudi treba da znaju za njih. Učešće u aktivnostima i projektima, koji su od njihovog interesa i koje oni sami organizuju, je jedinstvena prilika u procesu podsticanja njihovog većeg angažovanja u zajednici, uključujući i politički život zajednice. Oblici za aktivno učešće mladih na nivou lokalne zajednice su:

- Učeničke zajednice u srednjim školama,
- Savjeti studenata na fakultetima,
- Savjet mladih,
- NVO koji djeluju na nivou lokalne zajednice,
- Podmladci političkih partija,
- Vjerske omladinske organizacije,
- Javne ustanove i institucije koje rade sa mladima i za mlade.

Većina oblika učešća mladih i građana uopšte, ima zakonsku podlogu definisanu kroz: Opšti zakon o obrazovanju i vaspitanju, Zakon o visokom obrazovanju, Statut Univerziteta Crne Gore, Zakon o lokalnoj samoupravi, Statut Opštine Bijelo Polje i druge zakonske okvire.

Mladi na lokalnom nivou ne bi trebalo samo da imaju priliku da učestvuju. Oni bi trebalo da imaju dužnost i odgovornost da to čine kroz društveni i politički angažman, angažovanje u rješavanju problema u zajednici, pogotovo u pitanjima koja su njima bitna, kao i u donošenju odluka u lokalnim zajednicama.

Iako u Bijelom Polju živi 12.545 mladih, populacija uzrasta od 15 – 29 godina (Godišnjak 2009, Monstat), prepoznaje se nedostatak njihovog aktivnog djelovanja.

U toku rada na izradi Lokalnog plana akcije za mlade identifikovani su, za oblast učešće i na osnovu istraživanja koje je Centar za mlade – Proactive sproveo u Bijelom Polju u 2010. godini, sljedeći problemi i potrebe mladih:

1. Mladi u lokalnoj zajednici ne učestvuju dovoljno u odlučivanju o važnim pitanjima za njih (NVO, političke partije, javne ustanove)
2. Nezainteresovanost mladih za uključivanje u društvene tokove i rad formalnih i neformalnih grupa
3. Nedovoljna uključenost društveno osjetljivih grupa
4. Unapređenje kapaciteta Kancelarije za mlade i razvoj
5. Unapređenje rada Savjeta mladih (formalno-pravno uspostavljanje Savjeta, izbor članova/ca, broj, reference kandidata i dr.)
6. Nedovoljno razvijena svijest o značaju volonterizma kod mladih

U Bijelom Polju postoje tri srednje škole (Gimnazija „Miloje Dobrašinović“, Srednja elektro - ekonomska škola, Srednja stručna škola) u kojima su osnovane učeničke zajednice, jedinstvene organizacije unutar škola, koje treba da pruže učenicima mogućnost da aktivno učestvuju u životu škole. „Zajednica je učeničko tijelo unutar škola Crne Gore, koje čine sami učenici. Njegovo osnivanje, zakonski je garantovano, a škola u okviru koje zajednica funkcioniše dužna je da obezbijedi slobodu organizovanja.”²⁴ Svako odjeljenje delegira po jednog svog predstavnika i na taj način se formira učenička zajednica. „Da bi zajednica učenika ostvarila svoju svrhu u promociji i zaštiti prava učenika, potrebno je da svi zainteresovani akteri budu informisani o njenom osnivanju i radu, da izbori za predstavnike u zajednici učenika budu demokratični i fer i da se obezbijedi neometan i funkcionalan rad zajednice po njenom ustanovljenju.”²⁵ Postoji nedovoljna svijest mladih u pomenutim srednjim školama o važnosti uspostavljanja i važnosti zajednice učenika uopšte, pa samim tim ovo tijelo ne ostvaruje svoj potpuni potencijal. S druge strane veoma je bitno da škola obezbijedi potpuno i nesmetano funkcionisanje zajednice.

U Bijelom Polju postoji pet studijskih programa. Prilika da studenti učestvuju u odlučivanju o važnim pitanjima omogućena je studentima studija Menadžmenta kroz organizaciju - NVO Savjet studenata studija menadžmenta Bijelo Polje i studentsko sportsko društvo „Menadžer” Bijelo Polje. Na Pravnom fakultetu ne postoji organizacija ali postoji mogućnost da se preko studenta povjerenika, kao oblika učestvovanja, utiče na odluke koje donosi Savjet Pravnog fakulteta. Za razliku od prethodne dvije, na ostale tri univerzitetske jedinice ne postoje slične organizacije studenata što predstavlja nedostatak za uključivanje studenata u procese donošenja odluka koje se tiču njih samih. *Napomena: U toku je formiranje Savjeta studenata Univerziteta „Mediteran” u Bijelom Polju.*

²⁴ Aktivna zajednica učenika, Kancelarija za zaštitu učeničkih prava i brigu o učeničkom standardu, Cetinje, 2007. godine

²⁵ Aktivna zajednica učenika, Kancelarija za zaštitu učeničkih prava i brigu o učeničkom standardu, Cetinje, 2007. godine

Formalne grupe mladih mogu biti omladinske organizacije i omladinska organizacija je najznačajniji oblik saradnje mladih. Generalno postoje dvije grupe organizacija mladih: one koje su stvorili mladi ljudi oko određene teme i one čiji je fokus rada na mladima, ali u svom članstvu nemaju samo mlade. U Bijelom Polju ne postoje nevladine organizacije koje su definisane kao omladinske organizacije i koje bi omogućile jednim dijelom njihovo učešće u životu društva. Mada, već od uspostavljanja Kancelarije za mlade i razvoj postoje inicijative za njihovo osnivanje i pojedine NVO okupljaju određeni broj mladih i realizuju projekte koji se jednim dijelom bave mladima.

Pored navedenih oblika učešća mladih jedan značajan oblik učešća jeste kroz članstvo i angažovanje u političkim partijama. U Bijelom Polju zastupljeno je osam političkih partija od kojih tri imaju organizovane podmladke. Angažman mladih ljudi u političkim partijama se svodi većinom na učešće u predizbornim kampanjama i veoma je mali broj njih zastupljen u rukovodećim strukturama. Prema podacima iz Centra za informacijski sistem u sadašnjem sazivu lokalnog parlamenta, koji broji tridesetosam odbornika, jedan odbornik je mlada osoba do 29 godina starosti.

Kada su u pitanju javne ustanove u Bijelom Polju, koje kao svoju primarnu djelatnost izdvajaju bavljenje mladima i/ili na direktan način utiču na kreiranje svijesti mladih i njihovog životnog ambijenta, nemaju mlade u svojim savjetodavnim odborima. Učešće mladih, u okviru odbora i tijela javnih ustanova, doprinijelo bi da se u najvećoj mjeri prepoznaju potrebe i problemi mladih na kojima treba raditi.

U Bijelom Polju ne postoji resursni centar za mlade tačnije ne postoji omladinski klub. Omladinski klub obezbjeđuje komunikaciju sa mladima i pruža im neophodne resurse za rad i učešće i njegovo uspostavljanje bi doprinijelo dinamičnom i organizovanom načinu bavljenja mladima, stalni dijalog sa mladima i aktivno učešće mladih.

Mladi nijesu motivisani da se uključe u život društva, i veoma često se događa da odustanu od pokušaja da promijene nešto u svom okruženju, čak i kad jasno uočavaju šta bi se i kako moglo poboljšati.

Mladi Romi, Aškelji i Egipćani su takođe nedovoljno upoznati sa načinima učešća u životu zajednice pa je samim tim njihovo učešće nedovoljno. Mladi OSI nijesu dovoljno informisani na koji način i kroz koje oblike mogu uzeti učešća. Usvajanjem Lokalnog plana za OSI Bijelo Polje i planom otvaranja Kancelarije za OSI, Opština Bijelo Polje ulazi u proces organizovanog bavljenja njihovim potrebama i problemima. U Kancelariji je predviđeno da radi jedna osoba sa invaliditetom, što će omogućiti njihovo učestvovanje u rješavanju prepoznatih problema i potreba OSI.

Mladi ljudi iz Bijelog Polja ističu da lokalne vlasti treba da imaju važnu ulogu u unapređenju participacije mladih, posebno Kancelarija za mlade i razvoj Opštine Bijelo Polje. Kancelariju, kao jedinicu lokalne uprave, vide u realizaciji aktivnosti koje se tiču mladih, da kontinuirano saraduje sa mladima, da se na jedan strateški način bavi uključivanjem mladih (Analiza rezultata istraživanja, 2010. godina, NVO Centar za mlade - Proactive). Kancelarija za mlade i razvoj osnovana je 1. oktobra 2009, a bavi se razvojem omladinske politike i razvojnim projektima Opštine Bijelo Polje. Zapošljava pet osoba ali je veoma važno da se planom Kancelarije odrede osobe koje će se isključivo baviti razvojem i sprovođenjem omladinske politike na lokalnom nivou.

Savjet mladih je osnovan u martu 2010. godine i na taj način, takođe, je pokazana spremnost za razvijanje omladinske politike na lokalnom nivou. Uspostavljanjem navedenog tijela nastoji se obezbijediti dijalog i partnerstvo između mladih ljudi i lokalnih vlasti, osposobljavajući time predstavnike odnosno članove Savjeta da budu punopravni akteri u politici koja se tiče njih, primarno se osvrćući na sva pitanja za koje mladi ljudi pokažu interesovanje. Plan je da uloga Savjeta bude savjetodavnog karaktera i da zajedno sa Kancelarijom za mlade i razvoj učestvuju u kreiranju projekata i zadovoljenju potreba i rješenju problema mladih. Savjet mladih je prvi savjet takvog tipa na lokalnom nivou u Crnoj Gori i okuplja predstavnike mladih iz škola, fakulteta, nevladinog sektora, institucija, ustanova i političkih partija. Ono što nedostaje Savjetu jeste formalno-pravna podloga kojom bi Savjet postao punopravni akter u kreiranju i realizaciji lokalne omladinske politike. Broj članova Savjeta trenutno iznosi 25. Za uspješno funkcinisanje i podizanje na veći nivo značaja samog postojanja Savjeta mladih, potrebno je donijeti odluku od strane Opštine Bijelo Polje o njegovom uspostavljanju, kreirati poslovnik i specifikacije za rad i članove Savjeta.

Kao i u cijeloj našoj državi, tako i u Bijelom Polju nije dovoljno razvijena svijest o volonterizmu i njegovom značaju. Pored toga, negativan stav prema volonterskom radu kao „gubljenju vremena“, zajedno sa karakteristikama društva u tranziciji dovoljni su da većina mladih odustane od aktivnog učešća u razvoju društva, volontiranju u organizacijama i sticanju određenih znanja i vještina. S druge strane, organizacije imaju potrebu za uključivanjem volontera ali nemaju dovoljno sredstava da im obezbijede osnovne uslove za rad i edukaciju (Analiza rezultata istraživanja, 2010. godina, NVO Centar za mlade – Proactive). Volonterski rad ima zakonski okvir kroz Zakon o volonterskom radu koji je usvojen 22. aprila 2010. godine.

Jedan od najznačajnijih dokumenata koji promoviše punopravno učešće mladih u odlukama koje utiču na njihov život je Evropska povelja o paticipaciji mladih u lokalnom i regionalnom životu, kreirana od strane evropskih stručnjaka a u saradnji sa mladima. Ovaj dokument daje preporuke lokalnim i regionalnim vlastima kako da podrže mlade i da im omoguće da budu aktivni građani.

„Ukoliko paticipacija treba da bude sadržajna za mlade, od ključnog je značaja da oni mogu da oblikuju i utiču na odluke i postupke kada su mladi, a ne u nekom kasnijem životnom dobu. Podržavajući i podstičući paticipaciju mladih, lokalne i regionalne vlasti doprinose i njihovoj društvenoj integraciji, pomažući im da se suočavaju ne samo sa izazovima i pritiscima mladosti već i sa izazovima savremenog društva, u kojem često prevladavaju anonimnost i individualizam.“²⁶

Uvid u postojeće strategije

Uvid u postojeće strategije obuhvata uvid u usvojene lokalne strategije u Bijelom Polju, strategije za mlade u drugim opštinama i okruženju, nacionalne strategije koje uključuju mlade u Crnoj Gori, prije svega Nacionalni plan akcije za mlade.

- **Nacionalni plan akcije za mlade Crna Gora**

²⁶ Izmenjena i dopunjena Evropska povelja o paticipaciji mladih u lokalnom i regionalnom životu, Strazburg 2003.

- **Lokalni plan akcije u oblasti invalidnosti Bijelo Polje**
- **Lokalni plan akcije za djecu Bijelo Polje**
- **Lokalni plan akcije za mlade Kotor**
- **Lokalni planovi akcije za mlade Berane i Budva**

Nacionalni plan akcije za mlade Crne Gore – NPAM CG (2007)

NPAM-om su predviđeni sljedeći ciljevi u oblasti učešća u životu društva: povećanje broja i unapređivanje načina učešća mladih u procesima odlučivanja, povećanje informisanosti i razumijevanja mladih o vrijednostima civilnog društva, ostvarivanje višeg nivoa saradnje i razumijevanja između NVO-a, države i građana.

Lokalni plan akcije u oblasti invalidnosti Bijelo Polje (2010)

Lokalni plan akcije za OSI se bavi učešćem OSI u svim segmentima života lokalne zajednice i među opštim ciljeva dokumenta navodi se i:
- obezbijediti uslove za puno i aktivno učestvovanje OSI u svim oblastima društvenog života na ravnopravnoj osnovi kroz razvoj i primjenu politike pružanja jednakih mogućnosti, posebno u oblastima zapošljavanja, rada, obrazovanja, kulture i stanovanja.

LPAI definiše osnovne principe djelovanja i među njima učešće: socijalna integracija, samopredstavljanje, participacija, afirmativna akcija, poštovanje različitosti, jednake mogućnosti, zabrana diskriminacije, poštovanje prava čovjeka, rodna ravnopravnost, decentralizacija, održivost.

Lokalni plan akcije za djecu Bijelo Polje (2005)

Lokalni plan akcije za djecu se takođe bavi i učešćem i to kroz strateški cilj: demokratizacija obrazovanja i specifični cilj: sprovođenje reforme u obrazovanju, predviđa aktivnosti koje obuhvataju i: participaciju djece, participaciju lokalne zajednice, uvođenje inkluzije u redovne škole, saradnju škole i institucija za podršku djeci sa smetnjama u razvoju, uvođenje građanskog obrazovanja, edukacije učenika o pravima i obavezama u školi, formiranje školskih klubova (parlamenta) za aktivno učešće djece i mladih, volonterski rad u školi sa djecom sa razvojnim teskoćama, uključivanje nevladinih organizacija.

Lokalni plan akcije za mlade Kotor (2010)

Lokalni plan akcije za mlade Kotor nema izdvojenu posebnu oblast učešće u životu društva ali učešćem mladih se bavi kroz oblasti: informisanje mladih, porodica i mladi, obrazovanje mladih, slobodno vrijeme mladih, zapošljavanje mladih, bezbjednost i zdravlje mladih.

Lokalni planovi akcije za mlade Berane (2008) i Budva (2010) se bave učešćem u životu društva kroz strateške ciljeve koji su utvrđeni i Nacionalnim planom akcije za mlade: povećati broj i unaprijediti načine učešća mladih u procesima odlučivanja, povećati informisanost i razumijevanje mladih o vrijednostima civilnog društva i ostvariti viši nivo saradnje i razumijevanja između NVO-a, države i građana.

Zakonska regulativa

- **Opšti zakon o obrazovanju i vaspitanju**
- **Zakon o visokom obrazovanju**
- **Zakon o lokalnoj samoupravi**
- **Statut Univerziteta Crne Gore**
- **Statut Opštine Bijelo Polje**
- **Odluka o učešću lokalnog stanovništva u javnim poslovima**
- **Odluka o mjesnim zajednicama**

Opšti zakon o obrazovanju i vaspitanju (Službeni list RCG, br. 64/02 od 28. 11. 2002, 49/07 od 10. 08. 2007) se kroz član 96. bavi zajednicom učenika i njenim uspostavljanjem, kao i nadležnostima i načinom rada. Članom 97. definiše prava učenika i koja sve prava učeniku obezbjeđuje škola.

Zakon o visokom obrazovanju (Službeni list RCG, br. 60/03) se članovima 92, 93, 95, 105. i 106. bavi pravima studenata, posebnim pravima studenata, zaštitom studenata i pravom da ospori odluku ili radnju organa ustanove, kojom se povređuje neko od njegovih zakonom, statutom ili drugim aktom utvrđenih prava, pred nadležnim sudom, uspostavljanjem studentskih organizacija, organizovanjem studentskog parlamenta.

Zakon o lokalnoj samoupravi (Službeni list CG, br. 88/2009 i 3/2010) članom 99. definiše učešće građana u ostvarivanju lokalne samouprave a članom 100. oblike učešća građana:

Oblici neposrednog učešća građana u izjašnjavanju i odlučivanju su: inicijativa, građanska inicijativa, zbor građana, referendum (mjesni i opštinski) i drugi oblici izjašnjavanja i odlučivanja utvrđeni statutom. Statutom, u skladu sa zakonom, bliže se uređuje način i postupak učešća lokalnog stanovništva u izjašnjavanju i odlučivanju o poslovima od zajedničkog interesa.

Statut Univeziteta Crne Gore (Osnovni tekst Statuta Univerziteta Crne Gore, Odluka UO br. 253 od 06. 02. 2004. - saglasnost Vlade RCG br. 02-1497 od 25. marta 2005) članovima 38, 39, 46, 101, 102, 103, 104, 118, 119, 120. definiše vijeće odnosno stručni organ fakulteta, njegove nadležnosti (prati rad studenata na fakultetu, odnosno akademiji; daje predloge Senatu u vezi sa promjenama u strukturi i sadržini studijskog programa i predmeta, nastavnim metodama i drugim akademskim pitanjima; bira predstavnika u Senat i u vijeća Senata; po potrebi formira izvedeno vijeće i određuje njegov sastav i djelokrug rada, uz prethodnu saglasnost Senata; obavlja i druge poslove propisane ovim statutom ili drugim opštim aktom), pravom studenata

na prigovor kvalitetu nastave, na mirno okupljanje, formiranje asocijacije ili društva u bilo koju svrhu dozvoljenu zakonom, o organizovanju i djelatnosti Studentskog parlamenta najvišeg predstavničkog tijela studenata na Univerzitetu.

Statut Opštine Bijelo Polje (Službeni list RCG - opštinski propisi br. 25/04; Sl. list RCG-opštinski propisi br. 33/06 i Sl.list CG - opštinski propisi br. 18/10)

Statutom opštine Bijelo Polje nije definisano posebno učešće mladih ali jeste učešće građana i to od člana 88. do člana 126. Navedenim članovima obuhvaćeno je učešće građana kroz mjesne zajednice, mjesne centre, građanske inicijative, zborove građana, referendum i druge oblike izjašnjavanja građana.

Odluka o učešću lokalnog stanovništva u javnim poslovima

Na osnovu člana 108. stav 1. Zakona o lokalnoj samoupravi (Sl. list RCG br. 42/03), člana 12. st.1. tač.1 i 31. st. 1. tač. 2. Statuta Opštine Bijelo Polje (Sl. list RCG - opštinski propisi br. 25/2004), Skupština opštine Bijelo Polje, na sjednici održanoj 5. 11. 2004. godine donijela je Odluku o načinu i postupku učešća lokalnog stanovništva u vršenju javnih poslova. Osnovnim odredbama se ukazuje da radi ostvarivanja principa učešća građana u ostvarivanju lokalne samouprave, javnosti i transparentnosti rada organa lokalne samouprave, obezbjeđivanje odnosa i saradnje organa lokalne samouprave i građana, ovom odlukom uređuje se način i postupak učešća lokalnog stanovništva u vršenju javnih poslova, oblici i mehanizmi učešća, subjekti, mjere i aktivnosti koje preduzimaju organi opštine radi podsticanja i uključivanja građana u procese planiranja, donošenja odluka i u njihovoj implementaciji.

Odluka o mjesnim zajednicama

Na osnovu člana 45, stav 1, tačka 10. i člana 96, stav 2. Zakona o lokalnoj samoupravi (Službeni list RCG, br. 42/03 i 28/04), i člana 31. Statuta opštine Bijelo Polje (Službeni list RCG - Opštinski propisi br. 25/04) Skupštine opštine Bijelo Polje, na sjednici održanoj dana 30. 12. 2004. godine, utvrdila je Nacrt odluke o mjesnim zajednicama. Ovom odlukom uređuju se uslovi za osnivanje, način i postupak osnivanja, poslovi, organi i postupak njihovog izbora, organizacija i rad organa, način odlučivanja, način finansiranja i druga pitanja od značaja za rad mjesnih zajednica.

**PETOGODIŠNJA STRATEGIJA
UČEŠĆE U ŽIVOTU DRUŠTVA**

STRATEŠKI CILJEVI	INDIKATORI	AKTIVNOSTI	VRIJEME SPROVO ĐENJA	ODGOVORNOS T ZA REALIZACIJU I UČEŠĆE U REALIZACIJI	MONITORING I IMPLEMENTA CIJA
<p>Cilj 1: Unapređenje učešća mladih u životu društva i procesima odlučivanja</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Povećano učešće mladih u životu društva - Povećano učešće mladih u procesima odlučivanja - Povećanje broja mehanizama koji utiču na unapređenje učešća mladih - Distribuirani planovi - Povećan broj mladih koji su dobili informacije o sadržaju LPAM-a - Povećan broj načina učešća mladih - Informisana šira javnost o potrebi izrade Zakona o mladima 	<ul style="list-style-type: none"> - Istraživanja i publikovanje istraživanja o učešću mladih u životu društva i procesima odlučivanja - Kreiranje i realizacija plana aktivnosti zajednica učenika - Osnivanje i rad studentskih organizacija - Kreiranje i realizacija plana aktivnosti studentskih organizacija - Kreiranje i realizacija plana edukacija za zaposlene u Kancelariji za mlade i razvoj - Upućivanje inicijative Skupštini opštine o formalnom uspostavljanju Savjeta mladih i formalno uspostavljanje Savjeta - Postavljanje specifikacija za Savjet mladih, plana rada i realizacije planiranog - Organizovanje treninga za članove Savjeta mladih - Organizovanje info-punktova, sastanaka, tribina, radionica o mogućnostima učešća mladih iz srednjih škola, fakulteta, mladih OSI i RAE populacije, nezaposlenih mladih i mladih sa sela - Organizovanje promotivnih aktivnosti sa cijem informisanja mladih o sadržaju Lokalnog plana akcije za mlade - Kampanja o važnosti izrade zakonske regulative koja se odnosi na mlade 	<p>2011 - 2016</p>	<p>Opština Bijelo Polje, Kancelarija za mlade i razvoj, Skupština opštine Bijelo Polje, institucije i ustanove na nacionalnom i lokalnom nivou, Uprava za mlade i sport, Savjet mladih, škole, zajednice učenika, fakulteti, studentske organizacije, NVO, mjesne zajednice, donatori, mediji</p>	<p>Kancelarija za mlade, Savjet mladih i Tim za praćenje implementacije</p>

<p>Cilj 2: Povećanje informisanosti mladih o načinima učešća</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Povećan broj informisanih mladih o načinima učešća - Veći nivo zadovoljstva mladih pruženim informacijama 	<ul style="list-style-type: none"> - Kampanja o važnosti učešća mladih u životu društva - Promocija međunarodnih dokumenata o učešću mladih - Organizovanje Dana NVO-a koji rade sa mladima i za mlade - Organizovanje Dana javnih ustanova i institucija koje rade sa mladima i za mlade 	<p>2011 - 2016</p>	<p>Opština Bijelo Polje, Kancelarija za mlade i razvoj, Savjet mladih, škole, fakulteti, javne ustanove, institucije, NVO, mjesne zajednice, donatori, mediji</p>	<p>Kancelarija za mlade, Savjet mladih i Tim za praćenje implementacije</p>
<p>Cilj 3: Podržavanje programa saradnje i razmjene koji će povećati učešće mladih u procesima odlučivanja i životu društva uopšte</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Povećan broj i raznovrsnost zajedničkih programa - Veći nivo zadovoljstva mladih i svih aktera zajedničkim sadržajima 	<ul style="list-style-type: none"> - Organizovanje sastanaka i zajedničkih aktivnosti Kancelarije za mlade i razvoj sa tijelima na nacionalnom, regionalnom i evropskom nivou a koja se bave pitanjima mladih i omladinske politike - Organizovanje sastanaka i zajedničkih aktivnosti Savjeta mladih sa savjetima iz susjednih opština i opština u okruženju - Organizovanje zajedničkih aktivnosti Kancelarije za mlade i razvoj i srednjih škola i fakultetskih jedinica u Bijelom Polju - Organizovanje sastanaka sa drugim opštinama i jedinicama, u okviru opština, koje se bave mladima - Organizovanje Konferencije o lokalnoj omladinskoj politici za opštine na sjeveru Crne Gore 	<p>2011 - 2016</p>	<p>Opština Bijelo Polje, Kancelarija za mlade i razvoj, Savjet mladih, škole, fakulteti, NVO, opštine sa sjevera, Uprava za mlade i sport, regionalna, nacionalna i EU tijela koja se bave omladinskom politikom, donatori, mediji</p>	<p>Kancelarija za mlade, Savjet mladih i Tim za praćenje implementacije</p>

PLAN AKCIJE 2011

UČEŠĆE U ŽIVOTU DRUŠTVA – 9 500 €

Strateški cilj 1: Unapređenje učešća mladih u životu društva i procesima odlučivanja

Specifični cilj 1.1: Unapređenje načina učešća srednjoškolaca, studenata, mladih OSI, marginalizovanih grupa, NVO i predstavnika insitucija i javnih ustanova kroz postojeće organizovane vidove učešća

Aktivnosti	Indikatori	Odgovornost	Kada	Ko treba da bude uključen	Budžet
Istraživanje o učešću mladih u životu društva na lokalnom nivou i učešću u procesima odlučivanja	- Postavljeno istraživanje - Sprovedeno istraživanje - Broj mladih koji su učestvovali - Urađena analiza istraživanja	Opština Bijelo Polje, Kancelarija za mlade i razvoj, NVO	2011. godina	Škole, fakulteti, Savjet mladih, mediji, donatori	2000 €
Osnivanje studentskih organizacija na fakultetima	- Predstavljen postojeći model - Broj učesnika sastanaka - Broj prezentacija - Osnovane studentske organizacije	Fakulteti, postojeće studentske organizacije	2011. godina	Opština Bijelo Polje, Kancelarija za mlade i razvoj, NVO, Savjet mladih, mediji, donatori	1000 €
Kreiranje plana aktivnosti kojima će se baviti mladi kroz Zajednicu učenika	- Broj održanih sastanaka - Broj učesnika sastanaka - Kreiran plan aktivnosti Zajednice učenika	Srednje škole, zajednice učenika, Kancelarija za mlade i razvoj	2011. godina	Savjet mladih, mediji, donatori	1000 €
Organizovanje sastanaka sa predstavnicima udruženja OSI i udruženja Roma	- Broj održanih sastanaka - Broj podijeljenog materijala - Broj priloga u medijima	Kancelarija za mlade i razvoj, NVO	2011. godina	Mediji, donatori	1000 €
Podnošenje inicijative Skupštini opštine Bijelo Polje za donošenje Odluke o formalno pravnom statusu Savjeta mladih	- Broj sastanaka povodom kreiranja inicijative - Predata inicijativa Skupštini opštine Bijelo Polje - Prihvaćena inicijativa i usvojena od strane SO ²⁷	Kancelarija za mlade i razvoj, Savjet mladih	2011. godina	Skupština opštine Bijelo Polje, mediji, donatori	1000 €

²⁷ SO – Skupština opštine

Strateški cilj 2: Povećanje informisanosti mladih o načinima učešća

Specifični cilj 2.1: Informisanje mladih o načinima učešća u srednjim školama, fakultetima, NVO, javnim ustanovama, u zajednici uopšte

Aktivnosti	Indikatori	Odgovornost	Kada	Ko treba da bude uključen	Budžet
Kampanja o važnosti učešća mladih u životu društva	<ul style="list-style-type: none"> - Realizovana kampanja - Broj podijeljenih brošura - Broj tribina, okruglih stolova, info-punktova - Broj uključenih mladih 	Kancelarija za mlade i razvoj, NVO, Savjet mladih	2011. godina	Srednje škole, fakulteti, mjesni centri, donatori, mediji	2000 €

Strateški cilj 3: Podržavanje programa saradnje i razmjene koji će povećati učešće mladih u procesima odlučivanja i životu društva uopšte

Specifični cilj 3.1: Ostvarivanje većeg nivoa saradnje na opštinskom, međuopštinskom, regionalnom i međunarodnom nivou

Aktivnosti	Indikatori	Odgovornost	Kada	Ko treba da bude uključen	Budžet
Organizovanje sastanaka sa predstavnicima opština i jedinica lokalnih uprava koje se bave mladima sa sjevera Crne Gore	<ul style="list-style-type: none"> - Broj održanih sastanaka - Potpisan Memorandum o saradnji - Broj medijskih priloga o dešavanjima 	Opština Bijelo Polje, Kancelarija za mlade i razvoj	2011. godina	Opštine sa sjevera Crne Gore, donatori, mediji	1500 €

LJUDSKA PRAVA

“Osnovne odredbe Ustava predstavljaju suštinu i opštu garanciju zaštite i uživanja ljudskih prava i sloboda, propisuju zabranu izazivanja mržnje ili netrpeljivosti po bilo kojem osnovu, kao i zabranu diskriminacije, kao opšteg preduslova za uživanje svih ljudskih prava i sloboda. U skladu sa Ustavom svi su pred zakonom jednaki bez obzira na bilo kakvu posebnost ili lično svojstvo. Ustavne norme o ljudskim pravima i slobodama su, pored zajedničkih odredbi i odredbi o zaštitniku ljudskih prava i sloboda, sistematizovane u četiri grupe i to: lična prava i slobode; politička prava i slobode; ekonomska, socijalna i kulturna prava i slobode i posebna manjinska prava.”²⁸

Iz opštepoznatih istina o ljudskim pravima proizlazi svaka dalja analiza ljudskih prava kao takvih, kao i razlikovanje kategorija u koje ona ulaze. Upravo je u njima ključ za razumijevanje prava mladih.

Veoma je bitno da mladi postanu svjesniji svoje uloge u životu njihove zajednice i da se osnaže na aktivnije učešće u zaštiti i promociji prava.

Odgovornost za poštovanje i promociju ljudskih prava leži na državi. To nije samo pitanje potpisivanja međunarodnih dokumenata koji se bave zaštitom ljudskih prava, već pitanje kapaciteta države, zakonodavne, izvršne i sudske vlasti.

U toku rada na izradi Lokalnog plana akcije za mlade identifikovani su, za oblast ljudska prava i na osnovu istraživanja koje je Centar za mlade – Proactive sproveo u Bijelom Polju u 2010. godini, sljedeći problemi i potrebe mladih:

- Nedovoljna informisanost mladih o njihovim pravima, međunarodnim dokumentima i njihovoj primjeni
- Mali broj posjeta Zaštitnika ljudskih prava i sloboda (nezavisno od redovnih godišnjih posjeta)
- Nejednake mogućnosti za OSI
- Nedovoljna uključenost marginalizovanih grupa mladih i njihovo učešće u kreiranju društvene zajednice
- Nasilje sa kojim se mladi suočavaju u porodici, među vršnjacima u školi, na ulici, u zajednici
- Potreba obrađivanja teme-ljudska prava kroz predmet građansko obrazovanje u srednjim školama
- Nizak nivo svijesti mladih o rodnoj ravnopravnosti

U Bijelom Polju ne postoje istraživanja i podaci vezani za oblast poštovanja ljudskih prava. Postoji zakonska regulativa koja se odnosi na sve građane ali postoji i problem u njenoj primjeni, najviše zbog nedovoljne informisanosti i kapaciteta onih koji je sprovode. Svi navedeni razlozi mogu biti predmet istraživanja i analiza o stanju poznavanja, poštovanja i sprovođenja zakonskih rješenja u oblasti ljudskih prava.

²⁸ Nacionalni izvještaj o stanju ljudskih prava u skladu sa paragrafom 15 (A) Aneksa Rezolucije 5/1 Savjeta za ljudska prava

S druge strane mladi, iako žive u vremenu elektronske komunikacije i dostupnosti interneta i informacija, malo znaju o ljudskim pravima. Veliki broj mladih je pasivan i ne uključuje se u aktivnosti realizacije programa iz oblasti ljudskih prava, jer ne participiraju u njihovoj izradi.

Veoma je važno, pored postojanja prava, istaći i obaveze koje iz njih proizilaze. Preporuka mladih i odraslih koji rade sa mladima i za mlade je da se na organizovan način mladim ljudima predstave njihova prava i obaveze, obavezujući dokumenti, kao i da se uspostavi balans između prava i obaveza mladih ljudi. Ovim problemom trebale bi se baviti škole, fakulteti, NVO, Opština, institucije sistema.

U Crnoj Gori postoji Kancelarija Zaštitnika ljudskih prava i sloboda koja je nezavisna i samostalna institucija, čiji je zadatak da štiti i unapređuje ljudska prava i slobode, kada su povrijeđena aktom, radnjom ili nepostupanjem organa javne vlasti. Zaštitnik je ovlašćen da štiti ljudska prava i slobode kada su povrijeđena aktom, radnjom ili nepostupanjem državnog organa (vlade, ministarstva, uprave, agencije), organa lokalne samouprave (opštinskog organa), javne službe i drugih nosilaca javnih ovlašćenja (zdravstvene ili obrazovne ustanove, javnog preduzeća ili drugog pravnog lica koje vrši javna ovlašćenja).

Zaštitnik ljudskih prava i sloboda je 21. 03. 2008. godine boravio u Bijelom Polju i u prostorijama opštine primao građane. U toku svog boravka primio je tridesetoro građana.

U Bijelom Polju je registrovano oko 200 NVO-a (podaci Sekretarijata za opšte upravne poslove i djelatnosti). Veliki broj NVO-a ne znači obavezno i kvalitetan rad nevladinog sektora. Organizacije koje se bave temom ljudskih prava u Bijelom Polju su različitih kadrovskih kapaciteta što utiče na kvalitet bavljenja ovom temom.

Ne postoji pouzdan podatak koliko se organizacija bavi konkretno zaštitom ljudskih prava, a prema podacima dobijenim od Opštine Bijelo Polje ovom oblašću bave se: Udruženje za razvoj civilnog društva, Modus Acquirendi, Agencija za edukaciju i poslovno posredovanje, Bjelopoljski demokratski centar, Udruženje za pomoć hendikepiranim licima, Udruženje paraplegičara, Udruženje roditelja djece i omladine sa posebnim potrebama „OAZA“, Organizacija slijepih, Organizacija gluvih i nagluvih, Udruženje oboljelih od multipleskleroze, Žene za bolje sutra, SOS telefon za žene i djecu žrtve nasilja u porodici. Navedene organizacije rade povremeno i sa određenom kategorijom mladih ljudi. S druge strane, uslijed nedostatka finansijskih sredstava, NVO ne mogu kontinuirano realizovati aktivnosti.

„U Bijelom Polju postoji 6 organizacija OSI koje zastupaju prava i interese OSI: Udruženje za pomoć hendikepiranim licima, Udruženje paraplegičara, Udruženje roditelja djece i omladine sa posebnim potrebama „OAZA“, Organizacija slijepih, Organizacija gluvih i nagluvih i Udruženje oboljelih od multipleskleroze. Prvih pet su formirali koaliciju organizacija osoba sa invaliditetom pod nazivom „Savez OOSI“ u cilju izrade Lokalnog plana akcije u

oblasti invalidnosti za Bijelo Polje (LPAI). Lokalna uprava je ovim organizacijama obezbijedila kancelarijski prostor (dala na korišćenje ili plaća zakup) i daje dio sredstava za finansiranje redovnog rada organizacije²⁹.

»U cilju postizanja višeg stepena zaštite osoba s invaliditetom 2007. godine usvojena je Strategija za inkluziju osoba sa invaliditetom u Crnoj Gori za period 2008-2016. Prioritetne aktivnosti u pravcu ostvarenja dugoročnog cilja uključuju: kreiranje Strategije za punu integraciju osoba s invaliditetom, usklađivanje sa iskustvima i praksom zemalja EU, povećanje broja socijalnih servisa i jačanje kapaciteta NVO koje se bave ovom problematikom. Nedostatak neformalne edukacije o ljudskim pravima može se prevazići kroz predmet građansko obrazovanje u svim školama, ukoliko se tema ljudska prava i slobode bude adekvatno obrađivala.³⁰ Opština Bijelo Polje je u 2010. godini usvojila Lokalni plan akcije u oblasti invalidnosti i prvi opšti cilj Plana jeste: zaštititi i unaprijediti prava OSI razvojem efikasnog sistema pravne zaštite, razvijanjem prevencije i sprečavanjem diskriminacije.

„Velika većina populacije Roma, Aškelja i Egipćana - RAE u Crnoj Gori (a samim tim i u Bijelom Polju) živi u ekstremno teškim, nepovoljnim uslovima, ispod granice apsolutnog siromaštva, bez ikakve društvene moći i sa niskom količinom društvenog ugleda. Stambeno siromaštvo RAE populacije je jedan od njihovih najvećih problema. Najveći problem RAE domaćinstva je obezbjeđivanje hrane. Karakteristika RAE populacije je hronično siromaštvo koje se prenosi među generacijama. Razvijena svijest u zajednici da je podrška ugroženim grupama dugoročna investicija u održivi razvoj, obezbijediće neophodnu podršku u primjeni planiranih programa. Obrazovanje je najistaknutiji problem RAE populacije. Oko 80% RAE populacije je nepismeno.

RAE populacija je više od ostalih etničkih grupa izložena ugroženosti zdravlja.

Predrasude i stereotipi prema RAE prisutni su kod svih kategorija većinskog stanovništva, bez obzira na starost i obrazovanje, duboko su ukorijenjeni i sporo se mijenjaju. To nije samo pitanje kršenja osnovnih ljudskih prava, već i pitanje političke kulture društva, koje promovise toleranciju i multikulturalnost, ali ne insistira na prihvatanju istih od strane većine.

Za iskorjenjivanje predrasuda i afirmaciju ljudskih i manjinskih prava RAE, potreban je kontinuiran i sveobuhvatan rad.

Romkinje su u posebno teškom položaju u društvu i izrazito diskriminisana grupa po dva osnova - zbog pripadnosti ženskom polu i zbog etničke pripadnosti.³¹

Problem nasilja, prema mišljenju mladih, postoji i to nasilje u porodici, među vršnjacima u školi, na ulici, što upućuje na neophodnost preduzimanja koordiniranih aktivnosti (istraživanja o stepenu i vrsti nasilja, rezultati istraživanja i mjere) od strane nadležnih organa, a u cilju unapređenja uslova za zaštitu mladih od svih oblika nasilja. Takve aktivnosti treba da uključuju efikasne postupke u cilju obezbjeđivanja neophodne podrške mladima.

²⁹ Lokalni plan u oblasti invalidnosti Bijelo Polje

³⁰ Nacionalni izvještaj o stanju ljudskih prava u skladu sa paragrafom 15 (A) Aneksa Rezolucije 5/1 Savjeta za ljudska prava

³¹ Analiza uz podršku UNICEF-a- RAE populacija u Crnoj Gori

Uloga predmeta građansko obrazovanje jeste u osposobljavanju mladih za aktivno i odgovorno učešće u demokratskom društvu. Program obuhvata raznovrsne aktivnosti u nastavi, i van nje, i pruža podršku mladima u usvajanju znanja, razvijanju vještina i prihvatanju vrijednosti potrebnih za aktivnu ulogu u demokratskom društvu. Mladi ističu značaj i potrebu upoznavanja sa temom ljudskih prava, praksom i standardima zaštite ljudskih, manjinskih i građanskih prava i sloboda, sa načinom regulacije i položajem ljudskih i manjinskih prava u Crnoj Gori, koja je i planirana kroz predmet građanskog obrazovanja u školama a sve u cilju boljeg razumijevanja svojih prava.

„Nevladina organizacija Žene za bolje sutra iz Bijelog Polja u okviru rada na promociji rodne ravnopravnosti, realizovala je nekoliko projekata. Tokom desetogodišnjeg rada aktivistkinje ove organizacije prepoznale su neravnopravnost po osnovu pola u svim oblastima društvenog života. Organizacija je realizovala veliki broj edukativnih aktivnosti: seminara, radionica, tv i radio emisija, distribuciju promotivnog materijala - plakata i brošura koje su sadržale Zakon o rodnoj ravnopravnosti. Preporuke su da se ovakvim aktivnostima treba baviti kontinuirano kako bi se obuhvatio što veći broj mladih ljudi, podigla svijest mladih, jer je u toku rada dobijena povratna informacija da je ovo za njih koristan i značajan segment opšteg obrazovanja i sticanje znanja o važnosti primjene rodne ravnopravnosti u svim segmentima života.“³²

U Opštini Bijelo Polje formiran je Savjet za rodnu ravnopravnost. U toku je izrada Lokalnog plana za rodnu ravnopravnost.

Uvid u postojeće strategije

- Nacionalni plan akcije za mlade Crna Gora
- Dekada uključenja Roma 2005-2015
- Lokalni plan akcije za djecu Bijelo Polje
- Lokalni plan akcije za osobe sa invaliditetom Bijelo Polje
- Lokalni plan akcije uključenja Roma, Egipćana, Aškalija u opštini Nikšić
- Lokalni plan akcije za mlade Berane
- Lokalni plan akcije za mlade Budva

Nacionalni plan akcije za mlade Crna Gora (2007)

U Nacionalnom planu akcije za mlade predviđeno je povećanje informisanja mladih o njihovim pravima, suzbijanje predrasuda i prihvatanje različitosti, poštovanje prava i izjednačavanje mogućnosti za OSI, povećanje nivoa svijesti i znanja o rodnoj ravnopravnosti, kao i obezbjeđivanje prava i zaštite mladih različitih etničkih grupa. Navedeni ciljevi, potrebe i problemi mladih na nacionalnom nivou, u oblasti ljudskih prava, u velikoj mjeri se podudaraju sa potrebama i problemima mladih u Bijelom Polju.

³² Izvještaj NVO Žene za bolje sutra

Dekada uključenja Roma 2005-2015 (2004)

U okviru ovog dokumenta istaknuta je potreba većeg uključivanja Roma u proces obrazovanja, opismenjavanje i stručno osposobljavanje, kao i podsticanje samozapošljavanja lica koja se bave starim zanatima. Romi su najmlađa populacija u zemlji, jer samo jedan od sto Roma živi duže od 60 godina, a problemi koje imaju u oblasti zdravstvene zaštite su veliki. U sličnom položaju su i Romi koji nemaju krštenicu.

Lokalni plan akcije za djecu Bijelo Polje (2005)

Lokalnim planom akcije za djecu Bijelo Polje, za sektor obrazovanja, predviđena je strateškim ciljem dostupnost vaspitanja i obrazovanja svim ciljnim grupama, povećan obuhvat romske djece osnovnim i srednjim obrazovanjem. Jedan od specifičnih ciljeva LPA za djecu je povećan obuhvat djece sa posebnim potrebama u osnovnoj i srednjoj školi/inkluzivno obrazovanje. Takođe jedan od ciljeva je poboljšanje infrastrukture za djecu sa posebnim potrebama. U okviru strateškog cilja stvaranje mehanizama za prevenciju i odgovor u slučajevima nasilja, u okviru sektora socijalne i dječije zaštite kroz specifični cilj: osnivanje Centra za prihvatanje djece žrtava bilo kog oblika zlostavljanja i zanemarivanja, došlo je do realizacije i osnovan je Centar za podršku djeci i porodici.

Lokalni plan akcije za mlade u oblasti invalidnosti Bijelo Polje (2010)

„Osnovne smjernice za izradu Lokalnog plana akcije u oblasti invalidnosti (LPAI) su standardna pravila UN u oblasti invalidnosti. Njihova svrha je da osobe sa invaliditetom (OSI) uživaju ista prava i imaju iste obaveze kao i ostali članovi društva u kome žive. Glavni cilj LPA u oblasti invalidnosti je unapređenje položaja OSI u Opštini Bijelo Polje i njihovo uključivanje u sve oblasti društva na ravnopravnoj osnovi.“³³

Lokalni plan akcije uključenja Roma, Egipćana, Aškalija u opštini Nikšić (2008)

Ovim planom, opština Nikšić iskazuje spremnost da preduzme neophodne mjere i aktivnosti, posebno mjere afirmativne akcije u cilju stvaranja jednakih uslova i šansi za ovu populaciju, eliminisanje svih oblika diskriminacije i nejednakosti, zaštite njihovih prava, smanjenja siromaštva i uključenja u savremene društvene tokove, odnosno u društveni i politički život lokalne zajednice.

Lokalni plan akcije za mlade Berane (2008) takođe se bavi ljudskim pravima. S obzirom da su obje opštine, iz sjeverne regije Crne Gore, slične po geografskoj, ekonomskoj, nacionalnoj strukturi i mladi iz ovih opština imaju slične probleme i iskustva u oblasti ljudskih prava.

Lokalni plan akcije za mlade Budva (2010) bavi se ljudskim pravima kroz: povećanje informisanosti mladih o njihovim pravima, promovisanje, podsticanje tolerancije, razumijevanja i poštovanja između mladih različitih identiteta, uvećanje aktivizma mladih na polju zaštite, promocije i unapređenja ljudskih prava i sloboda, suzbijanje/smanjenje predrasuda i prihvatanje nacionalnih, religijskih, kulturnih različitosti kod mladih, poštovanje prava i izjednačavanje mogućnosti za OSI/OSH, povećanje nivoa svijesti i znanja o rodnoj ravnopravnosti, osiguranje ljudskih prava mladima.

³³ Lokalni plan u oblasti invalidnosti Bijelo Polje, 2010. godina

Najvažniji dokumenti koji regulišu ljudska prava na širem nivou od zakona jedne države, a koje država ratifikuje su:

- Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima
- Evropska konvencija o ljudskim pravima
- Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda
- Konvencija o pravima djeteta
- Evropska povelja o participaciji mladih u lokalnom i regionalnom životu

Sve zemlje potpisnice međunarodnih dokumenata, povelja, konvencija i deklaracija o ljudskim pravima dužne su da se pridržavaju svih njihovih članova, koji se bave pravima i slobodama čovjeka.

Zakonska regulativa

- **Ustav RCG**
- **Opšti zakon o vaspitanju i obrazovanju**
- **Zakon o socijalnoj i dječijoj zaštiti**
- **Zakon o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju lica sa invaliditetom**
- **Zakon o zapošljavanju i osiguranju prava od nezaposlenosti**
- **Zakon o zabrani diskriminacije**
- **Zakon o rodnoj ravnopravnosti**

Ustav Crne Gore (2007) članom 1. određuje da je Crna Gora građanska, demokratska, ekološka i država socijalne pravde, zasnovana na vladavini prava. Ljudska prava i slobode su definisane članom 6: Crna Gora jemči i štiti prava i slobode. Prava i slobode su nepovredivi. Svako je obavezan da poštuje prava i slobode drugih.

Opšti zakon o vaspitanju i obrazovanju (Službeni list RCG, br. 64/02, 31/05 i 49/07) članom 97. definiše koja sve prava škola obezbjeđuje učeniku. Član 98. ovog zakona bavi se dužnostima učenika.

Zakon o socijalnoj i dječijoj zaštiti (Sl. list RCG br.78/05) definiše članom 23. pravo na ličnu invalidninu i članom 24. pravo na njegu i pomoć drugog lica.

Zakon o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju lica sa invaliditetom (Sl. list RCG br. 49/2008) uređuje članom 1. način i postupak ostvarivanja prava na profesionalnu rehabilitaciju lica sa invaliditetom, mjere i podsticaje za njihovo zapošljavanje, način finansiranja i druga pitanja od značaja za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje lica sa invaliditetom.

Zakon o zapošljavanju i ostvarivanju prava iz osiguranja od nezaposlenosti (Sl. list RCG 14/2010), članom 1. predviđeno je da se zapošljavanje i prava iz osiguranja od nezaposlenosti definišu ovim zakonom. Član 3. ovog zakona definiše da je nezaposleno lice, lice od 15 do 65 godina starosti a da se nezaposlenim licem smatra redovan učenik, student, zaposleni kojem miruju prava iz radnog odnosa, penzioner i poljoprivrednik upisan u registar poljoprivrednika kod nadležnog organa.

Zakon o zabrani diskriminacije (Sl. list CG, br. 46/10) članom 2. utvrđeno je: Zabranjen je svaki oblik diskriminacije, po bilo kom osnovu. Neposredna diskriminacija postoji ako se aktom, radnjom ili nečinjenjem lice ili grupa lica, u istoj ili sličnoj situaciji, dovode ili su dovedeni, odnosno mogu biti dovedeni u nejednak položaj u odnosu na drugo lice ili grupu lica po nekom od osnova iz stava 2. ovog člana, osim ako su taj akt, radnja ili nečinjenje objektivno i razumno opravdani zakonitim ciljem, uz upotrebu sredstava koja su primjerena i neophodna za postizanje cilja, odnosno u prihvatljivo srazmjernom odnosu sa ciljem koji se želi postići.

Zakon o rodnoj ravnopravnosti (Sl. list RCG, br. 46/07) članom 4. kaže se da je diskriminacija po osnovu pola, svako pravno ili faktičko neposredno ili posredno razlikovanje, privilegovanje, isključivanje i ograničavanje zasnovano na polu zbog kojeg se nekom licu otežava ili negira priznanje, uživanje ili ostvarivanje ljudskih prava i sloboda u političkom, obrazovnom, ekonomskom, socijalnom, kulturnom, sportskom, građanskom i drugim područjima javnog života.

**PETOGODIŠNJA STRATEGIJA
LJUDSKA PRAVA**

STRATEŠKI CILJEVI	INDIKATORI	AKTIVNOSTI	VRIJEME SPROVOĐE NJA	ODGOVORN OST ZA REALIZACIJ U I UČEŠĆE U REALIZACIJI	MONITORIN G I IMPLEMENT ACIJA
<p>Cilj 1: Unapređenje poštovanja prava mladih u Bijelom Polju</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Povećanje broja kreativnih programa u cilju informisanja o ljudskim pravima - Povećan broj mladih informisanih o ljudskim pravima - Povećan broj lokalnih medija uključenih u informisanje o ljudskim pravima - Povećanje broja obuka o ulozi i nadležnostima Zaštitnika ljudskih prava i sloboda - Povećanje broja posjeta Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Bijelom Polju - Povećan broj građana koji su primljeni od strane Zaštitnika ljudskih prava i sloboda - Povećan broj realizovanih kontakt RTV emisija o temi ljudskih prava i radu Zaštitnika - Povećanje broja obuka za nastavni kadar - Povećanje broja edukacija za mlade na temu ljudskih prava 	<ul style="list-style-type: none"> - Sprovođenje periodičnog istraživanja o stepenu poštovanja prava mladih u Bijelom Polju i publikovanje istraživanja - Priprema i realizacija programa za informisanje o ljudskim pravima - Organizovanje emisija na lokalnim medijima o temi ljudskih prava - Izrada i distribucija promotivnog materijala-brošura o ljudskim pravima - Izrada i publikovanje materijala o ulozi Zaštitnika ljudskih prava i sloboda - Organizovanje edukacija o ulozi Zaštitnika ljudskih prava i sloboda - Kreiranje i realizovanje plana dolazaka predstavnika Kancelarije Zaštitnika ljudskih prava i sloboda - Organizovanje i emitovanje kontakt TV emisije, gost Zaštitnik ljudskih prava i sloboda - Organizovanje obuka za nastavni kadar iz oblasti ljudskih prava - Organizovanje seminara za mlade a na temu ljudskih prava - Organizovanje programa vršnjačke edukacije za mlade a na temu ljudskih prava - Organizovanje predavanja, tribina za mlade i širu javnost o međunarodnim dokumentima kojima se utvrđuje poštovanje ljudskih prava - Obilježavanje 10. decembra Dana ljudskih prava 	<p>2011 - 2016</p>	<p>Opština Bijelo Polje, Kancelarija za mlade i razvoj, Ministarstvo za ljudska i manjinska prava, Kancelarija Zaštitnika ljudskih prava i sloboda, mjesne zajednice, Savjet mladih, institucije, javne ustanove, škole, fakulteti, mediji, donatori, NVO</p>	<p>Kancelarija za mlade i razvoj, Savjet mladih i Tim za praćenje implementacije</p>

<p>Cilj 2: Unapređenje učešća mladih RAE i OSI i njihova integracija u život društva</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Povećanje broja realizovanih radio i TV emisija o smanjenju predrasuda prema marginalizovanim grupama i mladim OSI - Povećanje broja informativno-edukativnih programa za mlade i širu javnost o izjednačavanju mogućnosti mladih OSI i marginalizovanih grupa mladih 	<ul style="list-style-type: none"> - Istraživanje trenutnog stanja i poštovanja prava i jednakih mogućnosti za mlade OSI i mlade RAE populacije - Organizovanje i kontinuirano emitovanje TV i radio emisija o pravima marginalizovanih grupa i mladih OSI - Organizovanje tribina na temu poštovanja prava marginalizovanih grupa i mladih OSI - Organizovanje seminara na temu uključivanja marginalizovanih grupa i mladih OSI u život društva - Organizovanje okruglih stolova sa predstavnicima populacije Roma i institucija o potrebi njihovog učešća u kreiranju svog prostora u lokalnoj zajednici i smanjenju predrasuda prema marginalizovanim grupama - Organizovanje tradicionalnih Dana Roma, i promocija multietničke kulture i tradicije i povezivanje sa udruženjima Roma 	<p>2011 - 2016</p>	<p>Opština Bijelo Polje, Kancelarija za mlade i razvoj, Savjet mladih, NVO, ZZZ CG - Biro rada, Centar za socijalni rad, Centar za djelatnosti kulture, Ministarstvo za ljudska i manjinska prava, fakulteti, srednje škole, Dnevni centar „Tisa“, privatni sektor, mediji, udruženja OSI, udruženja Roma, mjesne zajednice, donatori, mediji</p>	<p>Kancelarija za mlade i razvoj, Savjet mladih i Tim za praćenje implementacije</p>
---	--	--	--------------------	---	--

<p>Cilj 3: Stvaranje uslova za smanjenje nasilja sa kojim se mladi suočavaju u porodici, među vršnjacima u školi, na ulici, u zajednici</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Povećanje broja kreativnih programa za sprečavanje nasilja - Potpisan protokol o saradnji institucija na smanjenju nasilja - Povećan broj promovisanih preventivnih programa institucija i javnih ustanova - Viši nivo zadovoljstva mladih programima - Smanjenje broja slučajeva nasilja u porodici - Povećan nivo znanja mladih o načinu funkcionisanja institucija, ustanova i organizacija koje se bave slučajevima nasilja - Pozitivni izvještaji lokalnih ustanova, institucija i NVO o smanjenju nasilja u porodici 	<ul style="list-style-type: none"> - Organizovanje i sprovođenje istraživanja o stepenu nasilja u školi, fakultetima, na ulici, u zajednici - Kreiranje i realizovanje programa za sprečavanje nasilja - Istraživanje o broju programa i zadovoljstva mladih programima - Promovisanje preventivnih programa za suzbijanje nasilja - Promovisanje rada službi za zaštitu djece i mladih od zlostavljanja i zanemarivanja - Potpisan protokol o saradnji i postupanju OMT³⁴ između CSR³⁵, Opštine Bijelo Polje, Uprave policije – PJ³⁶ Bijelo Polje, škola, Opšte bolnice, JZU³⁷ Doma zdravlja - Organizovanje i realizovanje radionica za mlade o problemu nasilja - Organizovanje kontakt emisija na lokalnim medijima o problemu nasilja - Organizovanje tribina i okruglih stolova na temu nasilja u školi, fakultetima, na ulici, u zajednici uopšte 	<p>2011 - 2016</p>	<p>Opština Bijelo Polje, Kancelarija za mlade i razvoj, Savjet mladih, Ministarstvo za ljudska i manjinska prava, NVO, fakulteti, srednje škole, Centar za socijalni rad, Centar za podršku djeci i porodici, Ministarstvo rada i socijalnog staranja, Uprava policije – PJ Bijelo Polje, Opšta bolnica, JZU Dom zdravlja, mjesne zajednice, mediji, donatori</p>	<p>Kancelarija za mlade i razvoj, Savjet mladih i Tim za praćenje implementacije</p>
--	--	---	--------------------	---	--

³⁴ OMT – Operativni multidisciplinarni tim

³⁵ CSR – Centar za socijalni rad

³⁶ PJ – Područna jedinica

<p>Cilj 4: Povećanje nivoa svijesti kod mladih o potrebi i značaju primjene rodne ravnopravnosti u Bijelom Polju</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Povećanje broja publikovanih obrazovnih sadržaja za mlade o rodnoj ravnopravnosti - Povećanje broja obuka i edukacija o rodnoj ravnopravnosti za profesore koji predaju u školama predmet građansko obrazovanje - Veći nivo znanja nastavnog kadra o rodnoj ravnopravnosti - Povećanje broja realizovanih radio i TV emisija o rodnoj ravnopravnosti 	<ul style="list-style-type: none"> - Organizovanje istraživanja o nivou znanja mladih o rodnoj ravnopravnosti, publikovanje i predavljanje rezultata istraživanja - Organizovanje radionica i tribina za mlade o temi rodne ravnopravnosti - Organizovanje obuka za profesore u srednjim školama o temi rodne ravnopravnosti - Priprema, štampanje i distribucija priručnika za rad u oblasti rodne ravnopravnosti - Emitovanje emisija o temi rodne ravnopravnosti na lokalnim medijima 	<p>2011 - 2016</p>	<p>Opština Bijelo Polje, Kancelarija za mlade i razvoj, Savjet mladih, Kancelarija za rodnu ravnopravnost Vlade CG, NVO, fakulteti, škole, mjesne zajednice, mediji, donatori</p>	<p>Kancelarija za mlade i razvoj, Savjet mladih i Tim za praćenje implementacije</p>
---	---	---	--------------------	---	--

PLAN AKCIJE 2011
LJUDSKA PRAVA – 10 000 €

Strateški cilj 1: Unapređenje poštovanja prava mladih u Bijelom Polju

Specifični cilj 1.1: Utvrđivanje nivoa znanja i informisanje srednjoškolaca, studenata i mladih iz prigradskih sredina o ljudskim pravima

Aktivnosti	Indikatori	Odgovornost	Kada	Ko treba da bude uključen	Budžet
Organizovanje i sprovođenje ankete o nivou znanja mladih iz srednjih škola, fakulteta, iz prigradskih sredina, nezaposlenih mladih, mladih OSI i RAE populacije o ljudskim pravima	<ul style="list-style-type: none"> - Urađeno istraživanje - Broj mladih koji su učestvovali - Obradeni rezultati - Broj medija koji su objavili rezultate istraživanja 	Opština Bijelo Polje, Kancelarija za mlade i razvoj	2011. godina	Ministarstvo za ljudska i manjinska prava, NVO, Savjet mladih, škole, fakulteti, mjesne zajednice, mediji, donatori	2000 €

Specifični cilj 1.2: Povećanje nivoa svijesti i znanja mladih o postojanju institucije koja se bavi zaštitom, promocijom i unapređenjem ljudskih prava i sloboda

Aktivnosti	Indikatori	Odgovornost	Kada	Ko treba da bude uključen	Budžet
Izrada i distribucija promotivnog materijala mladima o ulozi Kancelarije Zaštitnika ljudskih prava i sloboda	<ul style="list-style-type: none"> - Broj izrađenih brošura - Broj podijeljenih brošura - Broj mladih koji su učestvovali - Broj medija koji su pratili dešavanje 	Opština Bijelo Polje, Kancelarija za mlade i razvoj	2011. godina	NVO, mjesne zajednice, Kancelarija Zaštitnika ljudskih prava i sloboda, škole, fakulteti, mediji, donatori	1500 €

Strateški cilj 2: Unapređenje poštovanja prava mladih OSI i RAE populacije i njihova integracija u život društva

Specifični cilj 2.1: Podrška poštovanju prava mladih RAE populacije i OSI

Aktivnosti	Indikatori	Odgovornost	Kada	Ko treba da bude uključen	Budžet
Potpisivanje Sporazuma o saradnji i međusobnom razumijevanju, o poštovanju prava RAE i OSI populacije, između Opštine Bijelo Polje, NVO, Biroa rada, Centra za socijalni rad, Centra za djelatnosti kulture, fakulteta, srednjih škola, Dnevnog Centra „Tisa“	<ul style="list-style-type: none"> - Potpisan Sporazum - Broj potpisnika Sporazuma - Broj medija koji su ispratili dešavanje 	Opština Bijelo Polje, Kancelarija za mlade i razvoj	2011. godina	Udruženja osoba s invaliditetom, udruženja Roma, ZZZ CG – Biro rada Bijelo Polje, Centar za socijalni rad, Centar za djelatnosti kulture, fakulteti, škole, Dnevni centar „Tisa“, mediji, donatori	500 €

Strateški cilj 3: Smanjenje nasilja sa kojim se mladi suočavaju u porodici, među vršnjacima u školi, na ulici, u zajednici

Specifični cilj 3.1: Utvrđivanje nivoa znanja i unapređenje informisanosti mladih o različitim oblicima nasilja

Aktivnosti	Indikatori	Odgovornost	Kada	Ko treba da bude uključen	Budžet
Organizovanje i sprovođenje istraživanja o stepenu nasilja u školi, fakultetima, na ulici, u zajednici	<ul style="list-style-type: none"> - Urađeno istraživanje - Broj učesnika u istraživanju - Obrađeni rezultati - Broj medija koji su objavili rezultate istraživanja 	Opština Bijelo Polje, Kancelarija za mlade i razvoj	2011. godina	Centar za podršku djeci i porodici, Centar za socijalni rad, NVO, mjesne zajednice, mediji,	2500 €

				donatori	
--	--	--	--	----------	--

Specifični cilj 3.2: Povećanje informisanosti mladih o različitim programima i sadržajima za sprečavanje nasilja

Aktivnosti	Indikatori	Odgovornost	Kada	Ko treba da bude uključen	Budžet
Promovisanje rada OMT za zaštitu djece od zlostavljanja i zanemarivanja pri Centru za socijalni rad	<ul style="list-style-type: none"> - Organizovane tribine u srednjim školama, fakultetima i mjesnim zajednicama u seoskim sredinama - Promovisan rad OMT kroz učešće članova OMT u kontakt emisijama na lokalnim medijima - Broj učesnika u kontakt programu - Broj distribuiranih brošura 	Centar za socijalni rad Bijelo Polje, Ministarstvo rada i socijalnog staranja	2011. godina	Svi članovi OMT, Opština Bijelo Polje, Kancelarija za mlade i razvoj, NVO, mediji, donatori	1500 €

Strateški cilj 4: Povećanje nivoa svijesti kod mladih o potrebi i značaju primjene rodne ravnopravnosti u Bijelom Polju

Specifični cilj 4.1: Utvrđivanje nivoa znanja mladih o rodnoj ravnopravnosti

Aktivnosti	Indikatori	Odgovornost	Kada	Ko treba da bude uključen	Budžet
Organizovanje istraživanja o nivou znanja mladih o rodnoj ravnopravnosti i predstavljanje rezultata istraživanja	<ul style="list-style-type: none"> - Urađeno istraživanje - Broj mladih koji su učestvovali - Obradeni rezultati - Urađena prezentacija istraživanja - Broj medija koji su objavili rezultate istraživanja 	Opština Bijelo Polje, Kancelarija za mlade i razvoj	2011. godina	Savjet mladih, NVO, mjesne zajednice, institucije i javne ustanove u Bijelom Polju, mediji, donatori	2000 €

KULTURA

Kultura je definisana kao djelatnost od javnog interesa.

„Kultura se razvija na načelima: slobode stvaralaštva i poštovanja prava na kulturu; opredijeljenosti države i jedinica lokalne uprave da podstiču i pomažu razvoj kulturnog i umjetničkog stvaralaštva i zaštitu i očuvanje kulturne baštine; ravnopravnog očuvanja svih kulturnih identiteta i poštovanja kulturne različitosti; izgradnje i unaprijeđenja sistema kulture, u skladu sa međunarodnim standardima, a naročito standardima Evropske unije; uspostavljanja efikasnog, racionalnog i kreativnog upravljanja u kulturi; transparentnog djelovanja u kulturi; poštovanja i zaštite autorskog i srodnih prava; demokratizacije kulturne politike i decentralizacije organizovanja i finansiranja kulture.“³⁸

Kultura mladih je jedan od osnovnih elemenata identiteta mladih i jedno od važnih područja njihove afirmacije, komunikacije i stila života.

„Mladi nastoje da svoje kulturne potrebe zadovolje kroz programe institucija kulture, amaterskih grupa, asocijacija i nevladinih organizacija koji se prioritetno bave kulturom. Evidentno je da je u aktuelnim sadržajima institucija kulture nesrazmjerno zastupljen broj kulturno-umjetničkih programa posvećenih mladima. Neadekvatan je stepen uključenosti mladih u realizaciji postojećih programa, a metode animiranja u radu sa mladima su nerazvijene.“³⁹

Pregledom stanja (Analiza potreba i problema mladih i kapaciteta i spremnosti svih struktura da se bave mladima, Centar za mlade – Proactive, 2007 – 2010) došlo se do zaključka da je veoma važno, a u skladu sa savremenim zahtjevima i pozitivnom evropskom praksom, raditi na razvoju aktivnosti u oblasti kulture mladih. Preporuka je, takođe, da se pristupi regulisanju aktuelne situacije u kulturi u Bijelom Polju, to jest da se proces započne analizom aktuelnog stanja i utvrđivanjem pravog stanja kada je u pitanju učešće mladih u kreiranju kulturnih aktivnosti i uopšte potrebe mladih u kulturi.

U toku rada na izradi Lokalnog plana akcije za mlade identifikovani su, za oblast kultura i na osnovu istraživanja koje je Centar za mlade – Proactive sproveo u Bijelom Polju u 2010. godini, sljedeći problemi i potrebe mladih:

- Nedovoljna uključenost mladih u kreiranje kulturne politike institucija kulture
- Mladi nemaju prostor na kojem bi se okupljali i bavili kreativnim stvarima
- Nedovoljna informisanost mladih o ustanovama kulture i njihovom radu
- Nepostojanje čitaonice i savremene biblioteke
- Unapređenje partnerstva između NVO sektora, javnih ustanova i institucija sa institucijama kulture
- Nedovoljna informisanost mladih sa sela o kulturnim sadržajima

³⁸ Nacionalni program razvoja kulture 2011 - 2016

³⁹ Nacionalni plan akcije za mlade, 2007

- Nedovoljan broj programa koji se bave kulturom mladih u lokalnim medijima

Kulturni programi nijesu u dovoljnoj mjeri usklađeni sa potrebama i interesovanjima mladih, a to je jednim dijelom uzrokovano i nedovoljnom zainteresovanošću mladih za kreiranje i predlaganje programa što za posljedicu ima nedovoljno prisustvo mladih programima koji se realizuju u Centru za djelatnosti kulture. Do sada nijesu definisane potrebe mladih u oblasti kulture i jako je važno definisati potrebe mladih u kulturi kako bi se krenulo sa odgovarajućim aktivnostima.

Nosilac kulturnog života u Bijelom Polju je Centar za djelatnosti kulture „Vojislav Bulatović – Strunjo“, u čijem sastavu su Bjelopoljsko pozorište, Narodna biblioteka, Zavičajni muzej, kao i ostali segmenti - Internet centar, Bioskop, KUD „Tekstilac“ i drugi programi. Centar za djelatnosti kulture uspješno organizuje i manifestacije po kojima je grad poznat u širem okruženju. To su: Festival dramskih amatera, Ratkovićeve večeri poezije, Internacionalni festival tamburaških orkestara i Džez festival, i sedam opštinskih smotri učenika osnovnih i srednjih škola sa područja opštine.

Centar za djelatnosti kulture uspješno održava kontinuitet festivala međunarodnog karaktera, jer želi da unaprijedi svoje kulturne resurse i da ustanovi saradnju i partnerstvo sa stvaraocima iz regiona i šire. Ova saradnja je veoma važna u oblasti kulturnih industrija i kulturnog turizma ali je i preporuka da se i u ove aktivnosti i njihovo kreiranje uključe mladi. U organizaciji Centra za djelatnosti kulture realizuje se Džez festival koji je međunarodnog karaktera i u kojem učestvuju mladi.

Aktivnosti Centra za djelatnosti kulture koje se mogu izdvojiti, a u kojima mogu da učestvuju mladi su: Ratkovićeve večeri poezije, Festival dramskih amatera, Festival tamburaških orkestara, Bjelopoljsko slikarsko proljeće i sve su takmičarskog karaktera. Kulturno umjetničko društvo „Tekstilac“ okuplja 195 mladih ljudi od 9 do 19 godina starosti. Ratkovićeve večeri poezije (realizovane su 40-te) uključuju mlade stvaraoce do 27 godina i mogućnost objavljivanja zbirke mladog autora, kao i učešće u finalnom programu i novčano nagrađivanje prva tri mjesta.

Organizuje se smotra učenika srednjih i osnovnih škola u aprilu i maju mjesecu. Smotra recitatora uključuje do 1000 učenika tokom godine.

U Centru se organizuje tridesetak izložbi tokom godine i stalne filmske projekcije i to 250 projekcija godišnje.

Info bus je jedna od aktivnosti koja je takođe namijenjena mladima. U pitanju je pokretna biblioteka namijenjena mladima i djeci na selu. Predlog je da se informisanje mladih na selu organizuje u okviru obilaska Info busa, svaki 14-ti dan.

Takođe da se, pored sadržaja u Centru za djelatnosti kulture, mladi organizuju u srednjim školama i na fakultetima kako bi realizovali neke od programa.

U srednjim školama postoje dramske sekcije koje organizuju povremene predstave ali to je zanemarljiv broj. Učešće mladih u dramskom stvaralaštvu bi se povećalo kontinuiranom ponudom i brojem dramskih sekcija ali prvo treba riješiti problem prostornih kapaciteta i ljudskih resursa.

Uključivanje mladih u život društva, a posebno u kreiranje aktivnosti koje se tiču njih je veoma važno. Stoga je periodično uključivanje mladih u rad Savjeta Centra za djelatnosti kulture jedno od rješenja i to kada je u pitanju usvajanje programa rada koji bi uključio preporuke i predloge predstavnika mladih. Pored toga važno je uključiti mlade i u rad Opštinskog savjeta za kulturu.

Pitanje prostora, koji bi okupljali mlade i gdje bi se bavili kreativnim programima, je jako važno i tiče se kako mladih iz Bijelog Polja tako i mladih koji zbog studiranja ili drugih razloga dolaze u Bijelo Polje. Institucije kulture rade u malom prostoru i veoma je teško naći mjesto i prostor za aktivnosti mladih u postojećim uslovima. Ovaj problem se može riješiti kroz izgradnju Omladinskog centra za koji već postoji idejno rješenje.⁴⁰

Mladi nijesu dovoljno informisani o ustanovama kulture i njihovom radu. Veoma je važno raditi na promociji ustanova kulture, na primjer izradom zvaničnog sajta Centra za djelatnosti kulture jedan dio mladih bi bio informisan o planiranim aktivnostima, a to bi doprinijelo u budućnosti boljoj posjećenosti ustanova kulture, kako od strane mladih tako i svih građana.

U bibliotečkoj djelatnosti ne postoji potrebnii knjižni fond, kao ni savremeni bibliotečko-informacioni sistem sa čitaonicom. Prostor, oprema, struktura fondova i dinamika nabavke bibliotečkog materijala ne zadovoljavaju potrebe mladih i građana. S obzirom da Bijelo Polje ima tradiciju jednog od centara pismenosti još od srednjeg vijeka, a od nedavno je i grad sa nekoliko fakulteta, čitaonica sa bibliotekom koja bi bila opremljena savremenom komunikacionom tehnikom je ne samo potreba nego i obaveza grada. Savremena biblioteka sa čitaonicom bi doprinijela podizanju nivoa kulture grada, a uz druge prateće sadržaje postala i okupljalište mladih ljudi.

Postoji i potreba permanentne reedukacije i doedukacije stručnog kadra zaposlenog u ustanovama kulture i medija kako bi bili osposobljeni i senzibilisani za rad sa mladima. Kako bi se mladi uključili u kreiranje i stvaranje kulturnih programa veoma je bitna senzibilizacija kadra koji radi u ustanovama kulture. Ovo pitanje je najviše prisutno kod starijeg kadra. Neophodno je informisanje ovog kadra o potrebama mladih i kako da ih prepoznaju.

Podsticanje volonterskog rada i amaterizma je, takođe, vezano za izgradnju Omladinskog centra i formiranje Omladinskog kluba sa različitim sadržajima koji bi uključivali mlade.

Na razvijanju partnerstva NVO-a i ustanova kulture treba raditi, a u cilju kontinuiranih aktivnosti od strane NVO. NVO iz Bijelog Polja i one koje realizuju projekte u Bijelom Polju imaju dobru saradnju sa Centrom za djelatnosti kulture ali na redovnosti aktivnosti treba raditi. Veoma je bitan i kvalitet ponuđenog, jer se samo sa kvalitetnim projektima može postati partner kulturnih institucija. Predlog je organizovanje sastanaka NVO sektora sa predstavnicima ustanova kulture u cilju kreiranja zajedničkog plana. Od oko 200 nevladinih organizacija koje djeluju na teritoriji Opštine Bijelo Polje, njih 10 bavi se kulturom (Podatak dobijen od Centra za informacioni sistem). Saradnja Centra sa institucijama i javnim ustanovama postoji ali je takođe neophodan kontinuitet u zajedničkim aktivnostima.

⁴⁰ Pitanje Omladinskog centra je obuhvaćeno u okviru oblasti slobodno vrijeme

Neinformisanost o kulturnim dešavanjima mladih na selu je problem koji pogađa najveći dio mladih jer prema podacima Centra za informacijski sistem oko 60 % ljudi živi na selu ili u prigradskim naseljima u Opštini Bijelo Polje, a oko 40% u gradu. Neophodna je bolja i redovnija saradnja mjesnih centara i ustanova kulture.

Medijsko praćenje programa Centra za djelatnosti kulture je kontinuirano, a sami broj emisija/programa za mlade u oblasti kulture na lokalnim medijima treba povećati. Mladi smatraju da se nedovoljan broj programa koji se bave kulturom mladih u lokalnim medijima može riješiti, prije svega upoznavanjem predstavnika medija sa važnošću kulture i njenog razvoja a posebno sa važnošću kulture mladih. Preporuka je uspostavljanje programa u medijima, koji bi se bavio kulturom mladih, promovisanjem amaterskih bendova, dramskog stvaralaštva i sličnih aktivnosti.

Uvid u postojeće strategije

Uvid u postojeće strategije obuhvata uvid u usvojene lokalne strategije u Bijelom Polju, strategije za mlade u drugim opštinama, nacionalne strategije koje uključuju mlade u Crnoj Gori, prije svega Nacionalni plan akcije za mlade, kao i dokumenta iz oblasti kulture.

- **Nacionalni plan akcije za mlade Crna Gora**
- **Nacionalni izvještaj o kulturnoj politici u Crnoj Gori**
- **Lokalni plan akcije za djecu Bijelo Polje**
- **Lokalni plan akcije za osobe sa invaliditetom Bijelo Polje**
- **Lokalni plan akcije za mlade Berane**
- **Lokalni plan akcije za mlade Budva**
- **Lokalni plan akcije za mlade Kotor**

Nacionalni plan akcije za mlade Crna Gora (2007)

U okviru Nacionalnog plana akcije za mlade za oblast kulture predviđene su sljedeće aktivnosti: obrazovanje mladih u oblasti kulturnog i prirodnog nasljeđa i kulturnih identiteta kroz radionice, tribine, predavanja i slično, razvijanje edukativnih programa za jačanje ekološke svijesti mladih, kroz treninge i obuke stvoriti kadar koji će se baviti edukacijom mladih o kulturnom identitetu i nasleđu kao dio neformalnog obrazovanja; sprovođenje inicijative za povezivanje lokalnih samouprava, institucija kulture, države i privatnog sektora a s ciljem osmišljavanja ambijenta za unapređenje kulturne industrije, osnivanje mreže mladih koja će raditi na osmišljavanju partnerskih projekata iz oblasti kulturne industrije, formiranje specijalizovanog informativnog centra koji bi vršio širenje informacija vezanih za kulturu mladih i stimulisao izdavačko-štamarsku djelatnost iz oblasti nauke i kulture koje bi inicirali mladi, formiranje specijalizovane institucije kulture za realizaciju kulturno-umjetničkih programa za mlade i njihovo direktno uključivanje sa neophodnim uslovima (Alternativni centar, Studentski kulturni centar i sl).

Nacionalni izvještaj o kulturnoj politici u Crnoj Gori (2004)

Nacionalni izvještaj o kulturnoj politici ukazuje na neminovnost zamjene postojeće, većinom zastarjele i prevaziđene zakonske regulative i nužnost donošenja nove, usklađene sa međunarodnim standardima i pravilima Savjeta Evrope, Evropske Unije i Svjetske Trgovinske Organizacije. S obzirom da se veliki broj ukupnih zakona indirektno odnosi na kulturu, jasno je da se nacionalni program za kulturu, i kratkoročni i dugoročni, mora nadovezivati na strateške dokumente Vlade i da je njima uslovljen (npr. strategija privrednog razvoja, prostorni plan, nacionalni program visokog školstva, finansijska i fiskalna politika itd). *Izvor: Evropski program pregleda nacionalnih kulturnih politika MOZAIK PROJEKAT*

Lokalni plan akcije za djecu Bijelo Polje (2005)

Ovim planom je planirano otvaranje besplatnog multimedijalnog centra (biblioteka, računari sa pristupom internetu) pri Centru za djelatnosti kulture.

Lokalni plan akcije za osobe sa invaliditetom (2010)

Lokalni plan akcije za osobe sa invaliditetom predviđa omogućavanje pristupa za osobe sa invaliditetom svim ustanovama i njihovo aktivno i ravnopravno uključivanje u sve vidove društvenog života.

Lokalni plan akcije za mlade Berane (2008), Lokalni plan akcije za mlade Budva (2010), Lokalni plan akcije za mlade Kotor (2010)

Lokalni planovi akcija za mlade u Beranama, Budvi i Kotoru se takođe na specifičan način bave istovrsnim problemima, koji su od strane mladih prepoznati i za koje je utvrđen prioritet u rješavanju.

Zakonska regulativa

Ne postoji pravna regulativa kojom se reguliše kultura mladih. Za oblast kulture svakako je od najvećeg značaja Zakon o kulturi kao i drugi zakoni kao što su Zakon o bibliotekarstvu, Zakon o muzejskoj djelatnosti koji mogu pomoći i biti pravni okvir za definisanje određenih aktivnosti.

- **Zakon o kulturi Crne Gore**
- **Zakon o bibliotekarstvu**
- **Zakon o muzejskoj djelatnosti**

Zakon o kulturi Crne Gore (Sl. list CG, br. 49/08) se kroz član 2. bavi definisanjem kulture koja obuhvata, kulturno i umjetničko stvaralaštvo kojim se stvaraju, prezentuju, promovišu, štite i poštuju kulturna dobra, umjetnička djela i druge duhovne tvorevine, stručni i naučno-istraživački rad u kulturi, i usluge od neposrednog značaja za ostvarivanje kulturnog i umjetničkog stvaralaštva.

Zakon o bibliotekarstvu (2010) definiše biblioteke kao ustanove od javnog interesa koje pružaju bibliotečke usluge i u članu 3. Zakona o bibliotekama se kaže:

Bibliotečka djelatnost je od javnog interesa. Javni interes u bibliotečkoj djelatnosti ostvaruje se naročito:

- 1) doprinosom razvoju društva znanja;
- 2) potpunom bibliotečkih fondova odgovarajućom bibliotečkom građom u skladu sa potrebama korisnika;
- 3) razvojem bibliotečkog informacionog sistema;
- 4) zaštitom bibliotečke građe na svim nosiocima informacija;
- 5) slobodnim pristupom informacijama, građi, servisima, uslugama i drugim bibliotečkim resursima, u skladu sa pravom korisnika na slobodan izbor informacija i protok ideja.

Zakon o muzejskoj djelatnosti (2010) definiše muzeje kao ustanove od javnog interesa, tako u članu 3. Zakona o muzejskoj djelatnosti stoji muzejska djelatnost je od javnog interesa.

Javni interes u muzejskoj djelatnosti ostvaruje se:

- 1) istraživanjem, prikupljanjem i proučavanjem muzejskog materijala;
- 2) organizovanjem stalnih i povremenih izložbi;
- 2) obavještavanjem javnosti o radu muzeja;
- 3) objavljivanjem podataka o muzejskom materijalu i muzejskoj dokumentaciji.

**PETOGODIŠNJA STRATEGIJA
KULTURA**

STRATEŠKI CILJEVI	INDIKATORI	AKTIVNOSTI	VRIJEME SPROVOĐ ENJA	ODGOVORNOST ZA REALIZACIJU I UČEŠĆE U REALIZACIJI	MONITORING I IMPLEMENTACIJA
<p>Cilj 1: Stvaranje uslova kako bi se odgovorilo na potrebe mladih u kulturi</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Veći nivo učešća mladih u kreiranju kulturnih programa - Povećan broj mehanizama za učešće mladih u kreiranju kulturnih programa - Povećan nivo kvaliteta kulturnih programa - Povećan broj edukovanog kadra u kulturi - Povećan broj i raznovrsnost kulturnih programa - Povećan broj muzičkih, dramskih i drugih sekcija - Povećano učešće mladih u muzičkim, dramskim i drugim sekcijama - Zadovoljstvo mladih sekcijama - Obezbijeđeni uslovi za afirmaciju muzičkih, dramskih i drugih sastava - Viši nivo zadovoljstva mladih ponudom biblioteke i čitaonice 	<ul style="list-style-type: none"> - Sprovođenje i publikovanje istraživanja o potrebama mladih u kulturi - Organizovanje učešća predstavnika mladih na povremenim sjednicama Savjeta za kulturu Centra za djelatnosti kulture kada je na dnevnom redu definisanje programskih aktivnosti - Organizovanje učešća mladih kroz rad Opštinskog savjeta za kulturu - Organizovanje seminara i kurseva za zaposlene u institucijama kulture - Osmišljavanje i realizacija projekata koje mladi kreiraju i realizuju - Organizovanje koncerata, izložbi mladih talenata - Organizovanje izložbi, predstava, nastupa na državnim i međunarodnim takmičenjima - Organizovanje muzičkih, dramskih i drugih sekcija - Otvaranje čitaonice i modernizacija biblioteke - Nabavka opreme za čitaonicu i biblioteku - Izrada sajta biblioteke 	<p>2011 - 2016</p>	<p>Centar za djelatnosti kulture, Opština Bijelo Polje, Kancelarija za mlade i razvoj, Savjet mladih, Savjet za kulturu Centra za djelatnosti kulture, Opštinski savjet za kulturu, Ministarstvo kulture, škole, fakulteti, NVO, mjesne zajednice, mediji, donatori</p>	<p>Kancelarija za mlade i razvoj, Savjet mladih i Tim za praćenje implementacije</p>

<p>Cilj 2: Unapređenje informisanosti mladih o institucijama kulture i njihovoj ponudi</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Viši nivo informisanosti mladih o kulturnoj ponudi - Povećanje broja programa u medijima koji se bave kulturom i kulturnom ponudom 	<ul style="list-style-type: none"> - Kampanja o radu institucija kulture - TV i radio emisije o kulturi i kulturnoj ponudi za mlade - Izrada sajta Centra za djelatnosti kulture - Organizovanje Dana otvorenih vrata institucija kulture mladima - Organizovanje info-punktova na temu „Kulturna ponuda” u mjesnim centrima i centralnim gradskim mjestima 	<p>2011-2016</p>	<p>Centar za djelatnosti kulture, Opština Bijelo Polje, Kancelarija za mlade i razvoj, Savjet mladih, Ministarstvo kulture, škole, fakulteti, NVO, mjesni centri, mediji, donatori</p>	<p>Kancelarija za mlade i razvoj, Savjet mladih i Tim za praćenje implementacije</p>
---	---	--	------------------	--	--

<p>Cilj 3: Ostvarivanje višeg nivoa saradnje i razumijevanja institucija kulture, NVO sektora, mjesnih centara, drugih institucija</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Veći broj realizovanih projekata od strane NVO sektora iz oblasti kulture - Povećan broj zajedničkih projekata NVO i institucija kulture - Povećan broj zajedničkih projekata javnih ustanova i institucija sa Centrom za djelatnosti kulture - Zadovoljstvo saradnjom i realizovanim projektima - Redovna saradnja između mjesnih centara i institucija kulture - Kvalitetniji kulturni i društveni život ruralnih sredina - Viši nivo zadovoljstva mladih iz ruralnih sredina kulturnom ponudom 	<ul style="list-style-type: none"> - Formiranje Saveza NVO koje se bave kulturom - Potpisivanje memoranduma o saradnji Saveza NVO koje se bave kulturom sa Centrom za djelatnosti kulture - Organizovanje promotivnih aktivnosti Saveza NVO - Kreiranje i realizacija zajedničkih aktivnosti - Kreiranje i realizacija zajedničkih aktivnosti javnih ustanova i institucija sa Centrom za djelatnosti kulture - Organizovanje sastanaka između predstavnika Centra za djelatnosti kulture i predstavnika mjesnih centara - Potpisivanje protokola o saradnji - Organizovanje info-punktova u mjesnim centrima kako bi se distribuirale informacije vezane za kulturu mladih i dešavanja - Organizovanje mjesečnih predstava u mjesnim centrima i Centru za djelatnosti kulture 	<p>2011 - 2016</p>	<p>Centar za djelatnosti kulture, Opština Bijelo Polje, Kancelarija za mlade i razvoj, Savjet mladih, Ministarstvo kulture, javne ustanove, institucije, NVO, mjesni centri, mediji, donatori</p>	<p>Kancelarija za mlade i razvoj, Savjet mladih i Tim za praćenje implementacije</p>
---	---	---	--------------------	---	--

PLAN AKCIJE 2011
KULTURA – 9 500 €

Strateški cilj 1: Stvaranje uslova kako bi se odgovorilo na potrebe mladih u kulturi

Specifični cilj 1.1: Omogućavanje mladima da učestvuju u kreiranju kulturne politike

Aktivnosti	Indikatori	Odgovornost	Kada	Ko treba da bude uključen	Budžet
Istraživanje o potrebama mladih u kulturi	- Realizovano istraživanje - Broj mladih koji su učestvovali - Rezultati istraživanja	Opština Bijelo Polje, Kancelarija za mlade i razvoj, Centar za djelatnosti kulture	2011. godina	Savjet Centra za kulturu, Savjet mladih, Ministarstvo kulture, škole, fakulteti, mjesne zajednice, NVO, mediji, donatori	2500 €

Specifični cilj 1.2: Podrška radu i afirmaciji muzičkih, dramskih i drugih sastava mladih

Aktivnosti	Indikatori	Odgovornost	Kada	Ko treba da bude uključen	Budžet
Kampanja o potrebi unapređenja uslova za rad i afirmaciju mladih muzičkih, dramskih i drugih sastava	- Broj mladih uključenih u kampanju - Broj podijeljenih brošura - Broj medija koji su ispratili dešavanje	Opština Bijelo Polje, Centar za djelatnosti kulture	2011. godina	Kancelarija za mlade i razvoj, Savjet mladih, NVO koje se bave kulturom, mediji, donatori	2000 €

Specifični cilj 1.3: Stvaranje uslova za otvaranje gradske čitaonice i modernizaciju biblioteke

Aktivnosti	Indikatori	Odgovornost	Kada	Ko treba da bude uključen	Budžet
Kampanja za otvaranje gradske čitaonice i modernizaciju biblioteke	- Realizovana kampanja - Broj mladih koji su uključeni - Broj podijeljenih brošura - Broj medijskih priloga	Centar za djelatnosti kulture, Opština Bijelo Polje, Kancelarija za mlade i razvoj, Savjet mladih	2011. godina	Ministarstvo kulture, škole, fakulteti, NVO koje se bave kulturom, mediji, donatori	2000 €

Strateški cilj 2: Unapređenje informisanosti mladih o institucijama kulture i njihovoj ponudi

Specifični cilj 2.1: Stvaranje uslova za bolju informisanost mladih o institucijama kulture i njihovoj ponudi

Aktivnosti	Indikatori	Odgovornost	Kada	Ko treba da bude uključen	Budžet
Kampanja u elektronskim i štampanim medijima o radu institucija kulture	- Broj medija koji učestvuju u kampanji - Broj medijskih priloga	Centar za djelatnosti kulture, Opština Bijelo Polje, Kancelarija za mlade i razvoj, Savjet mladih	2011. godina	NVO, mediji, donatori	1000 €

Strateški cilj 3: Ostvarivanje višeg nivoa saradnje i razumijevanja institucija kulture, NVO sektora, mjesnih centara, drugih institucija

Specifični cilj 3.1: Stvaranje uslova za saradnju između NVO sektora koji se bavi kulturom i institucija kulture

Aktivnosti	Indikatori	Odgovornost	Kada	Ko treba da bude uključen	Budžet
Organizovanje sastanaka za formiranje saveza NVO koje se bave kulturom u Opštini Bijelo Polje	- Pokrenuta inicijativa - Broj uključenih NVO	NVO koje se bave kulturom	2011. godina	Centar za djelatnosti kulture, Opština Bijelo Polje, Kancelarija za	1000 €

				mlade i razvoj, mediji, donatori	
--	--	--	--	-------------------------------------	--

Specifični cilj 3.2: Povezivanje institucija kulture i mjesnih centara

Aktivnosti	Indikatori	Odgovornost	Kada	Ko treba da bude uključen	Budžet
Potpisivanje protokola o saradnji između mjesnih centara i Centra za djelatnosti kulture	- Potpisan protokol o saradnji - Povećanje broja kulturnih dešavanja u mjesnim centrima	Centar za djelatnosti kulture	2011. godina	Opština Bijelo Polje, Kancelarija za mlade i razvoj, mjesni centri, mediji, donatori	1000 €

INFORMISANOST I MOBILNOST

“U kompleksnim društvima i u integrisanoj Evropi koja nudi brojne izazove i mogućnosti, pristup informacijama i sposobnost njihovog analiziranja i korišćenja postaje sve važnija za mlade Evropljane. Informisanje mladih im može pomoći da ostvare svoje težnje i može promovirati njihovo učešće u društvu, kao aktivnih građana. Informacije treba da budu pružene na način koji proširuje izbore dostupne mladim ljudima, i promoviše njihovu autonomiju i osnaživanje.

Poštovanje demokratije, ljudskih prava i osnovnih sloboda podrazumijeva pravo svih mladih ljudi na pristup potpunim, objektivnim, razumljivim i pouzdanim informacijama, o svim pitanjima i potrebama koje oni izraze. Ovo pravo na informacije je prepoznato u Univerzalnoj deklaraciji ljudskih prava, u Konvenciji o pravima djeteta, u Evropskoj konvenciji za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, i u preporuci br. R (90) 7 Savjeta Evrope koja se tiče informisanja i savjetovanja mladih ljudi u Evropi. Ovo pravo je i osnova aktivnosti Evropske unije na polju informisanja mladih.”⁴¹

Da bi učestvovali u životu zajednice mladi moraju imati informacije o zajednici i mogućnostima koje se tiču njihovog obrazovanja, zapošljavanja, učešća u odlučivanju, zdravlja, slobodnog vremena, mobilnosti, kulturnih programa, porodice i svojih prava. U tom cilju potrebno je preduzeti određene mjere kako bi se zadovoljile informativne potrebe svih mladih. Povezana sa informisanjem mladih jeste i turistička, obrazovna, kulturna mobilnost mladih to jest pokretljivost. Mobilnost omogućava bolju informisanost i razmjenu iskustava različitih kultura, sredina.

U toku rada na izradi Lokalnog plana akcije za mlade identifikovani su, za oblast informisanost i mobilnost i na osnovu istraživanja koje je Centar za mlade – Proactive sproveo u Bijelom Polju u 2010. godini, sljedeći problemi i potrebe mladih:

Informisanost:

1. Mladi u srednjim školama nijesu dovoljno informisani o mogućnostima usavršavanja, školovanja i drugim pitanjima mladih
2. Nedovoljna informisanost studenata o studentskim pitanjima (nastava, stipendiranje, povlastice, krediti, dešavanja na fakultetima, neformalno obrazovanje)
3. Nedovoljno prostora u lokalnim medijima posvećeno potrebama, problemima i pitanjima mladih (TV i radio)
4. Mladi sa sela nemaju dovoljan pristup internetu
5. Potreba organizovanog pristupa informacijama informatičkim putem (nedostatak lokalne internet prezentacije za mlade)
6. Nedovoljna opremljenost biblioteke i čitaonice
7. Mladi nemaju dovoljno informacija o profesionalnoj orijentaciji
8. Mladi iz populacije Roma, Aškelja i Egipćana nijesu informisani o svojim pravima, mogućnostima i načinima učestvovanja u društvenim tokovima

⁴¹ Evropska povelja o informisanju mladih, 2004. godina

9. Mladi iz populacije OSI nijesu informisani na pravi način

Mobilnost:

1. Studenti nemaju mogućnosti za razmjenu sa studentima iz inostranstva
2. Lokalne turističke agencije se nedovoljno bave omladinskim turizmom (ne obezbjeđuju dovoljno popusta ili povlastica za mlade)
3. Neprilagođena infrastruktura, na lokalnom nivou, potrebama mladih sa funkcionalnim smetnjama
4. Ne postoji adekvatan prostor za okupljanje mladih sa dostupnim mobilijarom za realizaciju njihovih ideja i projekata

Prema Analizi istraživanja potreba i problema mladih i kapaciteta i svih struktura u zajednici koje je uradio Centar za mlade - Proactive iz Podgorice u 2007. godini i 2010. godini, mladi se uglavnom informišu putem interneta, a jedan broj njih kojima nije dostupan internet informiše se na različite načine kao što su televizija, radio, lokalne stanice, plakati i slično.

U Bijelom Polju postoje tri srednje škole, a jedino u Srednjoj stručnoj školi postoje školske novine u čijem osmišljavanju učestvuju i mladi, ali i one izlaze jednom godišnje. U drugim srednjim školama, Gimnaziji i Srednjoj elektro - ekonomskoj školi, školske novine ne postoje i time je određen broj srednjoškolaca uskraćen za veoma bitne informacije koje se tiču konkretno njih, a koje bi odgovarale na pitanja vezana za mogućnost usavršavanja i školovanja, kreditiranja, stipendiranja ili dobijanja nekih drugih povlastica u toku školovanja.

Postoji potreba osnivanja informativnih centara za mlade, koji pružanje informacija mladim ljudima smatraju sredstvom za postizanje cilja tačnije povećanje mogućnosti, učestvovanja, odgovornosti i autonomije mladih. Nevladine organizacije, u najvećem broju, nemaju svoje internet prezentacije i uopšte informisanje o aktivnostima svode na povremeno dijeljenje brošura ili letaka jednom broju mladih i građana.

U Bijelom Polju postoji i pet fakultetskih jedinica. Univerzitet Crne Gore je zastupljen sa Pravnim fakultetom, Menadžmentom i Poljoprivredom, a Univerzitet Mediteran sa Fakultetom za turizam i hotelijerstvo i Fakultetom za strane jezike. Jedini vid njihovog obavještavanja i informisanja predstavljaju oglasne table na fakultetima, na kojima se uglavnom nalaze samo informacije vezane za nastavu ili raspored i rezultate ispita. Jedan dio ove populacije ostaje uskraćen za organizovano informisanje o dešavanjima na fakultetu, mogućnostima stipendiranja i kreditiranja, raznim povlasticama, mogućnostima putovanja i slično. Kao primjer navode da „oglasne table na nekim fakultetima nijesu dobro organizovane, nema profesionalnosti u tom dijelu, jer kada je ispit saznaje se tek u toku dana ili dan prije”⁴².

U Bijelom Polju postoji jedna lokalna TV stanica – TV SUN i četiri lokalne radio stanice: Radio Bijelo Polje, Plus radio, Amigo i Fokus. Lokalni mediji se bave uglavnom dnevnim zbivanjima i informativnim emisijama i ne postoji emisija koja je posvećena i bavi se isključivo mladima i temama vezanim za

⁴² Rezultati konsultacija na izvještaje radnih grupa

njih. Trebalo bi da budu uključeni kroz osmišljavanje i realizaciju programa, davanje ideja i predlaganje rješenja za programe za mlade na radio i TV stanicama. U tome bi im značajno pomogla obuka za novinare ili novinarska škola.

Mladi ljudi, od 15 do 29 godina, koji žive na području grada i sela Opštine Bijelo Polje nijesu dovoljno informisani o svojim pravima i mogućnostima, kao i programima i uslugama koje postoje. Dio te populacije, koji živi u gradu, ima više mogućnosti da dođe do informacija, ali onima koji žive na selu ovo predstavlja veliki problem i njegovim rješavanjem bi se postiglo mnogo u dijelu njihovog informisanja, jer je po informacijama oko 60% stanovnika Bijelog Polja nastanjeno u ruralnom dijelu Opštine Bijelo Polje.

U sklopu lokalne samouprave Bijelo Polje funkcioniše Centar za informacioni sistem i u određenom stepenu radi na podizanju nivoa informisanosti stanovnika Bijelog Polja, a time i mladih ljudi. Glavno sredstvo kojim CIS⁴³ utiče na podizanje nivoa informisanosti građana je sajt opštine, na internet adresi www.bijelopolje.co.me, zatim objavljivanjem raznih obavještenja i saopštenja a doprinos informisanju daje i Radio Bijelo Polje.

Internet je jedan od najrasprostranjenijih oblika obavještanja i informisanja u današnje vrijeme. Međutim veliki broj mladih, koji žive na selu nemaju pristup internetu a jedan od razloga jeste nedostupnost terena za uvođenje internet signala, pa kompanije nemaju interes u uvođenu signala preko kablova ili bežičnog (u zavisnosti od kompanije). To bi se moglo riješiti pokretanjem inicijative i prikupljanjem potpisa zainteresovanih potencijalnih korisnika, čime bi se kompanijama priložio dokaz da je ta investicija za njih isplativa u nekom periodu i da postoje zainteresovani. Kada je u pitanju uvođenje internet signala u selima postojale su aktivnosti i formirana radna grupa koja je je radila na toj ideji i obišla sve lokacije kako bi uvidjela načine realizovanja.

Trenutno u Bijelom Polju ne postoji internet prezentacija koja bi se bavila temama i problemima mladih kao i obavještanjem o događajima i dešavanjima u gradu. Internet prezentacija bi bila jedan sveobuhvatni centar informacija koje bi koristile mladima. Kancelarija za mlade i razvoj, koja funkcioniše u okviru Centra za informacioni sistem Opštine Bijelo Polje, kreirala je internet prezentaciju koja će uskoro i početi sa radom. Planirane su informacije o aktivnostima Kancelarije, kao i sve vijesti i novosti vezane za dešavanja u gradu koja se tiču mladih, objave konkursa za školarine, kredite i razne popuste, informacije o studentskim i đačkim ekskurzijama, važnim dokumentima koji se tiču mladih. Navedeno je u planu za početnu verziju prezentacije koja će se u budućnosti razvijati u skladu sa potrebama mladih, kao i uz njihovo učešće.

U Bijelom Polju postoji gradska biblioteka koja je smještena u Centru za djelatnosti kulture. Dijelom je opremljena ali je nedovoljan fond stručne literature, a u okviru biblioteke ne postoji gradska čitaonica koja je u samom početku planirana kao njen sastavni dio. To bi bilo mjesto koje bi studentima i srednjoškolicima olakšalo učenje i pružilo kvalitetnije uslove za rad i koje bi koristili svi mladi, i građani uopšte.⁴⁴

⁴³ CIS – Centar za informacioni sistem

⁴⁴ Ovaj dio je obuhvaćen kroz oblast kultura

Ne postoji dovoljno dokumenata koji su dostupni mladima, a objavljuju se od strane relevantnih institucija čiji je interes da se mladi pravilno usmjeravaju i profesionalno izgrađuju, kao što su na primjer informatori o fakultetima i mogućnostima zapošljavanja, zatim o dodatnim obukama koje Zavod za zapošljavanje organizuje i to za lica sa evidencije nezapošljenih i slično. Populacija mladih koja je obuhvaćena ovim problemom predstavlja maturante (učenike 4 razreda srednjih škola), kao i one nezapošljene mlade ljude koji su završili srednju školu ili fakultet i nalaze se u procesu traženja posla.⁴⁵

Činjenica je da u Bijelom Polju populacija Roma, Aškelja i Egipćana uzima vrlo malo učešća u društvenim tokovima, a još manje mladi iz te populacije. Jedan od razloga je to što nijesu dovoljno informisani o svojim pravima i mogućnostima, kao i o načinima učešća u životu društva i donošenju odluka.

U Bijelom Polju je osnovan prvi Dnevni centar za boravak djece i mladih sa smetnjama u razvoju u Crnoj Gori „Tisa”. U cijeloj Crnoj Gori, pa tako i u Bijelom Polju postoji problem kod informisanja i obavještavanja mladih sa funkcionalnim smetnjama. Postoji djelimična dostupnost medijskog prostora što je opisano u radu „Informisanje lica oštećenog sluha i vida (Crna Gora – norma i praksa)”⁴⁶. Navedeno je da postoje određene emisije na radiju i televiziji, ali da nijesu sasvim prilagođene osobama oštećenog sluha i vida.

Studenti sa fakultetskih jedinica iz Bijelog Polja ne učestvuju u razmjenama sa studentima iz inostranstva, iako ta mogućnost postoji na matičnim fakultetima u Podgorici. Ovim problemom je obuhvaćen veći dio studentske populacije iz Bijelog Polja.

U Bijelom Polju postoje dvije privatne turističke agencije – „Rams” i „Daisy”, a Turistička organizacija Bijelog Polja koja je osnovana 2004. godine u procesu je uspostavljanja. Mobilnost mladih u smislu edukativnih ekskurzija i zajedničkih putovanja je vrlo mala. Sve se svodi na ekskurziju u četvrtom razredu srednje škole. Na fakultetima takav vid druženja i putovanja još nije zaživio, ali dijelom i zbog toga što su fakulteti u Bijelom Polju relativno mladi i još kultura studiranja i studentskog života i druženja nije u potpunosti zaživjela.

U Opštini Bijelo Polje živi oko 5000 osoba sa invaliditetom, prema podacima Svjetske zdravstvene organizacije (SZO). Od njih se procjenjuje da je 25% mladih.

“OSI u opštini Bijelo Polje zbog arhitektonskih barijera, neprilagođenih prostorija kao i predrasuda, nijesu u mogućnosti kako da prate, tako i da se bave sportskim i kulturnim sadržajima našeg grada.”⁴⁷ Ovaj problem je tretiran Lokalnim planom akcije u oblasti invalidnosti i predviđene su konkretne akcije za njegovo rješavanje u periodu od pet godina.

⁴⁵ Ovaj dio je obuhvaćen kroz oblast zapošljavanje

⁴⁶ Informisanje lica oštećenog sluha i vida(Crna Gora – norma i praksa), Željko Rutović, Ministarstvo kulture, sporta i medija Crne Gore

⁴⁷ Lokalni plan akcije u oblasti invalidnosti Bijelo Polje, 2010. godine

Uvid u postojeće strategije

U izradi analize situacije o stanju informisanosti i mobilnosti mladih u Bijelom Polju uzeto je prvenstveno stanje na terenu. Konsultovana su dokumenta na nacionalnom, lokalnom nivou i dokumenta iz drugih opština.

- **Nacionalni plan akcije za mlade Crna Gora**
- **Lokalni plan akcije za djecu Bijelo Polje**
- **Lokalni plan akcije u oblasti invalidnosti Bijelo Polje**
- **Lokalni plan akcije za mlade Berane**
- **Lokalni plan akcije za mlade Budva**
- **Lokalni plan akcije za mlade Kotor**

Nacionalni plan akcije za mlade Crna Gora (2007)

Nacionalni plan akcije za mlade bavi se potrebama i problemima mladih, u oblasti informisanosti i mobilnosti kroz ciljeve: unapređenje informisanosti mladih (podrška programima koji za cilj imaju informisanje, podizanje nivoa informisanja mladih kroz kreativne sadržaje, stvaranje strukturiranog sistema distribucije informacija koje se tiču mladih, prilagođavanje izvora informisanja mladim OSI, povećanje informisanosti mladih ljudi u specijalnim ustanovama i onima koji su na izdržavanju kazne) i unapređenje programa mobilnosti (podrška programima koji za cilj imaju kulturnu, obrazovnu i turističku mobilnost, povećati šanse za turistička putovanja mladih, intenzivirati programe međunarodnih razmjena mladih).

Lokalni plan akcije za djecu Bijelo Polje (2005)

Lokalni plan akcije za djecu Bijelo Polje bavi se između ostalog u oblasti obrazovanja dostupnošću vaspitanja i obrazovanja svim ciljnim grupama i u okviru toga poboljšanjem pristupa djece biblioteci i internetu, a kroz naznačenu aktivnost otvaranja besplatnog multimedijalnog centra (biblioteka, računari sa pristupom internetu).

Lokalni plan akcije u oblasti invalidnosti Bijelo Polje (2010)

Lokalni plan akcije u oblasti invalidnosti Bijelo Polje postavio je opšte ciljeve koji se tiču i informisanosti i mobilnosti OSI:

- * Osigurati pristup osobama sa invaliditetom njihovom životnom okruženju, sredstvima javnog prevoza, institucijama, uslugama, sistemima komunikacije i informacijama, planskim i osmišljenim uklanjanjem barijera i izgradnjom pristupačnih objekata i usluga
- * Senzibilisati društvo za probleme i prava OSI sistematskom i planskom edukacijom, informisanjem i uklanjanjem postojećih stereotipa i predrasuda

Lokalni plan akcije za mlade Berane (2008)

Lokalni plan akcije za mlade Berane iznosi veoma slične probleme i rješenja kao i Nacionalni plan akcije za mlade.

Lokalni plan akcije za mlade Budva (2010)

Lokalni plan akcije za mlade Budva pokazuje da mladi Budve imaju probleme slične problemima mladih u Bijelom Polju u smislu: nedostatka info centra, loše obrazovne mobilnosti. Rješenja su planirana kroz: unapređenje informisanosti mladih i unapređenje programa mobilnosti.

Lokalni plan akcije za mlade Kotor (2010)

Lokalni plan akcije za mlade Kotor zaključuje, između ostalog, da je dostupnost informacija neujednačena i da su mladi loše organizovani kroz omladinske inicijative i u oblasti informisanosti i mobilnosti bavi se: unaprijeđivanjem informisanosti mladih kroz objedinjavanje postojećih resursa, veći stepen uključenosti mladih u kreiranju informativnih sadržaja (radio emisija, časopisa, info centara...), informativna podrška programima koji za cilj imaju kulturnu, obrazovnu i turističku mobilnost mladih.

Zakonska regulativa

Zakonska regulativa, u oblasti informisanosti i mobilnosti, koja se bavi specifično mladima ne postoji a postoje inicijative za kreiranje i donošenje Zakona o mladima, pa je u okviru oblasti informisanosti i mobilnosti obuhvaćen:

- **Zakon o medijima**
- **Zakon o slobodnom pristupu informacijama**
- **Zakon o lokalnoj samoupravi**

Zakon o medijima (Službeni list RCG, br. 51/02) član 3. definiše da Republika obezbjeđuje dio finansijskih sredstava za ostvarivanje ustavom i zakonom zajemčenih prava građana na informisanje, bez diskriminacije, po osnovu programskih sadržaja koji su značajni za:

- razvoj nauke i obrazovanja;
- razvoj kulture;
- informisanje osoba oštećenog sluha i vida.

Radi ostvarivanja prava iz stava 1. ovog člana, Republika obezbjeđuje dio finansijskih sredstava za programske sadržaje na albanskom i jezicima drugih nacionalnih i etničkih grupa.

Zakon o slobodnom pristupu informacijama (Službeni list RCG, broj 68/05) bavi se u članu 1. osnovnim odredbama i time da je pristup informacijama u posjedu organa vlasti slobodan i ostvaruje se na način propisan ovim zakonom, pravo na pristup informacijama u posjedu organa vlasti ima svako domaće i strano pravno i fizičko lice, kao i da se pristup informacijama garantuje na nivou principa i standarda koji su sadržani u međunarodnim dokumentima o ljudskim pravima i slobodama.

Članovima 5, 6, 7. i 8. definiše pristup informacijama, obaveze i dužnosti organa vlasti prema pružanju informacija, kao i da se licima s invaliditetom pristup informacijama omogućava na način i u obliku koji odgovara njihovim potrebama, a da je organ vlasti dužan da omogući podnosiocu zahtjeva pristup informaciji ili njenom dijelu, osim u slučajevima predviđenim ovim zakonom.

Zakon o lokalnoj samoupravi (Službeni list CG, br. 88/2009 i 3/2010) članom 32. definiše i javni prevoz putnika u lokalnom saobraćaju, uređuje i obezbjeđuje uslove za informisanje lokalnog stanovništva.

**PETOGODIŠNJA STRATEGIJA
INFORMISANOST I MOBILNOST**

STRATEŠKI CILJEVI	INDIKATORI	AKTIVNOSTI	VRIJEME SPROVO ĐENJA	ODGOVORNO ST ZA REALIZACIJU I UČEŠĆE U REALIZACIJI	MONITORING I IMPLEMENTA CIJA
<p>Cilj 1: Unapređena informisanost mladih</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Povećan broj načina informisanja mladih - Povećan broj mladih koji učestvuju u kreiranju informativnih sadržaja - Veći nivo zadovoljstva mladih načinima informisanja - Povećanje broja časopisa za mlade - Povećanje podrške za inicijative mladih u oblasti informisanja - Povećanje kvaliteta medijskog sadržaja za mlade na lokalnim medijima - Povećanje broja obrazovnih programa za rad u medijima 	<ul style="list-style-type: none"> - Istraživanje o modelima informisanja mladih sa ciljem unapređenja načina informisanja - Organizovanje tribina, info-punktova i seminara za mlade a na različite teme - Izrada i distribucija info materijala na različite teme - Organizovanje info sastanaka za RAE populaciju - Kreiranje i objavljivanje školskih i studentskih listova - Organizovanje novinarskih škola za srednjoškolce i studente - Sprovođenje i publikovanje istraživanja među mladima o načinima vođenja, kreiranja, emitovanja emisija za mlade, kao i o njihovom sadržaju - Realizovanje TV i radio emisije jednom mjesečno na lokalnim medijima sa sadržajem za mlade - Istraživanje stavova mladih OSI i RAE o postojećim načinima informisanja sa ciljem unapređenja načina - Kreiranje i realizacija Plana informisanja mladih OSI i RAE - Pokretanje i ažuriranje internet prezentacije za mlade - Sprovođenje istraživanja o zainteresovanim korisnicima za uvođenje internet signala u pet sela na teritoriji opštine i realizacija uvođenja signala - Otvaranje i rad info-centara za mlade u gradu i ruralnim područjima - Kreiranje i realizacija programa približavanja mladih mladima u EU, članicama, politikama i procesu integracije Crne Gore u EU 	<p>2011 - 2016</p>	<p>Opština Bijelo Polje, Kancelarija za mlade i razvoj, Savjet mladih, Uprava za mlade i sport, srednje škole, fakulteti, Centar za informacijski sistem, mjesni centri, mediji, donatori, NVO</p>	<p>Kancelarija za mlade, Savjet mladih i Tim za praćenje implementacije</p>

<p>Cilj 2: Unapređena mobilnost mladih</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Povećan nivo mobilnosti mladih - Povećan broj razmjena - Viši nivo zadovoljstva mladih kvalitetom programa mobilnosti - Povećanje broja rampi napravljenih za korisnike kolica, na sportskim i objektima ustanova kulture - Viši nivo zadovoljstva mladih OSI mobilnošću - Povećanje broja saobraćajnih linija 	<ul style="list-style-type: none"> - Potpisivanje memoranduma o saradnji sa lokalnim turističkim organizacijama u cilju dobijanja popusta za mlade - Uvođenje većih popusta za mlade na putovanja u saradnji sa lokalnim turističkim organizacijama - Potpisivanje memoranduma o saradnji sa drugim opštinama u cilju veće mobilnosti mladih - Izrada Plana o međuopštinskim razmjenama - Organizovanje kampova za mlade - Organizovanje razmjena za mlade - Uvođenje povlastica za mlade u taksi prevozu - Istraživanje stavova mladih o broju i kvalitetu postojećih programa razmjena - Analiza mobilnosti mladih OSI, izrada plana njihove veće mobilnosti i realizacija planiranog 	<p>2011 - 2016</p>	<p>Opština Bijelo Polje, Kancelarija za mlade i razvoj, Savjet mladih, srednje škole, fakulteti, turističke agencije, taksi udruženja, Centar za informacioni sistem, mediji, donatori, NVO</p>	<p>Kancelarija za mlade, Savjet mladih i Tim za praćenje implementacije</p>
---	---	--	--------------------	---	---

PLAN AKCIJE 2011
INFORMISANOST I MOBILNOST - 9 000 €

Strateški cilj 1: Unapređenje informisanosti mladih

Specifični cilj 1.1: Podrška unapređenju načina informisanja mladih RAE populacije i OSI

Aktivnosti	Indikatori	Odgovornost	Kada	Ko treba da bude uključen	Budžet
Istraživanje stavova mladih OSI i RAE populacije o postojećim načinima informisanja sa ciljem unapređenja načina	- Realizovano istraživanje - Broj učesnika u istraživanju - Rezultati istraživanja	Opština Bijelo Polje, Kancelarija za mlade i razvoj, NVO	2011. godina	Savjet mladih, donatori, mediji	2000 €

Specifični cilj 1.2: Stvaranje uslova za kreiranje i poboljšanje informativnih sadržaja u srednjim školama i fakultetskim jedinicama

Aktivnosti	Indikatori	Odgovornost	Kada	Ko treba da bude uključen	Budžet
Izrada školskih listova	- Rezultati sastanaka - Formirana redakcija - Broj učenika koji direktno učestvuju u radu redakcije	Srednje škole	2011. godina	Opština Bijelo Polje, Kancelarija za mlade i razvoj, mediji, donatori	2000 €
Izrada studentskog lista na nivou svih fakultetskih jedinica	- Rezultati sastanaka - Formirana redakcija - Uključeni studenti sa 5 fakultetskih jedinica	Fakulteti	2011. godina	Opština Bijelo Polje, Kancelarija za mlade i razvoj, mediji, donatori	2000 €

Specifični cilj 1.3: Podrška povećanju broja medijskih programa za mlade i učešću mladih u kreiranju sadržaja

Aktivnosti	Indikatori	Odgovornost	Kada	Ko treba da bude uključen	Budžet
Sprovođenje ankete među mladima o načinima vođenja, kreiranja, emitovanja emisija za mlade, kao i o njihovom	- Realizovano istraživanje - Broj ispitanika - Rezultati ankete	Kancelarija za mlade i razvoj, Savjet mladih	2011. godina	Opština Bijelo Polje, srednje škole, fakulteti, NVO, mediji,	1500 €

sadržaju				donatori	
----------	--	--	--	----------	--

Strateški cilj 2: Unapređenje mobilnosti mladih

Specifični cilj 2.1: Stvaranje uslova za povećanje mobilnosti mladih

Aktivnosti	Indikatori	Odgovornost	Kada	Ko treba da bude uključen	Budžet
Organizovanje sastanaka sa lokalnim turističkim agencijama o povlaštenim putovanjima za mlade	- Broj sastanaka - Zadovoljstvo učesnika sastanaka postignutim - Broj medijskih priloga	Opština Bijelo Polje, Kancelarija za mlade i razvoj, Savjet mladih	2011. godina	Turističke agencije, srednje škole, fakulteti, mediji, donatori	500 €

Specifični cilj 2.2: Unapređenje saradnje sa drugim opštinama u Crnoj Gori u cilju bolje mobilnosti mladih

Aktivnosti	Indikatori	Odgovornost	Kada	Ko treba da bude uključen	Budžet
Organizovanje sastanka sa predstavnicima pet opština sa sjevera	- Realizovan sastanak - Zadovoljstvo postignutim - Broj medijskih priloga	Kancelarija za mlade i razvoj, Opština Bijelo Polje	2011. godina	Predstavnici opština, mediji, donatori	1000 €

SLOBODNO VRIJEME

Slobodno vrijeme se definiše kao mogućnost za upražnjavanje aktivnosti koje nijesu vezane za školske ili radne sadržaje. Organizacija slobodnog vremena je bitna za mnoge segmente života, od ispoljavanja samopouzdanja i talenta do suprotno odlaska u društveno neprihvatljivo ponašanje. Ima tri važne funkcije: odmor, zabavu i razonodu, razvoj ličnosti. Kroz slobodno vrijeme odvija se i dio socijalizacije mladih koji ih približava njima samima ali i društvu u kome žive.

Porodica u novije vrijeme gubi kapacitete i ne predstavlja podsticajnu sredinu za kvalitetno i konstruktivno osmišljavanje slobodnog vremena. Jedan od uslova normalnog razvoja i opstanka, igra i rekreacija doživljavaju razne uticaje – siromaštvo, slabljenje porodičnih kapaciteta, opadanje sistema moralnih i etičkih vrijednosti, slabljenja vaspitne funkcije škole.

Na osnovu istraživanja koja su poslužila u izradi Nacionalnog plana akcije za mlade u Crnoj Gori, mladi na sljedeći način koriste svoje slobodno vrijeme:

- 49% družeći se sa vršnjacima
- 51,8% slušajući muziku
- 38,4% baveći se sportom
- 28,4% pomažući roditeljima u kući
- 13% kroz noćni život

Istraživanje ukazuje da oko 31% mladih u Crnoj Gori ima jako puno slobodnog vremena i da je oko 70 % njih zadovoljno načinom na koji ga provodi.

Način provođenja slobodnog vremena je jedna od određujućih karakteristika stila života mladih.

U toku rada na izradi Lokalnog plana akcije za mlade identifikovani su, za oblast slobodno vrijeme i na osnovu istraživanja koje je Centar za mlade – Proactive sproveo u Bijelom Polju u 2010. godini, sljedeći problemi i potrebe mladih:

- Nepostojanje prostora predviđenog za mlade ljude i Omladinskog centra koji bi nudio različite sadržaje: čitaonica, biblioteka, bazen, kreativne radionice i slično
- Potreba postojanja sadržaja za kvalitetno provođenje slobodnog vremena mladih
- Nedovoljna povezanost lokalne uprave, škola i drugih institucija u strukturisanju slobodnog vremena mladih
- Nema participacije mladih u kreiranju programa i aktivnosti za mlade
- Nedostatak masovnog sporta

- Nejednake mogućnosti učešća u aktivnostima sportskog, muzičkog, kulturnog sadržaja i nedostupnost sadržaja mladim OSI i marginalizovanim grupama mladih
- Nedostatak volonterskog organizovanja mladih

Problem mladih u Bijelom Polju se ogleda kroz nestrukturirano provođenje slobodnog vremena. Neka saznanja (provođenje slobodnog vremena mladih od 14–18 godina koje se u okviru dijagnostičkog postupka za mlade, koji su u sukobu sa zakonom, sprovodi u Centru za socijalni rad) govore o tome da mladi u Bijelom Polju svoje slobodno vrijeme provode na način što je rekreativno bavljenje sportom najzastupljenije, pa onda rad na kompjuteru i druženje sa vršnjacima.

Kao osnovni problem mladi doživljavaju nedostatak prostora koji bi okupio i na različite načine predstavio sadržaje koji su interesantni mladima. Ti sadržaji koji nedostaju odnose se na sportske i kulturne, kreativne sadržaje, na volonterizam mladih, nedostatak gradske čitaonice, zatvorenog bazena koji bi poslužio za kvalitetno korišćenje slobodnog vremena kao i za razvijanje plivačkih sportova.

U Bijelom Polju lokalna uprava ima povremene aktivnosti sportskog i muzičkog sadržaja (ulični košarkaški turniri, festivali međunarodnog karaktera - džez festival, tamburaški festival i dr.).

Preko Sekretarijata za opšte upravne poslove i društvene djelatnosti postoji saradnja mladih i lokalne uprave, a sada i otvaranjem Kancelarije za mlade i razvoj (uspostavljena 2009. godine u saradnji Opštine Bijelo Polje, OSCE Misije u Crnoj Gori i Centra za mlade – Proactive). Mladi su uključeni i kroz novoformirani Savjet mladih. Predstavnici Kancelarije ističu da postoji ideja za osnivanje Omladinskog centra, koji bi objedinio mnoge od sadržaja za mlade, a postoji i idejno arhitektonsko rješenje Centra. Ideja o realizaciji bi mogla da se ostvari u partnerskom odnosu više subjekata.

Otvaranje Kancelarije za mlade i razvoj uticalo je i na povećanje broja nevladinih organizacija, jer su se oformile organizacije koje su započele projekte sa mladima. U Bijelom Polju, do sada, nijesu postojale nevladine organizacije koje su se bavile samo mladima, a i sve aktivnosti nevladinog sektora su privremenog karaktera i uslovljene finansijskom podrškom donatora, odnosno time je uslovljena dinamika, veličina ciljne grupe i vrijeme trajanja projekata.

Ono što nedostaje su sadržaji koje bi mladi sami osmislili i programi koji bi bili finansijski dostupni i profesionalno vođeni. Nezainteresovani su za sadržaje koji su im nametnuti i u čijem kreiranju ne učestvuju.

Mladima nedostaju i radionice sa kulturnim i umjetničkim sadržajem. Neke od škola se bave različitim interesovanjima mladih, pa na primjer u Srednjoj stručnoj školi postoji dramska sekcija, a u školi se promovišu i programi promocije zdravih stilova života. Jedan dio školske biblioteke pretvoren je u čitaonicu i služi za realizaciju raznih vanškolskih aktivnosti, kao prostor za probe dramske sekcije, organizaciju kvizova znanja, radionice sa različitim edukativnim sadržajem. Ono što je evidentno kada su u pitanju srednje škole, na teritoriji opštine, je da u svim školama postoji Savjet roditelja koji čine

predstavnicima roditelja svih odjeljenja škole ali i da savjeti ne funkcionišu na pravi način. Na sastancima Savjeta roditelja treba da se rješavaju pitanja od interesa za učenike i roditelje (organizovanje i odabir destinacija za školske ekskurzije, pitanja unapređenja nastave i praćenje napredovanja i postignuća učenika). U okviru škola takođe postoji i Zajednica učenika kao način organizovanja učenika, a odlučuju o načinu svog djelovanja i aktivnostima kada su u pitanju sportski, kulturni sadržaji, ekološki, kroz organizovanje raznih akcija. Takođe, postoji mogućnost da svojim predlozima učestvuju u rješavanju nekih od problema u školi.⁴⁸

Udruženje roditelja Crne Gore, mrežna organizacija za savjete roditelja u osnovnim i srednjim školama i predškolskim ustanovama u Crnoj Gori, je u okviru istraživanja u sklopu projekta „Nova gimnazija iz ugla roditelja“, a u okviru reforme obrazovanja predložilo koncept nove gimnazije:

- Obavezne izborne predmete
- Primjenu interaktivnih metoda i modernog pristupa nastavi
- Redovno praćenje postignuća
- Podsticanje samoevaluacije sopstvenog rada
- Raznovrsnu ponudu izbornih sadržaja

Još jedan od naznačenih problema, kod provođenja slobodnog vremena, je dostupnost takvih sadržaja mladima iz ruralnih područja. Problem mladih na selu je i nedostupnost sportskih terena i sadržaja. Mladi iz ovih područja su u nepovoljnom položaju jer ne postoji gradski prevoz, pa izdvajaju određena novčana sredstva za putovanja, ukoliko žele da budu dio sportskih, kulturnih, muzičkih i ostalih sadržaja.

Ono što mladi navode kao nedostatak je nemanje sadržaja u smislu biblioteke sa čitaonicom. Postojeća biblioteka, u okviru Centra za djelatnosti kulture, nije dovoljno opremljena. Zatim se navodi i nedostatak uređene gradske plaže i zatvorenog bazena koji bi zadovoljio i sportske i rekreativne potrebe jednog broja mladih ljudi iz Bijelog Polja.

Evidentno je nepostojanje kontinuirane institucionalne podrške za osmišljavanje ovakvih programa. 'Oživljavanje' vannastavnih aktivnosti moguće je kroz njihovo prilagođavanje interesovanjima učenika, anketiranjem učenika i njihovim detaljnim upoznavanjem sa sadržajem i načinom sprovođenja. Ne postoji potrebna saradnja između svih škola i Opštine Bijelo Polje u smislu podržavanja, finansiranja i osmišljavanja mogućih oblika saradnje koji bi unaprijedili slobodno vrijeme mladih.

Studenti su organizovani kroz Studentski parlament i Savjet studenata u okviru svojih fakulteta, a primjer dobre saradnje je saradnja studenata Ekonomskog fakulteta i Dnevnog centra „Tisa“ za djecu i mlade sa smetnjama u razvoju i to u smislu organizovanja druženja i volontiranja studenata. Studenti sa svih fakulteta u Bijelom Polju su učestvovali u realizaciji istraživanja, a u okviru projekta „Osmisli život bez droge“ koji je Centar za podršku djeci i porodici kreirao i trenutno implementira.

⁴⁸ Ovaj dio je obuhvaćen kroz oblasti obrazovanje i učešće u životu društva

Volonterizam nije razvijen i nije shvaćen kao rad na sebi i za sebe kroz rad u određenim institucijama gdje su mladi, obrazovani kadrovi spremni da svoje znanje i svoj rad ulože u neke promjene, a sa druge strane steknu dragocjeno iskustvo, prošire svoja znanja i samim tim rade na svom ličnom usavršavanju. Radno iskustvo je mladim ljudima preporuka za dobijanje posla i njegovo efikasnije obavljanje.

Mladi su većinom neinformisani, nezainteresovani i ne učestvuju dovoljno u kreiranju programa i sadržaja. I ono što se osmisli se teško realizuje zbog nedostatka sistema za finansiranje projekata. Nepovezanost institucija uzrokuje nesklad sadržaja sa uzrastom i potrebama mladih. Veći broj ovih aktivnosti je nedostupan mladima sa invaliditetom. Način i kvalitet provođenja slobodnog vremena mladih, posebno osjetljivih grupa, socio-kulturalne i ekonomske barijere još više dolaze do izražaja. Neki od njih nemaju ni jasno razgraničen pojam slobodnog vremena.

Centar za podršku djeci i porodici kroz projekte se bavi promovisanjem zdravih stilova života, kao i jedan broj nevladinih organizacija. Centar za socijalni rad ima socio terapijski klub za mlade koji su u sukobu sa zakonom.

U sklopu Centra za djelatnosti kulture postoji i dramsko amatersko pozorište i KUD⁴⁹ „Tekstilac“, koji okuplja veliki broj mladih ljudi i ispunjava, na kreativan način, njihovo slobodno vrijeme. U okviru ovih aktivnosti mladi iskazuju svoje talente i kreativnost, potrebu za druženjem i pripadnost, a slobodno vrijeme provode na kvalitetan način.

U sklopu Centra za sport i rekreaciju djeluje više sportskih klubova, koji se finansiraju iz opštinskog budžeta putem godišnjeg konkursa. Od privatnih klubova postoje dva teniska, košarkaški klub, više fudbalskih. Za većinu ovih klubova potrebno je izdvojiti određena novčana sredstva za upis djece i mladih, što uslovljava njihovo neuključivanje, a što u krajnjem ima za ishod elitizaciju sportova i nedostatak masovnog sporta. U Bijelom Polju postoji fudbalski klub E – Roma koji uključuje mlade Rome i aktivno funkcioniše od 2008. godine.

Uvid u postojeće strategije

- **Nacionalni plan akcije za mlade Crna Gora**
- **Nacionalni program prevencije neprihvatljivog ponašanja djece i mladih Crna Gora**
- **Lokalni plan akcije za djecu Bijelo Polje**
- **Lokalni plan akcije za osobe sa invaliditetom Bijelo Polje**
- **Lokalni plan akcije za mlade Berane**
- **Lokalni plan akcije za mlade Budva**
- **Lokalni plan akcije za mlade Kotor**

⁴⁹ KUD – Kulturno umjetničko društvo

Nacionalni plan akcije za mlade Crna Gora (2007)

U okviru Nacionalnog plana akcije za mlade Crne Gore predviđeni su za oblast slobodnog vremena, sledeći ciljevi: unapređenje aktivnosti u školama (u okviru časova i van časova), podrška otvaranju omladinskih klubova, podsticanje i razvoj programa koji se bave njegovanjem i razvijanjem kulture mladih, povećanje dostupnosti profesionalnih sportskih objekata i rekvizita mladima. U velikoj mjeri se i LPA za mlade Bijelo Polje mora baviti ovim problemima uz uvažavanje specifičnosti i potreba različitih kategorija mladih, kao i uslova u kojima se živi na sjeveru Crne Gore, uz postojeću gradsku infrastrukturu.

Nacionalni program prevencije neprihvatljivog ponašanja djece i mladih (2005)

Nacionalnim programom prevencije društveno neprihvatljivog ponašanja djece i mladih kao jedan od strateških ciljeva navodi se „staranje povoljnih uslova za potpunije i uspješnije vaspitanje, obrazovanje i zaštitu mladih, naročito među rizičnim kategorijama stanovništva“, zatim „mobilisanje raspoloživih potencijala radi informisanja stanovništva o rizičnim faktorima DNP⁵⁰ i promocije stilova života koji doprinose uspješnoj prevenciji NPM⁵¹“. Ovaj je program usmjeren, kao i LPA „...da bi se maksimalno redukovali svi nepovoljni uticaji na mlade, i s druge strane, iskoristile mogućnosti njihovog višestranog zdravog rasta i razvoja“, polazeći od stanovišta „da je samo kontinuiranom i koordiniranom društvenom aktivnošću moguće efikasno uticati na neprihvatljivo ponašanje mladih“.

Lokalni plan akcije za djecu Bijelo Polje (2005)

U okviru Lokalnog plana akcije za djecu Bijelo Polje u sektoru obrazovanja stoje specifični ciljevi: poboljšan pristup djece biblioteci i internetu, poboljšan kvalitet obrazovanja u osnovnim i srednjim školama, sprovođenje reforme u obrazovanju, što korespondira sa aktivnostima i ciljevima u rješavanju pojedinih problema iz LPA za mlade. U sektoru bezbjednosti djece LPA za djecu Bijelo Polje, naveden je cilj: omogućiti svojoj djeci bezbjedan život, efikasnu prevenciju i suzbijanje društveno – neprihvatljivih oblika ponašanja, kao i edukacija roditelja i djece o narkomaniji, alkoholizmu, prostituciji, trgovini ljudima, nasilju u porodici.

Lokalni plan akcije za osobe sa invaliditetom Bijelo Polje (2010)

Lokalni plan akcije za osobe sa invaliditetom Bijelo Polje – LPA OSI u okviru svojih ciljeva predviđa „obezbjeđivanje uslova za puno i aktivno učestvovanje OSI u svim obastima društvenog života na ravnopravnoj osnovi kroz razvoj i primjenu politike pružanja jednakih mogućnosti, kao i „osiguranje pristupa osobama sa invaliditetom njihovom okruženju, sredstvima javnog prevoza, institucijama, uslugama, sistemom komunikacije i informacijama, planskim i osmišljenim uklanjanjem barijera i izgradnjom pristupačnih objekata i usluga“. LPA za mlade bavi se takođe dostupnošću sadržaja za mlade OSI, aktivnostima koje pokrivaju organizaciju slobodnog vremena.

Lokalni planovi akcije za mlade za opštine Kotor (2010), Budva (2010) i Berane (2008) se takođe na specifičan način bave istovrsnim problemima, koji su od strane mladih prepoznati i za koje je utvrđen prioritet u rješavanju.

⁵⁰ DNP - Društveno neprihvatljivo ponašanje

⁵¹ NPM – Neprihvatljivo ponašanje mladih

Zakonska regulativa

- **Zakon o osnovnom obrazovanju i vaspitanju**
- **Zakon o visokom obrazovanju**
- **Zakon o sportu**
- **Zakon o volonterskom radu**

Ne postoji tačno određena zakonska regulativa koja se odnosi samo na ovu oblast, već je regulisana nizom zakona i zakonskih rješenja.

Zakon o osnovnom obrazovanju i vaspitanju (Sl. list RCG br. 64/02) član 19. propisuje da „Škola razvija razne oblike slobodnih aktivnosti - vannastavne aktivnosti (sportske, kulturne, umjetničke i druge)“ i da se „program slobodnih aktivnosti utvrđuje godišnjim programom rada škole“.

Zakon o visokom obrazovanju (Sl. list RCG br. 60/03) član 25. Zakona o visokom obrazovanju kao jednu od bitnih odrednica za izdavanje licenci obrazovnim institucijama navodi postojanje „prostorija za vannastavne aktivnosti studenata“.

Zakon o sportu (Sl. list RCG 13/94) definiše sport kao “djelatnost kojoj se djeci, omladini i građanima omogućava očuvanje, unapređenje i razvoj psihičkih sposobnosti i sportskih znanja, zadovoljenje potreba za kretanjem i igrom, sportsko izražavanje i stvaralaštvo i postizanje sportskih rezultata na svim nivoima takmičenja“(Član 1.). Ovaj zakon reguliše djelatnosti kao što su sportska rekreacija, organizovane vannastavne učeničke i studentske sportske aktivnosti i organizovanje sportskih aktivnosti osoba sa invaliditetom.

Zakon o volonterskom radu (2010) u članu 2. definiše „volonterski rad je dobrovoljno i besplatno ulaganje vremena, znanja i vještina kojima se obavljaju usluge ili aktivnosti u korist drugog lica ili za opštu dobrobit društva“, a u članu 4. definisano je: „Volonter je lice koje dobrovoljno i besplatno obavlja volonterske usluge. Volonter može biti domaće i strano fizičko lice koje je radno sposobno lice ili je lice sa invaliditetom koje je osposobljeno za obavljanje određenog volonterskog rada.“

**PETOGODIŠNJA STRATEGIJA
SLOBODNO VRIJEME**

STRATEŠKI CILJEVI	INDIKATORI	AKTIVNOSTI	VRIJEME SPROVOĐENJA	ODGOVORNOST ZA REALIZACIJU I UČEŠĆE U REALIZACIJI	MONITORING I IMPLEMENTACIJA
Cilj 1: Osnivanje Omladinskog Centra	<ul style="list-style-type: none"> - Izgrađen Omladinski centar - Veći nivo zadovoljstva mladih sadržajima - Broj mladih korisnika Omladinskog centra - Broj ponuđenih aktivnosti i programa za mlade 	<ul style="list-style-type: none"> - Izgradnja Omladinskog centra - Organizovanje različitih vrsta sadržaja za mlade u okviru Omladinskog centra 	2011 - 2016	Opština Bijelo Polje, Kancelarija za mlade i razvoj, Savjet mladih, NVO, javne ustanove, institucije, mediji, donatori	Kancelarija za mlade i razvoj, Savjet mladih i Tim za praćenje implementacije

<p>Cilj 2: Stvaranje uslova za kvalitetno provođenje slobodnog vremena mladih</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Povećan broj sadržaja - Veći nivo zadovoljstva mladih sadržajima - Otvoren Omladinski klub - Povećan broj mladih uključenih u aktivnost Omladinskog kluba - Veći broj kreiranih programa za mlade - Veći broj mladih uključenih u kreirane programe 	<ul style="list-style-type: none"> - Otvaranje Omladinskog kluba - Edukovanje stručnog kadra za rad sa mladima u Omladinskom klubu - Edukovanje mladih korisnika sadržaja Omladinskog kluba - Organizovanje i emitovanje RTV i radio emisija o radu Omladinskog kluba - Edukovanje stručnog kadra za rad sa mladima u omladinskim kampovima - Organizovanje omladinskih kampova za mlade dva puta godišnje u trajanju od sedam dana - Izrada i štampanje promotivnog materijala o sadržajima omladinskih kampova 	<p>2011 - 2016</p>	<p>Opština Bijelo Polje, Kancelarija za mlade i razvoj, Savjet mladih, NVO, Centar za podršku djeci i porodici, javne ustanove, institucije, škole, fakulteti, mediji, donatori</p>	<p>Kancelarija za mlade i razvoj, Savjet mladih i Tim za praćenje implementacije</p>
<p>Cilj 3: Stvaranje uslova za povezivanje lokalne uprave, škola, fakulteta i drugih institucija u strukturisanju slobodnog vremena mladih</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Povećan broj sektora uključenih u stvaranje uslova za kvalitetno provođenje slobodnog vremena mladih - Veći nivo zadovoljstva mladih provođenjem slobodnog vremena - Povećan broj programa za mlade - Povećan broj vannastavnih programa i aktivnosti - Veći nivo zadovoljstva mladih sadržajima 	<ul style="list-style-type: none"> - Sprovođenje istraživanja o vanškolskim sadržajima i provođenju slobodnog vremena mladih - Organizovanje kulturnih i sportskih takmičenja mladih - Organizovanje redovnih sastanaka institucija, Opštine Bijelo Polje, NVO i mladih o načinima saradnje 	<p>2011 - 2016</p>	<p>Opština Bijelo Polje, Kancelarija za mlade i razvoj, Savjet mladih, NVO, Centar za podršku djeci i porodici, Centar za sport i rekreaciju, srednje škole i fakulteti, mediji, donatori</p>	<p>Kancelarija za mlade i razvoj, Savjet mladih i Tim za praćenje implementacije</p>

<p>Cilj 4: Stvaranje uslova za participaciju mladih u kreiranju programa i aktivnosti za mlade</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Povećan broj mladih uključenih u kreiranje programa i aktivnosti za mlade - Povećan broj programa za mlade - Veći nivo zadovoljstva mladih kreiranim programima 	<ul style="list-style-type: none"> - Organizovanje istraživanja među mladima o vrstama željenih programa i aktivnosti - Publikovanje i distribucija sprovedenog istraživanja - Organizovanje sadržaja prema rezultatima istraživanja - Uključivanje mladih u rad sportskih savjeta 	<p>2011 - 2016</p>	<p>Opština Bijelo Polje, Kancelarija za mlade i razvoj, Savjet mladih, Centar za podršku djeci i porodici, institucije, javne ustanove, NVO, mediji, donatori</p>	<p>Kancelarija za mlade i razvoj, Savjet mladih i Tim za praćenje implementacije</p>
<p>Cilj 5: Unapređenje masovnog sporta u Bijelom Polju</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Povećan broj sportskih objekata u gradskom i prigradskom području - Veći nivo zadovoljstva mladih sportskom infrastrukturom u gradskom i prigradskom području - Veći broj mladih uključenih u sportske aktivnosti - Veći broj mladih iz prigradskog područja koji su korisnici sportskih terena 	<ul style="list-style-type: none"> - Analiziranje stanja postojeće infrastrukture u prigradskim i ruralnim područjima - Kreiranje programa sportske rekreacije - Promocija aktivnosti i promocija kreiranih programa - Inicijativa upućena Opštini Bijelo Polje – „Svako naselje svoj mini teren“ i realizacija inicijative - Formiranje i funkcionisanje „Lige mladih“ 	<p>2011 - 2016</p>	<p>Opština Bijelo Polje, Kancelarija za mlade i razvoj, Savjet mladih, NVO, Centar za sport i rekreaciju, institucije, javne ustanove, sportski klubovi, mjesne zajednice, mediji, donatori</p>	<p>Kancelarija za mlade i razvoj, Savjet mladih i Tim za praćenje implementacije</p>

<p>Cilj 6: Obezbeđivanje dostupnosti sadržaja mladima OSI i marginalizovanim grupama mladih u Bijelom Polju</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Povećan broj sadržaja za mlade OSI i marginalizovane grupe mladih - Viši nivo zadovoljstva mladih OSI ponuđenim sadržajem - Veći broj mladih OSI i marginalizovanih grupa mladih u kreiranim sadržajima - Veći broj i raznovrsnost sadržaja kreiranih programa za mlade OSI 	<ul style="list-style-type: none"> - Analiziranje dostupnosti sportskih terena mladim OSI - Kreiranje programa sportske rekreacije za mlade OSI i RAE - Donošenje uredbe o dostupnosti sportskih terena i institucija mladim OSI - Organizovanje Olimpijade OSI u Bijelom Polju na gradskom stadionu - Kampanja uključivanja marginalizovanih grupa u sportske i druge programe i organizovanje sportskih i kulturnih aktivnosti marginalizovanih grupa 	<p>2011 - 2016</p>	<p>Opština Bijelo Polje, Kancelarija za mlade i razvoj, Savjet mladih, Dnevni centar „Tisa“, Centar za podršku djeci i porodici, Centar za sport i rekreaciju, NVO, institucije, javne ustanove, mediji, donatori</p>	<p>Kancelarija za mlade i razvoj, Savjet mladih i Tim za praćenje implementacije</p>
<p>Cilj 7: Razvoj kulture volontiranja</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Povećanje broja realizovanih programa volontiranja - Viši nivo zadovoljstva mladih programima volontiranja - Povećanje broja i vrsta programa volontiranja - Povećanje broja mladih uključenih u programe volontiranja 	<ul style="list-style-type: none"> - Organizovanje Sajma volonterizma - Informisanje mladih o značaju volonterizma putem info-punktova, tribina, prezentacija - Organizovanje volonterske akcije „Uređenje gradske plaže“ - Medijska promocija volonterizma 	<p>2011 - 2016</p>	<p>Opština Bijelo Polje, Kancelarija za mlade i razvoj, Savjet mladih, NVO, javne ustanove i institucije, mediji, donatori</p>	<p>Kancelarija za mlade i razvoj, Savjet mladih i Tim za praćenje implementacije</p>

PLAN AKCIJE 2011
SLOBODNO VRIJEME – 10 500 €

Strateški cilj 1: Osnivanje Omladinskog centra

Specifični cilj 1.1: Omogućena dostupnost sadržaja za mlade na jednom mjestu

Aktivnosti	Indikatori	Odgovornost	Kada	Ko treba da bude uključen	Budžet
Inicijativa za izgradnju Omladinskog centra u Bijelom Polju	- Broj održanih sastanaka - Kreirana inicijativa - Upućena inicijativa za izgradnju Omladinskog centra Skupštini opštine Bijelo Polje	Opština Bijelo Polje, Kancelarija za mlade i razvoj	2011. godina	Savjet mladih, NVO, mediji, donatori	1000 €
Upućivanje poziva potencijalnim partnerima za izgradnju Omladinskog centra	- Formiran Tim za upućivanje inicijative - Broj sastanaka - Kreirana lista potencijalnih partnera - Upućeni pozivi potencijalnim partnerima i donatorima za učestvovanje u izgradnji Omladinskog centra	Opština Bijelo Polje, Kancelarija za mlade i razvoj	2011. godina	Donatori, NVO, mediji	1000 €

Strateški cilj 2: Stvaranje uslova za kvalitetno provođenje slobodnog vremena mladih

Specifični cilj 2.1: Razvijanje programa u cilju što kvalitetnijeg provođenja slobodnog vremena mladih u Bijelom Polju

Aktivnosti	Indikatori	Odgovornost	Kada	Ko treba da bude uključen	Budžet
Sastanci povodom kreiranja programa omladinskih kampova	- Broj učesnika sastanaka - Rezultati sastanaka	Opština Bijelo Polje, Kancelarija za mlade i razvoj	2011. godina	Javne ustanove, institucije, srednje škole i fakulteti, NVO, mediji, donatori	1000 €

Strateški cilj 3: Stvaranje uslova za povezivanje lokalne uprave, škola i drugih institucija u strukturisanju slobodnog vremena mladih

Specifični cilj 3.1: Podsticanje kreiranja programa slobodnih aktivnosti u skladu sa potrebama mladih iz srednjih škola i fakulteta, mjesnih zajednica

Aktivnosti	Indikatori	Odgovornost	Kada	Ko treba da bude uključen	Budžet
Organizovanje i sprovođenje ankete, među učenicima/studentima svih srednjih škola i fakulteta u Bijelom Polju i mladih iz mjesnih centara, o načinu organizovanja vanškolskih aktivnosti i njihovom sadržaju	- Sprovedena anketa - Broj učenika i studenata koji su učestvovali i mladih iz mjesnih centara - Urađena i dostavljena analiza sprovedenog istraživanja	Opština Bijelo Polje, Kancelarija za mlade i razvoj, Centar za podršku djeci i porodici	2011. godina	Srednje škole, fakulteti, NVO, institucije, javne ustanove, mjesne zajednice, mediji, donatori	2000 €

Strateški cilj 4: Stvaranje uslova za participaciju mladih u kreiranju programa i aktivnosti za mlade

Specifični cilj 4.1: Obezbjedenje uslova za participaciju mladih u kreiranju programa i aktivnostima u Bijelom Polju

Aktivnosti	Indikatori	Odgovornost	Kada	Ko treba da bude uključen	Budžet
Organizovanje istraživanja među mladima o vrstama željenih programa i aktivnosti	- Sprovedeno istraživanje - Broj mladih koji su učestvovali - Rezultati istraživanja	Opština Bijelo Polje, Kancelarija za mlade i razvoj, Savjet mladih	2011. godina	Škole, fakulteti, mjesni centri, NVO, mediji, donatori	1500 €

Strateški cilj 5: Unapređenje masovnog sporta u Bijelom Polju

Specifični cilj 5.1: Stvaranje uslova za razvijanje masovnog sporta

Aktivnosti	Indikatori	Odgovornost	Kada	Ko treba da bude uključen	Budžet
Analiziranje stanja postojeće sportske infrastrukture u prigradskim i ruralnim područjima	- Postavljena strategija istraživanja - Urađena analiza rezultata istraživanja postojeće infrastrukture u prigradskim i ruralnim područjima	Opština Bijelo Polje, Kancelarija za mlade i razvoj	2011. godina	Centar za sport i rekreaciju, NVO, mediji, donatori	1000 €

Strateški cilj 6: Obezbeđivanje dostupnosti sadržaja mladima OSI i marginalizovanim grupama mladih u Bijelom Polju

Specifični cilj 6.1: Stvaranje ambijenta jednakih mogućnosti i dostupnosti sadržaja mladim OSI i marginalizovanim grupama mladih

Aktivnosti	Indikatori	Odgovornost	Kada	Ko treba da bude uključen	Budžet
Kreiranje programa sportske rekreacije za mlade OSI i RAE	- Kreiran program sportske rekreacije za mlade OSI i RAE	Opština Bijelo Polje, Kancelarija za mlade i razvoj	2011. godina	Dnevni Centar "Tisa", Centar za podršku djeci i porodici, Centar za sport i rekreaciju, NVO, mediji, donatori	1000 €

Strateški cilj 7: Razvoj kulture volontiranja

Specifični cilj 7.1: Podrška informisanju mladih iz Bijelog Polja o programima volontiranja

Aktivnosti	Indikatori	Odgovornost	Kada	Ko treba da bude uključen	Budžet
Organizovanje Sajma volonterizma	- Organizovan Sajam volonterizma - Broj mladih koji su posjetili Sajam - Broj ponuđenih volonterskih programa - Broj medija koji su ispratili dešavanje	Opština Bijelo Polje, Kancelarija za mlade i razvoj, Savjet mladih	2011. godina	NVO, institucije, javne ustanove, mediji, srednje škole, fakulteti, donatori	2000 €

PORODICA

Porodica je osnovna ćelija društva u kojoj se, pored biološke funkcije, postavljaju osnove emocionalnog, socijalnog i moralnog razvoja. Funkcije porodice mogu se odrediti na četiri nivoa: bilološkom, ekonomskom, edukativnom i psiho - socijalnom. Iz pomenutih nivoa funkcije porodice proističu i kriterijumi za procjenu njene funkcionalnosti, odnosno disfunkcionalnosti.

Porodica je prva društvena grupa sa kojom se dijete susreće i kojoj mlada osoba pripada i u kojoj se razvija, bilo da je u pitanju individualni ili porodični životni ciklus.

Vrijeme tranzicije, ratova u okruženju, ekonomska kriza uticali su na porodicu današnjeg vremena. Porodica je opterećena velikim brojem problema, pa je porodična interakcija ugrožena jer se roditelji, najviše opterećeni stvaranjem materijalnih dobara nedovoljno bave svojom djecom i emocionalnim ulaganjem.

Porodica u Bijelom Polju nalazi se negdje između patrijarhalne i savremene, naročito je u ruralnim područjima veliki broj višegeneracijskih porodica, a u novije vrijeme u gradskom području sve je više nuklearnih, savremenih porodica koje čine mladi ljudi i njihove odnose karakterišu ravnopravni odnosi supružnika i naglašena i nepodijeljena briga o djeci.

U toku rada na izradi Lokalnog plana akcije za mlade identifikovani su, za oblast porodica i na osnovu istraživanja koje je Centar za mlade – Proactive sproveo u Bijelom Polju u 2010. godini, sljedeći problemi i potrebe mladih:

- Potreba bračnog i porodičnog savjetovišta za mlade
- Disfunkcionalnost porodice, razvodi brakova, maloljetničke trudnoće i prekidi trudnoće
- Stambena i ekonomska zavisnost od roditelja
- Nedovoljno stimulisanje nataliteta
- Neprepoznavanje pojedinih oblika nasilja u funkcionisanju porodice
- Predrasude i stereotipi prema institucionalnom rješavanju porodičnih problema
- Problem komunikacije između djece i roditelja

Ukupan broj stanovnika u Bijelom Polju je, prema Monstatu⁵², 50.284 od tog broja je 25.057 žena, a mladih od 15 do 29 godina 12.545 što je negdje oko 25% od ukupnog stanovništva. Ukupno nezaposlenih mladih do 29 godina života u Bijelom Polju je 1.367. U Crnoj Gori potrošačka korpa za mjesec mart iznosi 758.43 € ili 1.6 prosječnih plata.

⁵² MONSTAT – Zavod za statistiku Crne Gore, SC CG – 2009, Podgorica

Svi ovi podaci govore o ekonomskom standardu stanovništva u Bijelom Polju pa samim tim i standardu mladih. U Bijelom Polju je 1391 porodica korisnik materijalnog obezbjeđenja porodice do nivoa socijalne sigurnosti, a dječiji dodatak koristi 1887 djece. Mladi siromaštvo prepoznaju kao jedan od oblika diskriminacije. To znači da nemaju mogućnosti, na primjer: kvalitetnijeg školovanja, zapošljenja, rješavanja stambenog pitanja. Kasnije stupaju u brak ili ostaju sa svojom porodicom u svojoj primarnoj porodici miješajući uloge djece i roditelja u višegeneracijskoj podjeli uloga. Sve to utiče na kvalitet porodičnih odnosa.

Česta je pojava da mladi u Bijelom Polju funkcionišu po sistemu transgeneracijskog modela prenošenja obrazaca ponašanja i rješavanja problema (stambenih, ekonomskih, vaspitnih, obrazovnih). Ne postoji redovni program savjetovanja za mlade i za roditelje.

U Bijelom Polju se u 2008. godini sklopilo 313 brakova. Broj razvedenih brakova za istu godinu je 21. U CSR u prošloj godini podneseno je 29 zahtjeva za saniranje porodičnih i bračnih problema. Postoje stručne službe za brak i porodicu ali je potrebno povećati broj lica koja vrše stručne poslove i posao promovisati, jer građani nijesu dovoljno informisani o postojanju tih službi. Tim za brak i porodicu čine socijalni radnik, psiholog, specijalni pedagog i pravnik. Predlog je uspostavljanje Savjetovališta za brak i porodicu koje bi radilo na rješavanju problema ranog sklapanja brakova, planiranja porodice, prevencije maloljetničkih trudnoća, funkcionalnosti porodice. CSR se bavi, kroz rad timova, djecom i omladinom sa poremećajima u ponašanju, starateljstvom, materijalnim obezbjeđenjem porodice (MOP), a bavi se i praćenjem i proučavanjem pojava u socijalnoj i dječijoj zaštiti i licima sa smetnjama u razvoju.

Gubitak autoriteta roditelja i poremećen sistem vrijednosti, nedostatak komunikacije između članova porodice doprinose pojavi maloljetničke delinkvencije pa je u 2009. godini, za Opštinu Bijelo Polje, registrovano 85 maloljetnih počinioca krivičnih djela i prekršaja. Registrovan je sve veći broj krivičnih djela sa elementima nasilja. U CSR je registrovano 260 žrtava porodičnog nasilja, uglavnom žena i djece. CSR je, u decembru 2010. godine, započeo proces formiranja Operativnog multidisciplinarnog tima za zaštitu od nasilja u porodici a u skladu sa članom 17. Zakona o zaštiti od nasilja u porodici (Skupština Crne Gore, 27. jula 2010. godine, donijela je Zakon o zaštiti od nasilja u porodici).

Odlazak psihologu ili po pomoć kod stručnog lica, mladih koji su u problemu, je od strane velikog broja mladih označeno kao nepoželjno iz razloga „etiketiranja“ („...malo mjesto, neko će ih vidjeti, prepoznati, reći da nijesu u redu.“). Uglavnom se javljaju stučnoj službi kada je problem toliko eskalirao da je teško naći adekvatno rješenje problema.

Mladih sa posebnim potrebama u Crnoj Gori, u skladu sa podacima Svjetske zdravstvene organizacije, ima oko 10% stanovništva, što znači da ih u Bijelom Polju ima oko 5.000. Oni se takođe drugačije tretiraju od strane porodice i to u skladu sa polom. Muška djeca su privilegovana u smislu školovanja i sklapanja braka.

U Bijelom Polju ima 195 korisnika lične invalidnine i 863 korisnika pomoći i njege od strane drugog lica.

Nema sistemskog, kontinuiranog bavljenja mladima i njihovim problemima. Centar za socijalni rad se u najvećoj mjeri bavi pojavnim oblicima, a ne prevencijom problematike porodice i mladih ljudi. U Centru postoji Operativni multidisciplinarni tim za zaštitu djece od zlostavljanja i zanemarivanja, koji je na samom početku rada funkcionisao uz podršku UNICEF-a⁵³. Takođe se sa djecom, koja su u sukobu sa zakonom i ispoljavaju određene vidove neprihvatljivog ponašanja, radi u socio-terapijskom klubu grupni rad i savjetovanje i sa djecom i sa roditeljima. JU Centar za podršku djeci i porodici realizovao je projekat „Škola za roditelje“, u cilju unapređenja roditeljskih vještina. Projekat je realizovan u dva modula, kroz 26 radionica, i obuhvaćeno je ukupno 40 polaznika. Projekat je počeo sa realizacijom u januaru 2009. godine, a završen u februaru 2010. godine.

Otvoren je u 2010. godini i Krizni centar za mlade u okviru Centra za socijalni rad koji obuhvata rad sa maloljetnim prestupnicima, a promovise pomoć mladima u riziku, izvjesniji bolji život, porodicu bez nasilja, grupni rad sa roditeljima, edukacije stručnjaka za rad sa maloljetnicima, psihološko savjetovalište.

Jedan broj nevladinih organizacija povremeno se bavi ovom problematikom, kroz kandidovane projekte koji su vremenski i materijalno ograničeni. U Bijelom Polju registrovano je oko 200 NVO ali ne postoje precizni podaci o tome kojim se djelatnostima bave i kojim ciljnim grupama. Na lokalnom nivou NVO koje se bave porodicom u raznim segmentima su: Osmijeh, Žene za bolje sutra, Udruženje za borbu protiv multipleskleroze, Udruženje paraplegičara, Udruženje lica sa invaliditetom, Udruženje za razvoj civilnog društva.

JU Dnevni Centar „Tisa“ za djecu i mlade sa smetnjama u razvoju organizuje dnevni boravak za tridesetoro djece i mladih, što značajno utiče na jačanje kapaciteta porodice i to u ekonomskom smislu jer je majka u mogućnosti da radi i privređuje, a sa druge strane doprinosi razvoju potencijala djece i mladih korisnika.

Podaci iz Statističkog godišnjaka Instituta za javno zdravlje za 2008. godinu govore da je u Bijelom Polju broj živorođenih 722, umrlih 438, stopa prirodnog priraštaja je 284. Problem povećanja nataliteta vezan je za nepostojanje jaslica i vrtića u seoskim sredinama, nedovoljni kapaciteti postojećih, različit odnos poslodavaca prema mladim majkama (naročito privatni sektor).

Porodilje koje su zaposlene u privatnom sektoru gdje vlasnik nije država dobijaju refundaciju preko Centra za socijalni rad u ukupnom iznosu svoje plate, a uslov je da su 6 mjeseci u radnom odnosu prije bolovanja. U CSR ostvaruje se naknada za porodijsko odsustvo za nezaposlene majke i to u fiksnom iznosu od 25 €, zaposlene dobijaju više i to zavisno od visine zarade. Za Bijelo Polje i Mojkovac refundirano je za 2009. godinu (januar – decembar 2009. godine) za nezaposlene porodilje 118.000 € a za zaposlene 1.138.782,00 €.

⁵³ UNICEF - United Nations Children's Fund - Dječji fond Ujedinjenih naroda

Za svako novorođenče otpremnina je u iznosu od 100 €. Za 2009. godinu, za Bijelo Polje i Mojkovac, Centar za socijalni rad isplatio je 773 otpremnine za novorođenu djecu. U CSR se isplaćuju i trenutne jednokratne novčane pomoći u iznosu od 50 do 100 € za lica u stanju socijalne potrebe i u 2009. godini isplaćeno je 170.962,06 €.

Uvid u postojeće strategije

- **Nacionalni plan akcije za mlade Crna Gora**
- **Strategija razvoja i redukcije siromaštva**
- **Strategija razvoja sistema socijalne i dječije zaštite**
- **Nacionalni program za prevenciju nasilja**
- **Nacionalni program prevencije neprihvatljivog ponašanja mladih**
- **Lokalni plan akcije za djecu Bijelo Polje**
- **Lokalni plan za osobe sa invaliditetom Bijelo Polje**
- **Lokalni plan akcije za mlade Berane**
- **Lokalni plan akcije za mlade Budva**
- **Lokalni plan akcije za mlade Kotor**

Nacionalni plan akcije za mlade Crna Gora (2007)

U Nacionalnom planu akcije za mlade za oblast porodica definisano je da sve državne intervencije ostaju na nivou pomoći kada problemi eskaliraju, a većina vladinih i nevladinih organizacija tretira probleme mladih i porodice (narkomanija, AIDS⁵⁴, nasilje i dr.) na nivou informisanja. Ne postoje službe za pomoć i podršku mladima koje bi pružale usluge psihosocijalne podrške, kao ni sistematsko povezivanje svih onih koji se angažuju na zaštiti mladih i porodice.

Strategija za razvoj i redukciju siromaštva (2003)

U Strategiji za razvoj i redukciju siromaštva postoji podatak da u Crnoj Gori 12% stanovništva živi ispod apsolutne linije siromaštva. Siromaštvo na različite načine pogađa stanovništvo različitog uzrasta. Naravno da djeca i mladi predstavljaju najosjetljiviji dio populacije. Pri tome treba imati u vidu da siromaštvo ima različiti uticaj na više kategorija djece i mladih. Posebno ugrožene kategorije su: djeca bez roditeljskog staranja, djeca čiji je razvoj ometen porodičnim prilikama, djeca žrtve nasilja, djeca sa posebnim potrebama, djeca u strukturalno nepotpunim porodicama, djeca romske nacionalnosti, djeca izbjeglih i raseljenih lica, djeca sa neprihvatljivim ponašanjem. Borba protiv siromaštva kod djece i mladih ima poseban značaj za dugoročnu strategiju borbe protiv siromaštva, jer se samo na taj način može izbjeći međugeneracijska reprodukcija siromaštva.

⁵⁴ AIDS - AIDS je skraćena za sindrom stečenog nedostatka imunosti (engl. - acquired immunodeficiency syndrome).

Strategija razvoja sistema socijalne i dječije zaštite (2007)

Osnovni razlozi za reformu sistema socijalne i dječije zaštite su:

- Sistem socijalne i dječije zaštite je u najvećem dijelu centralizovan;
- Sistem je birokratizovan i neelastičan – procedure za ostvarivanje prava su komplikovane i podrazumijevaju veliki broj dokaza koje mora da obezbijedi budući korisnik zbog nerazvijenosti informatičkog sistema;
- Broj obuhvaćenih korisnika različitim oblicima i uslugama socijalne zaštite je nedovoljan u odnosu na potrebe;
- Sistem je paternalistički a položaj građana i korisnika u sistemu socijalne i dječije zaštite je izrazito pasivan;
- Mreža usluga u sistemu socijalne i dječije zaštite je nedovoljno razvijena i uglavnom usmjerena: na materijalna davanja i institucionalni smještaj;
- Usluge koje pruža nevladin sektor, fizička lica i pravna lica čiji osnivač nije država, izuzev Crvenog krsta Crne Gore, nijesu dovoljno razvijene i iskorišćene, a sredstva Budžeta često su im nedostupna;
- Saradnja i razmjena iskustava između aktera u sistemu socijalne i dječije zaštite je nedovoljna;
- Nivo znanja stručnjaka je neujednačen.

Nacionalni program za prevenciju nasilja (2003)

Nacionalni program za prevenciju nasilja sa posebnim akcentom na prevenciji nasilja nad ženama, zlostavljanja i zanemarivanje djece i trgovine ljudskim bićima, iskazuje dugoročno opredjeljenje Republike za preuzimanjem odgovornosti za poštovanje ljudskih prava po međunarodnim standardima i konvencijama Savjeta Evrope, kao i implementaciju preporuka Izvještaja o nasilju i zdravlju SZO⁵⁵.

Nacionalnim programom planirane su značajne aktivnosti. Problem u praksi je što većina planiranih projekata nije realizovana, prvenstveno zbog nedostatka materijalnih sredstava, ali i zbog nedovoljne zainteresovanosti realizatora.

Neki od manjih programa – edukacija, razvijanje multidisciplinarnе saradnje na nivou lokalne zajednice i slično sprovode se djelimično i nekontinuirano, što umanjuje očekivane rezultate.

Nacionalni program prevencije neprihvatljivog ponašanja mladih (2004)

Nacionalni program prevencije neprihvatljivog ponašanja mladih Crne Gore podrazumijeva:

- na nivou primarne prevencije - osmišljeni rad sa djecom i maloljetnicima rizičnog socijalnog ponašanja (vaspito ugrožena djeca, djeca bez roditelja, zanemarena i zlostavljana djeca, djeca siromašnih roditelja i sl.)
- na nivou kurativnog rada – diferenciran stručni rad sa djecom i maloljetnim izvršiocima krivičnih djela, odnosno djecom i maloljetnicima koji manifestuju druge oblike poremećaja u ponašanju

⁵⁵ SZO – Svjetska zdravstvena organizacija

Cjelovita i uspješna prevencija u oblasti socijalnog staranja pretpostavlja potrebu što pravovremenije i što potpunije identifikacije mladih neprihvatljivog ponašanja. To je zadatak centara za socijalni rad, kojega je moguće sprovesti samo uz:

- stalno prisustvo i sistematski rad u lokalnoj zajednici
- neposrednu saradnju sa školama, zdravstvenim ustanovama, policijom, tužilaštvom, sudovima, NVO itd.
- neposredne kontakte sa građanima i njihovom saradnjom i pravovremenim prijavljivanjem prekršaja/delikta i počinioca
- uspostavljanje mreže volontera i volonterskih programa uz permanentno podizanje kvaliteta njihovog djelovanja

Lokalni plan akcije za djecu Bijelo Polje (2005)

U okviru Lokalnog plana akcije za djecu za Bijelo Polje, u sektoru socijalne zaštite navodi se broj porodica korisnika materijalnog obezbjeđenja, kao što je i u Lokalnom planu akcije za mlade navedeno. Jedan od evidentiranih problema u okviru LPA za djecu, koji se poklapa sa problemom mladih u Bijelom Polju je nepostojanje vrtića i jaslica za djecu a koji su strateškim ciljevima planirani za period do 2010. godine.

Lokalni plan za osobe sa invaliditetom Bijelo Polje (2010)

Lokalnim planom akcije za osobe sa invaliditetom u Bijelom Polju predviđaju se sledeći ciljevi:

- zaštititi i unaprijediti prava OSI razvojem efikasnog sistema pravne zaštite, razvijanjem prevencije i sprečavanja diskriminacije
- obezbijediti uslove za puno i aktivno učestvovanje OSI u svim oblastima društvenog života na ravnopravnoj osnovi kroz razvoj i primjenu politike pružanja jednakih mogućnosti, posebno u oblastima zapošljavanja, rada, obrazovanja, kulture i stanovanja
- obezbijediti socijalne, zdravstvene i druge usluge osobama sa invaliditetom u skladu sa njihovim realnim potrebama i u skladu sa propisanim standardima
- osigurati pristup osobama sa invaliditetom njihovom životnom okruženju, sredstvima javnog prevoza, institucijama, uslugama, sistemima komunikacije i informacijama, planskim i osmišljenim uklanjanjem barijera i izgradnjom pristupačnih objekata i usluga
- senzibilisati društvo za probleme i prava OSI sistematskom i planskom edukacijom, informisanjem i uklanjanjem postojećih stereotipa i predrasuda

Osobama sa invaliditetom postavljaju se brojne fizičke i društvene prepreke koje otežavaju zadovoljavanje elementarnih bioloških, psiholoških i socijalnih potreba. Znatan broj njih živi u okruženju diskriminacije, predrasuda, neznanja i neinformisanosti, sa nezadovoljenim elementarnim potrebama.

Lokalni plan akcije za mlade Berane (2008), Lokalni plan akcije za mlade Budva (2010), Lokalni plan akcije za mlade Kotor (2010)

Konsultovani su i lokalni planovi akcija za mlade a za opštine Berane, Budva i Kotor, iz razloga što su problemi mladih okvirno iste problematike. Na primjer, u oblasti porodice, najizraženija potreba mladih Berana jeste informisanje, edukacija o braku i roditeljstvu. Česta konstatacija jeste da mladi „i pored toga što generalno ne razmišljaju konzervativno, o ovim temama imaju tradicionalne stavove“.

Zakonska regulativa

- **Porodični zakon**
- **Zakon o socijalnoj i dječijoj zaštiti**
- **Zakon o krivičnom postupku**
- **Nacrt zakona o zaštiti od porodičnog nasilja**
- **Nacrt zakona o maloljetničkom pravosuđu**

Porodični zakon (Sl. list RCG od 9. 01. 2007. godine) u svim svojim članovima definiše, reguliše porodicu i porodične odnose u svim segmentima. Član 1. ovog zakona glasi: ovim zakonom uređuju se: brak i odnosi u braku, odnosi roditelja i djece, usvojenje, porodični smještaj (hraniteljstvo), starateljstvo, izdržavanje, imovinski odnosi u porodici i postupci nadležnih organa u vezi sa bračnim i porodičnim odnosima.

Zakonom o socijalnoj i dječijoj zaštiti (Službeni list Republike Crne Gore, broj 78/05) definisana je porodica, nesposobnost za rad, djeca sa tjelesnom, mentalnom i senzornom ometenošću, samohrana lica.

Član 13. ovog Zakona definiše prava i kriterijume za ostvarivanje materijalnog obezbjeđenja porodice i prava iz oblasti socijalne i dječije zaštite.

Član 23. ovog Zakona definiše kriterijume za ostvarenje prava na ličnu invalidninu.

Član 24. ovog Zakona definiše kriterijume za ostvarenje prava za njegu i pomoć drugog lica.

Od člana 34. do člana 37. definisano je pravo na pomoć za vaspitanje i obrazovanje djece sa posebnim potrebama.

Član 24. definiše način ostvarenja jednokratne novčane pomoći.

Član 44. definiše način ostvarenja prava za novorođeno dijete.

Član 45. definiše način ostvarenja prava na dodatak za djecu.

Od člana 51. do člana 57. definiše se način ostvarenja prava na naknadu po osnovu rođenja djeteta.

Zakon o krivičnom postupku (Sl. list RCG, br. 71/03, 7/04) reguliše i krivični postupak prema maloljetnim licima, počiniocima krivičnih djela i od člana 466. do člana 506. regulišu se sve faze postupka: mjere i aktivnosti prema maloljetnim počiniocima krivičnih djela, njihova prava i obaveze, tok postupka.

Nacrt **Zakona o porodičnom nasilju** se u cjelosti odnosi na porodicu, odnosno zaštitu porodice od različitih oblika i vidova nasilja.

Nacrt **Zakona o maloljetničkom pravosuđu** u cjelosti se odnosi na postupak prema maloljetnim počiniocima krivičnih djela sa uvođenjem alternativnih mjera i sankcija, kao mogućnost neulaska u zvaničnu sudsku proceduru. Usvajanje prvog Zakona o maloljetničkom pravosuđu predstavlja prekretnicu za crnogorsko pravosuđe i suštinski preduslov za ispunjenje prava djeteta u okviru pravosudnog sistema. Po prvi put će se sva pravna materija o maloljetničkom pravosuđu naći u jednom zakonskom tekstu, a dodatnu vrijednost tog zakonskog akta predstavlja to što se zakon fokusira ne samo na

poboljšanje tretmana maloljetnika u sukobu sa zakonom, već i na pružanje adekvatnog tretmana djeci žrtvama u krivičnom postupku. Takođe, Zakon podstiče saradnju pravosudnog sistema i sektora socijalne zaštite, poput alternativnih mjera i sankcija umjesto kaznenih, što dolazi do izražaja kroz poravnanje sa oštećenim uz nadoknadu štete, izvinjenje ili rad sa ciljem uklanjanja štetnih posljedica krivičnog djela; dobrovoljni rad u lokalnoj zajednici; tretman u zdravstvenoj ustanovi ili savjetovalištu (Izvor: Okrugli sto u sklopu projekta Reforma sistema maloljetničkog pravosuđa Vlada Crne Gore, UNICEF).

**PETOGODIŠNJA STRATEGIJA
PORODICA**

STRATEŠKI CILJEVI	INDIKATORI	AKTIVNOSTI	VRIJEME SPROVO ĐENJA	ODGOVORNOST ZA REALIZACIJU I UČEŠĆE U REALIZACIJI	MONITORING I IMPLEMENTA CIJA
Cilj 1: Planiranje porodice kroz rad stručnih službi za brak i porodicu	<ul style="list-style-type: none"> - Osnovano Savjetovalište za brak i porodicu - Uključeni i edukovani stručnjaci - Povećanje broja pruženih usluga - Povećan broj programa - Veći nivo zadovoljstva mladih programima 	<ul style="list-style-type: none"> - Otvoranje Savjetovališta za brak i porodicu - Edukacije za stručni kadar - Istraživanja o broju programa i zadovoljstvu programima - Inicijativa i realizacija programa podrške porodicama u krizi 	2011 - 2016	Ministarstvo rada i socijalnog staranja, Centar za socijalni rad, Opština Bijelo Polje, Kancelarija za mlade i razvoj, Centar za podršku djeci i porodici, Uprava policije – PJ Bijelo Polje, Ministarstvo zdravlja, NVO, škole, fakulteti, mediji, donatori	Kancelarija za mlade i razvoj, Savjet mladih i Tim za praćenje implementacije
Cilj 2: Smanjenje disfunkcionalnosti porodice, razvoda brakova, maloljetničkih trudnoća i prekida trudnoće	<ul style="list-style-type: none"> - Povećan broj kreiranih programa - Povećan broj uključenih korisnika - Povećan broj zadovoljnih korisnika programa - Prihvaćena inicijativa za formiranje Mobilnog stručnog tima - Smanjen broj prekida trudnoće - Smanjen broj razvoda brakova - Smanjen broj djece u ustanovama dječije zaštite 	<ul style="list-style-type: none"> - Kreiranje i realizovanje programa planiranja porodice - Organizovanje tribina u mjesnim zajednicama na temu planiranja porodice i reproduktivnog zdravlja - Formiranje Mobilnog stručnog tima za rad u prigradskom i seoskom području - Formiranje Mobilnog stručnog tima za planiranje porodice – željeno dijete - Kreiranje plana rada MST⁵⁶ - Informisanje i edukacija mladih o odgovornom roditeljstvu i sprečavanju neželjenih trudnoća 	2011 - 2016	Centar za socijalni rad, Centar za podršku djeci i porodici, Opština Bijelo Polje, Kancelarija za mlade i razvoj, Savjet mladih, Ministarstvo rada i socijalnog staranja, mjesne zajednice, stručnjaci iz regiona, NVO, škole, fakulteti, mediji, donatori	Kancelarija za mlade i razvoj, Savjet mladih i Tim za praćenje implementacije

⁵⁶ MST – Mobilni stručni tim

<p>Cilj 3: Stvaranje uslova za stambenu i ekonomsku nezavisnost mladih bračnih parova</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Povećan broj bračnih parova studenata korisnika stipendija - Veći nivo zadovoljstva mladih ponuđenim programima - Formiran Fond za stipendiranje studenata mladih bračnih parova - Veći broj mogućnosti za povoljnije stambene kredite za mlade bračne parove 	<ul style="list-style-type: none"> - Istraživanja o stambenim i ekonomskim potrebama mladih bračnih parova - Formiranje Tima za donošenje kriterijuma - Istraživanje o potrebi stipendiranja bračnih parova i broju mladih parova - Formiranje Fonda za stipendiranje studenata mladih bračnih parova - Sastanci Opštine Bijelo Polje i banaka o mogućnostima povoljnijih stambenih kredita za mlade bračne parove 	<p>2011 - 2016</p>	<p>Opština Bijelo Polje, Kancelarija za mlade i razvoj, Savjet mladih, NVO, banke, Ministarstvo rada i socijalnog staranja, Ministarstvo prosvjete i nauke, mediji, donatori</p>	<p>Kancelarija za mlade i razvoj, Savjet mladih i Tim za praćenje implementacije</p>
<p>Cilj 4: Stimulisanje nataliteta u Opštini Bijelo Polje</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Povećanje broja stimulativnih programa za rađanje djece - Povećan broj korisnika porodiljskog bolovanja – nezaposlene majke - Povećanje kapaciteta vrtića - Povećan broj djece korisnika dječijeg vrtića - Veće zadovoljstvo korisnika 	<ul style="list-style-type: none"> - Inicijativa i realizacija ideje za povećanje porodiljskog bolovanja - Proširenje kapaciteta dječijih vrtića i otvaranje jaslica - Kampanja o važnosti proširenja porodice - Medijska promocija aktivnosti 	<p>2011 - 2016</p>	<p>Ministarstvo rada i socijalnog staranja, Centar za socijalni rad, JU Dječiji vrtić, Ministarstvo prosvjete i nauke, Opština Bijelo Polje, Kancelarija za mlade i razvoj, Savjet mladih, NVO, mjesne zajednice, mediji, donatori</p>	<p>Kancelarija za mlade i razvoj, Savjet mladih i Tim za praćenje implementacije</p>

<p>Cilj 5: Stvaranje ambijenta za smanjenje predrasuda i stereotipa prema institucionalnom rješavanju porodičnih problema</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Povećan broj mladih edukovanih za vršnjačku edukaciju - Povećan broj obuka za vršnjačke edukatore - Povećan broj mladih uključenih u edukacije o vrstama stereotipa i predrasuda - Viši nivo zadovoljstva mladih - Povećan broj štampanih publikacija koje su prilagođene mladima sadržinom i formom - Povećan broj korisnika usluga institucija - Povećan nivo znanja mladih o načinu funkcionisanja institucija, ustanova i organizacija koje se bave mladima - Povećan broj kampanja za stvaranje uslova razbijanja stereotipa i predrasuda - Povećan broj obuka za stručnjake koji rade u ustanovama koje se bave mladima - Bolja komunikacija između ustanova i korisnika usluga preko učešća u radu Kriznog centra za mlade 	<ul style="list-style-type: none"> - Istraživanja o predrasudama i stereotipima među mladom populacijom - Edukacija za mlade-vršnjačke edukatore o značenju i razbijanju predrasuda i stereotipa - Organizovanje vršnjačkih edukacija - Kampanja u srednjim školama, fakultetima, mjesnim zajednicama o razbijanju predrasuda i stereotipa - Kreiranje i realizacija plana rada Kriznog centra za mlade - Edukacije za stručnjake 	<p>2011 - 2016</p>	<p>Ministarstvo rada i socijalnog staranja, Centar za socijalni rad, Opština Bijelo Polje, Kancelarija za mlade i razvoj, Savjet mladih, Centar za podršku djeci i porodici, škole, fakulteti, NVO, mediji, donatori</p>	<p>Kancelarija za mlade i razvoj, Savjet mladih i Tim za praćenje implementacije</p>
--	--	---	--------------------	--	--

<p>Cilj 6: Poboľšanje kvaliteta komunikacije između djece i roditelja</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Kreiran i sproveden program “Škola roditeljstva“ - Broj uključenih korisnika - Zadovoljstvo korisnika - Smanjen broj djece i mladih u sukobu sa zakonom - Smanjen broj djece i mladih u ustanovama socijalne zaštite - Povećan broj edukativnih programa - Zadovoljstvo učesnika edukativnih programa ponuđenim sadržajem 	<ul style="list-style-type: none"> - Uspostavljanje redovnog programa „Škola roditeljstva“ i medijsko promovisanje škole - Edukacije za mlade i roditelje - Promovisanje programa i ustanova koje se bave mladima i porodicom - Istraživanje o broju djece i mladih u sukobu sa zakonom - Organizovanje radionica o nenasilnoj komunikaciji i mirovnom obrazovanju 	<p>2011 - 2016</p>	<p>Centar za socijalni rad, Centar za podršku djeci i porodici, Ministarstvo rada i socijalnog staranja, Opština Bijelo Polje, Kancelarija za mlade i razvoj, Savjet mladih, škole, fakulteti, mjesni centri, NVO, mediji, donatori</p>	<p>Kancelarija za mlade i razvoj, Savjet mladih i Tim za praćenje implementacije</p>
--	---	---	--------------------	---	--

PLAN AKCIJE 2011
PORODICA – 9 000 €

Strateški cilj 1: Planiranje porodice kroz rad stručnih službi za brak i porodicu

Specifični cilj 1.1: Osnaživanje porodice kroz uspostavljanje i realizaciju programa podrške

Aktivnosti	Indikatori	Odgovornost	Kada	Ko treba da bude uključen	Budžet
Upućivanje inicijative za otvaranje Savjetovališta za mlade (predbračno i bračno savjetovanje, planiranje porodice, savjetovanje o roditeljstvu) pri Centru za socijalni rad	- Upućena inicijativa za otvaranje Savjetovališta - Potpisan memorandum o saradnji između Opštine Bijelo Polje, Centra za socijalni rad i Ministarstva rada i socijalnog staranja - Formiran tim stručnjaka (psiholog, pedagog, ljekar, defektolog i socijalni radnik)	Centar za socijalni rad Bijelo Polje	2011. godina	Opština Bijelo Polje, Kancelarija za mlade i razvoj, Ministarstvo rada i socijalnog staranja, NVO, mediji, donatori	1000 €
Organizovanje treninga za tim stručnjaka	- Održan trening - Zadovoljstvo stručnjaka treningom	Centar za socijalni rad Bijelo Polje	2011. godina	Opština Bijelo Polje, Kancelarija za mlade i razvoj, Ministarstvo rada i socijalnog staranja, mediji, donatori	1500 €

Strateški cilj 2: Smanjenje disfunkcionalnosti porodice, razvoda brakova, maloljetničkih trudnoća i prekida trudnoće

Specifični cilj 2.1: Podrška razvoju programa za odgovorno roditeljstvo za mlade bračne parove u Bijelom Polju

Aktivnosti	Indikatori	Odgovornost	Kada	Ko treba da bude uključen	Budžet
Podnošenje inicijative za	- Podnesena inicijativa za formiranje	Opština Bijelo	2011. godina	Kancelarija za	U

formiranje Mobilnog stručnog tima za rad u prigradskom i seoskom području za odgovorno roditeljstvo	Mobilnog stručnog tima za rad u prigradskom i seoskom području	Polje, Centar za socijalni rad Bijelo Polje, Ministarstvo rada i socijalnog staranja		mlade i razvoj, mjesne zajednice, mediji, donatori	sklopu redovnih aktivnosti
---	--	--	--	--	----------------------------

Strateški cilj 3: Stvaranje uslova za stambenu i ekonomsku nezavisnost mladih bračnih parova

Specifični cilj 3.1: Podizanje nivoa svijesti mladih i predstavnika institucija o potrebi stambene i ekonomske nezavisnosti mladih bračnih parova u Bijelom Polju

Aktivnosti	Indikatori	Odgovornost	Kada	Ko treba da bude uključen	Budžet
Istraživanje o stambenim i ekonomskim potrebama mladih bračnih parova u Bijelom Polju	- Postavljena strategija istraživanja - Broj mladih bračnih parova koji su učestvovali u istraživanju - Urađena analiza istraživanja	Opština Bijelo Polje, Kancelarija za mlade i razvoj	2011. godina	NVO, mediji, donatori	1500 €

Strateški cilj 4: Stimulisanje nataliteta u Opštini Bijelo Polje

Specifični cilj 4.1: Podrška inicijativama koje za cilj imaju stimulisanje nataliteta u opštini Bijelom Polju

Aktivnosti	Indikatori	Odgovornost	Kada	Ko treba da bude uključen	Budžet
Kreiranje i podnošenje predloga Opštini za proširenje kapaciteta postojećih dječijih vrtića i otvaranje jaslica	- Kreiran i podnesen predlog za proširenje kapaciteta dječijih vrtića i otvaranje jaslica	JU Dječiji vrtić	2011. godina	Opština Bijelo Polje, Ministarstvo rada i socijalnog staranja, Ministarstvo prosvjete i nauke	1000 €

Strateški cilj 5: Stvaranje ambijenta za smanjenje predrasuda i stereotipa prema institucionalnom rješavanju porodičnih problema

Specifični cilj 5.1: Podizanje nivoa svijesti mladih i roditelja o važnosti suzbijanja predrasuda i stereotipa

Aktivnosti	Indikatori	Odgovornost	Kada	Ko treba da bude uključen	Budžet
Istraživanje o stereotipima i predrasudama u rješavanju porodičnih problema	<ul style="list-style-type: none"> - Sprovedeno istraživanje - Broj mladih uključenih u istraživanje - Urađena i distribuirana analiza istraživanja 	Opština Bijelo Polje, Kancelarija za mlade i razvoj, Savjet mladih, NVO	2011. godina	Škole, fakulteti, donatori, mediji	2000 €

Strateški cilj 6: Poboljšanje kvaliteta komunikacije između djece i roditelja

Specifični cilj 6.1: Podsticanje i razvoj programa za poboljšanje komunikacije između djece i roditelja u Bijelom Polju

Aktivnosti	Indikatori	Odgovornost	Kada	Ko treba da bude uključen	Budžet
Organizovanje, kreiranje i realizovanje programa „Škola roditeljstva“	<ul style="list-style-type: none"> - Kreiran i sproveden program “Škola roditeljstva - Broj uključenih korisnika - Zadovoljstvo učesnika programa ponuđenim sadržajem 	Centar za podršku djeci i porodici	2011. godina	Centar za socijalni rad Bijelo Polje, Opština Bijelo Polje, Kancelarija za mlade i razvoj, škole, mediji, donatori	2000 €

MONITORING I IMPLEMENTACIJA

Uvodne napomene

Implementacija Lokalnog plana akcije za mlade – LPAM obuhvata pored realizacije aktivnosti i praćenje, procjenu napretka i veoma je bitno da ima jasno postavljenu organizacionu strukturu za sprovođenje.

U cilju uspješne implementacije LPAM potrebno je utvrđivanje jasne institucionalne organizacije za sprovođenje aktivnosti planiranih LPAM-om, zasnovane na kvalitetnoj saradnji svih tijela.

Članovi/ce radnih grupa i projektni tim, pored postojećih tijela, predlažu formiranje Tima za praćenje implementacije sastavljenog od predstavnika lokalne uprave, institucija, javnih ustanova, nevladinih organizacija, predstavnika radnih grupa koji će predstavljati, pored postojeće Kancelarije za mlade i razvoj i Savjeta mladih, aktivan resurs i raditi na implementaciji, realizaciji i monitoringu Lokalnog plana akcije za mlade Opštine Bijelo Polje.

Predlogu strukture prethodila je analiza iskustava kada su u pitanju druge lokalne strategije, kao i iskustva u drugim opštinama.

Analizirajući različite modele sprovođenja lokalnih strategija na nivou opštine, kao i u drugim opštinama u Crnoj Gori predložen je model za sprovođenje LPAM-a, pa tijela u procesu monitoringa i implementacije čine:

- Kancelarija za mlade i razvoj
- Savjet mladih
- Tim za praćenje implementacije

Kancelarija za mlade i razvoj

Kancelarija za mlade i razvoj je uspostavljena u 2009. godini, kao jedinica lokalne uprave u okviru Centra za informacioni sistem, u cilju obavljanja sljedećih poslova: sprovodi omladinsku politiku i programe razvoja, predlaže mjere za njihovo unapređenje, učestvuje u izradi omladinske politike, lokalnih akcionih planova i opštinskih propisa u oblastima: obrazovanje, zapošljavanje, učešće mladih u životu društva, zdravlje, informisanost i mobilnost, slobodno vrijeme, ljudska prava, kultura, porodica; učestvuje u izradi razvojnih programa koji su važni za razvoj opštine; izrađuje programe razvoja opštine koji se odnose na različite oblasti; prati stanje u oblasti sprovođenja razvojnih programa; saraduje sa poslovnim udruženjima, udruženjima građana i koordinira i podstiče saradnju između opštine i omladinskih organizacija i udruženja i kordinira i podstiče ostvarivanje međuopštinske i međunarodne

saradnje i razmjene koja se odnosi na omladinu i različite programe razvoja; vrši poslove koji se odnose na izradu projekata i sprovodi implementaciju istih; obavlja poslove iz oblasti prekogranične saradnje, izrađuje projekte, kandiduje ih za dobijanje sredstava iz predpristupnih i drugih fondova Evropske unije i vrši njihovu implementaciju.

Kancelarija za mlade i razvoj kao tehnički servis, zadužena je za koordinaciju Lokalnog plana akcije za mlade, sprovođenje planiranih aktivnosti, predlaganje i sprovođenje godišnjih akcionih planova koji proističu iz LPAM-a, godišnje izvještavanje prema Skupštini opštine Bijelo Polje o realizovanom nakon isteka kalendarske godine, kao i o planiranim aktivnostima i izvještavanje prema potrebi i zahtjevu nadležnih iz lokalne uprave.

Savjet mladih

Savjet mladih je nezavisno tijelo koje je formirano u 2010. godini i okuplja predstavnike/ce mladih, nevladinih organizacija, institucija, javnih ustanova, političkih partija i ima savjetodavnu ulogu u procesu rada Kancelarije za mlade i razvoj. Savjet će zajedno sa Kancelarijom, u toku sprovođenja Lokalnog plana akcije za mlade – LPAM, raditi na kreiranju godišnjih akcionih planova u cilju implementacije LPAM-a i evaluirati postignuto.

Tim za praćenje implementacije

Tim za praćenje implementacije je tijelo koje se formira radi praćenja, razvoja i evaluacije Lokalnog plana akcije za mlade. U planu je da se Tim bavi sistematskom, stalnom procjenom napretka LPAM-a tokom određenog vremenskog perioda, a u odnosu na njegova planirana ulaganja, aktivnosti i ishode. Formiranje ovog tijela će omogućiti efikasan rad, jer će uključiti osobe koje imaju iskustva u monitoringu i evaluaciji lokalnih strategija, iskustvo rada u nevladinom sektoru, iskustvo u radu sa mladima, iskustvo u izradi strategija, poznavanje dokumenata i zakonskih okvira na državnom i lokalnom nivou.

Način implementacije Lokalnog plana akcije za mlade Bijelo Polje

Lokalni plan akcije za mlade će se realizovati kroz godišnje akcione planove i Kancelarija za mlade i razvoj u saradnji sa Savjetom mladih i Timom za implementaciju, do kraja 2011. godine, treba da izradi Akcioni plan za narednu godinu u odnosu na LPAM. Ovi godišnji akcioni planovi su operativni planovi za datu godinu sa detaljnim opisima aktivnosti.

AKTERI U PROCESU RAZVOJA LOKALNOG PLANA AKCIJE ZA MLADE - LPAM

Učesnici u procesu razvoja Lokalnog plana akcije za mlade su partneri na izradi LPAM-a, radne grupe i grupa mladih.

Obaveze i uloge partnera na izradi Lokalnog plana akcije za mlade prema članovima/cama radnih grupa bile su:

OSCE Misija u Crnoj Gori:	<ul style="list-style-type: none">▪ Obezbijediti finansijsku podršku radu radnih grupa koja se odnosi na isplatu ukupnog honorara nakon realizovanih zadataka tj. kada članovi/ce radnih grupa završe rad i dostave materijal▪ Potpisivanje potvrde o angažovanju sa članovima/cama radnih grupa
Opština Bijelo Polje:	<ul style="list-style-type: none">▪ Obezbijediti pristup informacijama potrebnim za realizaciju aktivnosti radnih grupa, a koje su u posjedu Opštine▪ Obezbijediti salu za sastanke tokom procesa rada radnih grupa, a prema planu koji dostavi Centar za mlade - Proactive
Centar za mlade - Proactive:	<ul style="list-style-type: none">▪ Obezbijediti ekspertsku podršku uspostavljenim radnim grupama▪ Voditi proces izrade Lokalnog plana akcije za mlade i koordinirati radom radnih grupa▪ Obezbijediti dodatni materijal za rad radnih grupa (dokumenta za koja se u toku rada ispostavi da su potrebna (postojeće akcione planove, strategije koje se tiču mladih u okruženju i Crnoj Gori i sl.)

Radne grupe su izabrane javnim konkursom, a činili su ih predstavnici/ce lokalne uprave, institucija, javnih ustanova, nevladinih organizacija i mladih. Zadaci radnih grupa bili su:

- Rad četiri mjeseca na jednom specifičnom dijelu Lokalnog plana akcije za mlade
- Utvrđivanje specifičnih aktivnosti da bi se ostvarili ciljevi
- Pravljenje budžeta za predložene aktivnosti
- Finalizacija pristupa Lokalnog plana akcije za mlade specifičnoj oblasti
- Identifikacija područja za dalja istraživanja i dobijanje stručnih informacija

RADNE GRUPE
OBRAZOVANJE
1. Tatjana Nedović, JU Srednja elektro - ekonomska škola Bijelo Polje
2. Sanida Salemović, JU Gimnazija „Miloje Dobrašinović“ Bijelo Polje
3. Slobodan Jelić, Sekretarijat za opšte upravne poslove i društvene djelatnosti Opštine Bijelo Polje
ZAPOŠLJAVANJE
4. Sanja Obradović, Biro rada Bijelo Polje
5. Milka Stojanović – Šćepanović, NVO Udruženje paraplegičara Bijelo Polje
ZDRAVLJE
6. Gordana Konatar, JZU Dom zdravlja Bijelo Polje
7. Majda Dobardžić, JZU Dom zdravlja Bijelo Polje
UČEŠĆE U ŽIVOTU DRUŠTVA
8. Edin Mušović, diplomirani menadžer
9. Ljubomir Sošić, Direkcija za imovinu
LJUDSKA PRAVA
10. Mirsala Tomić, NVO Udruženje za razvoj civilnog društva
11. Saida Čikić, JU Dnevni centar Tisa
KULTURA
12. Edin Smailović, JU Centar za djelatnosti kulture Bijelo Polje
13. Kemal Musić, Centar za informacioni sistem
INFORMISANOST I MOBILNOST
14. Jelena Vojinović, Kancelarija za mlade i razvoj Opštine Bijelo Polje
15. Goran Vukićević, NVO Agencija za edukaciju i poslovno posredovanje
SLOBODNO VRIJEME
16. Vesna Pavićević, Uprava policije CG - PJ Bijelo Polje/JU Centar za podršku djeci i porodici
17. Almasa Rizvanović, NVO Žene za bolje sutra/ JU Centar za podršku djeci i porodici
PORODICA
18. Vanja Mašković, JU Centar za socijalni rad Bijelo Polje

19. Vesna Minić, JU Centar za socijalni rad Bijelo Polje

Grupa mladih, predstavnika mladih iz srednjih škola, fakulteta, nezaposlenih mladih, mladih osoba sa invaliditetom, učestvovala je u jednom dijelu procesa tačnije edukacijama, komentarisanju jednog dijela izvještaja radnih grupa a činili su je:

GRUPA MLADIH

1. Merima Beganović, JU Srednja elektro - ekonomska škola Bijelo Polje

2. Ismar Ćorović, Biro rada Bijelo Polje

3. Marija Kuliš, JU Gimnazija "Miloje Dobrašinović" Bijelo Polje

4. Ilija Rakočević, Ekonomski fakultet

5. Mirsad Smailović, Pravni fakultet

6. Ivana Trutić, JU Gimnazija "Miloje Dobrašinović" Bijelo Polje

7. Danijela Nedović, NVO Udruženje paraplegičara Bijelo Polje

8. Bojana Furtula, JU Srednja stručna škola Bijelo Polje

9. Jelena Šćepanović, Univerzitet Mediteran

SKRAĆENICE

CIS Centar za informacijski sistem
CSR Centar za socijalni rad
DNP Društveno neprihvatljivo ponašanje
DZ Dom zdravlja
HIV/AIDS Stečeni sindrom gubitka imuniteta
EU Evropska unija
ID Izabrani doktor
JU Javna ustanova
JZU Javna zdravstvena ustanova
KUD Kulturno umjetničko društvo
LPA Lokalni plan akcije
LPAM Lokalni plan akcije za mlade
MONSTAT Republički zavod za statistiku Crne Gore
MOP Materijalno obezbjeđenje za porodice
MST Mobilni stručni tim
MUP Ministarstvo unutrašnjih poslova
MZ Ministarstvo zdravlja
NPM Neprihvatljivo ponašanje mladih
NVO Nevladina organizacija
OMT Operativni multidisciplinarni tim
OSI Osobe sa invaliditetom
PAS Psihoaktivne supstance
PJ Područna jedinica
RAE Romi, Aškelji i Egipćani
RCG Republika Crna Gora
RTV Radio televizija
SO Skupština opštine
UNICEF Dječji fond Ujedinjenih nacija